

Matica

broj
no.

5

svibanj
may

2020.

MJESEČNA REVIIJA HRVATSKE MATICE ISELJENIKA MONTHLY MAGAZINE OF THE CROATIAN HERITAGE FOUNDATION

MEDENI OTOK MLJET

ISSN 1330-2140

9 771330 214009

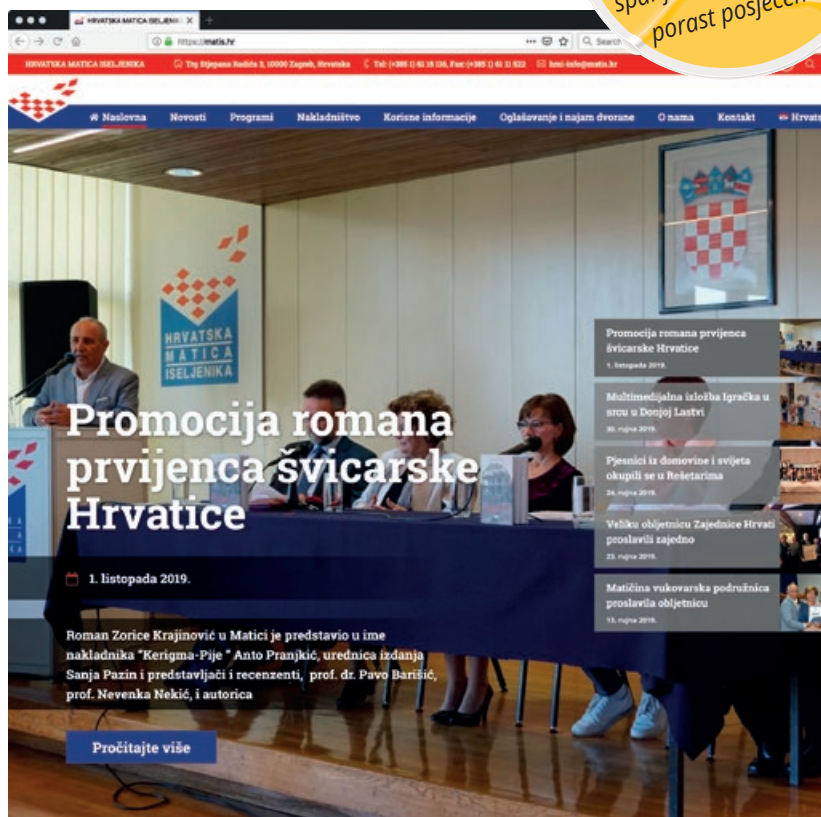

Posjetite stranice web portala
Hrvatske matice iseljenika!

www.matis.hr

Web stranice
HMI ĉitaju se diljem
svijeta, dostupne su na tri
jezika (hrvatski, engleski,
španjolski) i bilježe stalan
porast posjećenosti.

Budite korak ispred ostalih i predstavite se hrvatskim iseljeničkim zajednicama,
uglednim poslovnim Hrvatima u svijetu i njihovim partnerima.

Oglašavajte na web portalu Hrvatske matice iseljenika!

Internet marketing HMI osmislio je nekoliko načina oglašavanja:

■ **BANERI** ■ **SPONZORIRANI ĀLANAK** ■ **SPONZORIRANE RUBRIKE**

Odjel za marketing i promociju HMI - Ivana Rora

tel. (+385 1) 61 15 116 ■ fax. (+385 1) 61 11 522

mob. 099 61 15 116 ■ E-mail: marketing@matishr

Kolumne

- 19**
Globalna Hrvatska
Vesna Kukavica
- 28**
Sociološka slagalica
Nino Sorić
- 33**
Endemi u Hrvatskoj
Darko Mihelj
- 40**
Jadranski otoci
Antun Tonko Vojvoda
- 46**
Jezični podsjetnik
Sanja Vulić
- 47**
Hrvatski glazbenici
Davor Schopf
- 60**
Klikni – Idemo doma!
Vesna Kukavica
- 62**
S(k)retanja
Šimun Šito Ćorić

- 4** Fokus: Vijesti iz Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH
- 6** 30 godina parlamentarizma u Hrvatskoj
- 10** Potres u Zagrebu 2020.
- 12** Zagrebačka katedrala
- 15** Zgrada HMI
- 16** Predsjedanje Vijećem Europske unije
- 17** Potres u Zagrebu 1880.
- 20** Hrvati u Brazilu
- 23** Memo muzej u Puli
- 24** HKM Koblenz
- 26** Humanitarna pomoć domovini
- 27** Solidarnost Hrvatske bratske zajednice
- 30** Povijesna razmišljanja o otoku Mljetu
- 37** Književni projekt na Mljetu
- 38** Mljetska iseljenica iz New Yorka
- 42** Stazom svetog Pavla
- 44** Mlječanin iz Kalifornije
- 48** Jurjevo
- 50** Noć knjige
- 53** Bokelj Vjenceslav Čížek
- 59** Nekrolog: Josef Lavička
- 56** Bokeljka Maja Perfiljeva
- 64** Crorama
- 66** Vijesti iz sporta

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA
Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matiz.hr Web: www.matis.hr

GODIŠNJA PRETPLATA / ANNUAL SUBSCRIPTION
Običnom poštom / regular mail:
Hrvatska / Croatia 100 kn
ostale europske države /
other European countries 25 EUR
Zračnom poštom / airmail:
SAD / USA 65 USD
Kanada / Canada 65 CAD
Australija / Australia 70 AUD
ostale prekomorske države /
other overseas countries 70 USD

DEVIZNI RAČUN BROJ / FOREIGN CURRENCY ACCOUNT:
IBAN: HR06 2340 0091 5102 96717
SWIFT CODE: PBZGHR2X
Privredna banka Zagreb, Radnička cesta 50

ŽIRO RAČUN ZA UPLATU U KUNAMA / DOMESTIC CURRENCY ACCOUNT (IN KUNA):
IBAN: HR80 2390 0011 1000 21305
Hrvatska poštanska banka

Naručite i vi svoju Maticu jer Matica je most hrvatskoga zajedništva

Želite li primati MATICU kao dar koji će stizati na Vašu kućnu adresu? Jedino što trebate učiniti jest poslati nam popunjenu narudžbenicu i uplatiti na naš račun odgovarajući novčani iznos koji pokriva troškove slanja. MATICA će potom svaki mjesec stizati u Vaš dom. Naručite, čitajte i preporučite MATICU Vašoj rodbini i prijateljima, kako biste aktivno sudjelovali u ostvarivanju MATIČINE misije: biti čvrsti most između Hrvatske i Hrvata diljem svijeta.

Ime i prezime / Name and surname

Adresa / Address

Grad / City

Država / State

Pošt. broj / Zip Code

Tel.

Fax.

E-mail

Datum / Date

Donosimo vijesti iz Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Priredio: **Željko Rupić**

Odlukom Vlade Republike Hrvatske

43 milijuna kuna za pomoć u suzbijanju epidemije koronavirusa u BiH

Mislim da je to upravo ona solidarnost koja mora biti na djelu jer govorimo o hrvatskome narodu bez obzira na to gdje on živi, rekao je državni tajnik Zvonko Milas

Za poticaj zdravstvu u suzbijanju epidemije virusa Covid-19 u BiH hrvatska Vlada osigurala je u državnome proračunu financijsku pomoć u ukupnome iznosu od 43 milijuna kuna. Vlada je na sjednici 9. travnja donijela odluku kojom je novac osiguran na razdjelu Ministarstva zdravstva (40 milijuna kuna) te Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske (3 milijuna kuna). Novac će biti doznačen za podmirivanje dijela dospjelih obveza prema dobavljačima lijekova, potrošnog i ugradbenog medicinskog materijala.

Ministar zdravstva Vili Beroš objavio je kako je taj novac osiguran u proračunu na temelju ustavne odrednice prema kojoj Hrvatska štiti i promiče prava i interese svojih državljana koji žive i borave u inozemstvu, odno-

sno jamči osobitu skrb i zaštitu djelovima hrvatskoga naroda izvan RH.

Nakon sjednice Vlade, državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH Zvonko Milas izjavio je novinarima kako je riječ o dobroj odluci jer njome pomažemo i Hrvatima u Hrvatskoj u obrani od epidemije. "Hrvati žive duž granice od tisuću kilometara koju imamo s BiH i pomažuci njima, pomažemo zapravo sebi. Mi smo, kako uvijek govorimo, jedan nedjeljiv narod i u ovom trenutku zajedno s ustanovama koje su nam iskazale svoje potrebe, sukladno situaciji na terenu, a prije svega sukladno mogućnosti koje one imaju, mi smo odlučili pomoći", rekao je.

"Mislim da je to upravo ona solidarnost koja mora biti na djelu jer govorimo o hrvatskome narodu bez obzira na to gdje on živi", dodao je Milas. ■

Stipendije studentima - pripadnicima hrvatskoga naroda izvan Republike Hrvatske

501 stipendija za akademsku godinu 2019./2020.

101 stipendija za studij u Republici Hrvatskoj i 400 stipendija za studij u Bosni i Hercegovini

Na temelju provedenoga Javnog natječaja za dodjelu stipendija studentima - pripadnicima hrvatskoga naroda izvan Republike Hrvatske za akademsku godinu 2019./2020., Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske dodjeljuje 501 stipendiju za akademsku godinu 2019./2020., od čega 101 stipendiju za studij u Republici Hrvatskoj i 400 stipendija za studij u Bosni i Hercegovini. Na Javni natječaj, koji je bio raspisan od 23. prosinca 2019. do 22. siječnja 2020., u propisanome roku zaprimljeno je 1.605 prijava. Od ukupno 1.295 prijava koje su zadovoljile formalne uvjete, Povjerenstvo za provedbu javnog natječaja za dodjelu stipendija studentima - pripadnicima hrvatskoga naroda izvan Republike Hrvatske za akademsku godinu 2019./2020. bodovalo je sve pristigle prijave i utvrdilo Prijedlog rangli-

ste 501 studenta, dobitnika stipendije za akademsku godinu 2019./2020. Prijedlog rang-liste objavljen je na mrežnim stranicama Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH 15. travnja ove godine, a kandidati koji nisu ostvarili pravo na stipendiju mogli su do 23. travnja Središnjem državnom uredu za

Hrvate izvan Republike Hrvatske podnijeti prigovor elektroničkom poštom. Konačna rang-lista i konačna Odluka o dodjeli stipendija studentima - pripadnicima hrvatskoga naroda izvan Republike Hrvatske bit će objavljena nakon okončanja postupka prigovora, a studenti koji ostvaruju pravo na stipendi-

ju bit će obaviješteni o datumu i načinu zaključivanja ugovora o stipendiranju. Kašnjenje objave Prijedloga rang-liste izazvano je izvanrednim okolnostima zbog širenja koronavirusa, mjerama koje se provode s ciljem suzbijanja epidemije te posljedicama potresa koji je pogodio Zagreb. ■

Studij na Sveučilištu Harvard

Stipendije iz Fonda *Zlatko i Joyce Baloković*

Na temelju znanstvene izvrsnosti trenutačno Uprava HAZU izrađuje listu prioriteta prijavljenih kandidata na natječaj 2020./2021.

Tekst: **Marijan Lipovac**

Hrvatski građani koji upišu studij na uglednom američkom Sveučilištu Harvard mogu ostvariti stipendiju iz Fonda *Zlatko i Joyce Baloković* (*Zlatko and Joyce Baloković Scholarship Fund*). Fond je osnovan prema želji hrvatsko-golvinista svjetskoga glasa Zlatka Balokovića 1967., dvije godine nakon njegove smrti, nakon što je njegova supruga Joyce u srpnju 1966. Sveučilištu Harvard predala određeni novčani iznos namijenjen stipendiranju hrvatskih studenata. Kako je napisala u popratnom pismu, Zlatko Baloković odlučio se na taj čin jer je osjećao posebnu odgovornost za Hrvatsku kao svoju domovinu. U vrijeme kada Hrvatska nije bila samostalna i slobodna država, već je bila dio socijalističke Jugoslavije, to je imalo veliki simbolični značaj za međunarodnu afirmaciju Hrvatske, ali i konkretne učinke za mlade hrvatske znanstvenike i hrvatsku znanost u cjelini. Prvi stipendist, od 1967. do 1968., bio je muzikolog Ivan Supićić, od 1983. redoviti član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, a od 1974. do 1975. stipendist je bio i arhitekt Velimir Neidhardt, današnji predsjednik HAZU, akademik od 1991. Stipendistice su bile i članice suradnice HAZU, povjesničarka medicine Biserka Belicza i oftalmologinja Iva Dekaris, arheolog Zlatko Gunjača, geograf Zlatko Pepeonik, pravica i dužnosnica Ujedinjenih naroda Katarina Tomaševski, filozof Zdravko Radman, novinarka Tena Perišin, jezikoslovka Dunja Brozović-Rončević, arhitekt Alen Žunić i drugi, ukupno do sada 75 osoba.

Prema želji bračnoga para Baloković, Fondom raspolaže Harvardsko sveučilište, a Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti ima pravo prvenstva predlaganja kandidata. Ona svake godine predlaže jednog ili više kandidata za financira-

Palača Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

nje poslijediplomskog studija na bilo kojoj školi Harvardskog sveučilišta, a prije prijave na natječaj kandidati sami moraju obaviti postupak prijave na neki od poslijediplomskih studija na spomenutom sveučilištu. Na temelju znanstvene izvrsnosti trenutačno Uprava HAZU izrađuje listu prioriteta prijavljenih kandidata na natječaj 2020./2021. Nakon toga Odbor za opće stipendije Harvardskog sveučilišta potvrđuje kandidate, dopušta upis te odlučuje hoće li stipendirati jednog ili više kandidata i određuje visinu stipendije. Uobičajeno je da stipendija pokrije troškove školarine i boravka.

Postupak upisa na Harvardsko sveučilište obavlja sam kandidat ujesen prije objavljivanja natječaja za stipendiju. Moguće je i da kandidat koji je već upisan na Harvardsko sveučilište traži stipendiju za drugu godinu školovanja. Za dodjelu stipendije mogu se natjecati i kandidati koji su već upisani na Harvardsko sveučilište, ali su odgodili početak studiranja za godinu dana. ■

Trideset godina suvremenoga hrvatskog parlamentarizma

Hrvatski sabor, predstavničko tijelo građana i nositelj zakonodavne vlasti na području RH, imao je uzbudljivu prošlost i jedna je od ključnih institucija koje predstavljaju državnost hrvatskoga naroda, piše Josip Mihaljević iz zagrebačkog Hrvatskog instituta za povijest

Monumentalna palača hrvatskoga parlamenta na Trgu sv. Marka, Zagreb

Velika vijećnica Sabora. Foto: Ivan Bitunjac

Tekst: **Josip Mihaljević**
Priredio: **Željko Rupić**

U povodu tri desetljeća djelovanja Hrvatskoga sabora u višestranačkoj demokraciji u ovome broju Matice objavljujemo sažetak, odnosno naglaske iz priloga "Trideset godina suvremenoga hrvatskog parlamentarizma" dr. sc. Josipa Mihaljevića, povjesničara iz Hrvatskoga instituta za povijest, objavljenoga u Hr-

vatskome iseljeničkom zborniku 2020., u izdanju Hrvatske matice iseljenika. Uredništvo Matice, svjesno odgovornosti koju preuzima znatnim kraćenjem ozbiljnoga znanstveno-stručnog rada, želi na ovaj način obilježiti značajnu obljetnicu, odnosno podsjetiti na ključne političke događaje u kojima su se, unatoč nepovoljnim ratnim i tranzicijskim prilikama, razvijali hrvatska demokracija i parlamentarizam na ustavnoj, zakonodavnoj, političkoj, ali i društvenoj razini težeći prema demokratskim

standardima zapadnoga svijeta.

Godine 2020. Hrvatski sabor slavi svojih prvih 30 godina djelovanja u višestranačkoj parlamentarnoj demokraciji. Čitava jedna generacija stasala je u tome razdoblju i lijepa je to prigoda za osvrt na prva tri desetljeća modernoga parlamentarizma u Hrvatskoj. Sabor, predstavničko tijelo građana i nositelj zakonodavne vlasti na području Hrvatske, imao je zanimljivu i burnu prošlost i jedna je od ključnih institucija koje predstavljaju samosvojnost i državnost hr-

Nakon prvih slobodnih višestranačkih parlamentarnih izbora, provedenih u dva kruga, 22. i 23. travnja te 6. i 7. svibnja 1990., prvi saziv Sabora SRH konstituiran je 30. svibnja 1990., a izabrano je ukupno 356 zastupnika, u tri saborska vijeća. Pobjedu je odnijela Hrvatska demokratska zajednica (HDZ) koja je osvojila 205 zastupničkih mjesta.

Interijeri Sabora: stropna vinjeta neba s oblacima

Dvorana Sabora u kojoj dominira kompozicija *Donošenje prvoga demokratskog Ustava RH 22. XII. 1990.*, rad slikarice Jadranke Faturović

vatskoga naroda, a svoju tradiciju baštini još iz srednjega vijeka. Ukidanjem feudalizma 1848. godine, Sabor će iz staleške postati građanska institucija.

U 20. stoljeću više puta je mijenjao ime, strukturu pa čak i funkciju. Promjene imena u prvoj polovici 20. stoljeća bile su posljedica promjena državnih režima, a u poslijeratnoj socijalističkoj Jugoslaviji posljedica ustavnih promjena. Kraj osamdesetih donijet će promjene i raspad komunističkoga sustava u Europi. Već tijekom 1989. u Hrvatskoj su osnovane prve nekomunističke političke stranke - Udruženje za jugoslavenšku demokratsku inicijativu (UJDI), Hrvatski socijalno-liberalni savez (HSLŠ) i Hrvatska demokratska zajednica (HDZ).

Godine 1989. jugoslavenska kriza došla je do stadija u kojem se politička situacija mijenjala iz dana u dan. Konačna odluka rukovodstva SKH da se u Hrvatskoj uvede višestranačje donešena je na 11. kongresu SKH, u prosincu 1989. Predstojalo je da se stvore zakonski uvjeti za provođenje te odluke.

PRVI VIŠESTRANAČKI IZBORI

Sabor SRH donio je 11. siječnja 1990. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o društvenim organizacijama i udruženjima građana koji je omogućio uvođenje višestranačja. U veljači je usvojio ustavne amandmane kojima su legalizirani višestranački izbori i Zakon o izboru i opozivu odbornika i zastupnika, čime su ispunjene sve zakonske pretpostavke za održavanje izbora u Hrvatskoj po izbornome modelu dvokružnoga većinskog sustava francuskoga tipa.

Možemo reći da su prvi slobodni višestranački parlamentarni izbori u Hrvatskoj, koji su provedeni u dva kruga 22. i 23. travnja te 6. i 7. svibnja 1990.,

Sabor je 25. srpnja 1990. usvojio amandmane na Ustav i promijenio naziv republike iz SRH u Republika Hrvatska, a već će 22. prosinca usvojiti prvi Ustav Republike Hrvatske. Pošto je usvojen samo nekoliko dana prije Božića, kolokvijalno ga se naziva "božićnim".

bili glavno sredstvo promjene sustava. Prvi saziv Sabora SRH konstituiran je 30. svibnja 1990., a izabrano je ukupno 356 zastupnika, u tri saborska vijeća. Pobjedu je odnijela Hrvatska demokratska zajednica (HDZ) koja je osvojila 205 zastupničkih mjesta. Iza nje su slijedili Savez komunista Hrvatske - Stranka demokratskih promjena (SKH-SDP) sa 107 mjesta, Koalicija narodnog sporazuma (KNS) s 21 mjestom te Srpska demokratska stranka (SDS) s pet mjesta u Saboru. Trinaest mandata otišlo je nezavisnim kandidatima, a pet nacionalnim manjinama. Za predsjednika Sabora izabran je Žarko Domljan.

Nova demokratski izabrana vlast užurbano je pristupila ustavnim promjenama želeći Ustav uskladiti s novom društvenom realnošću i dati pravni temelj institucionalizacije načela političkoga pluralizma, sustava vladavine prava i tržišnoga gospodarstva. Sabor je 25. srpnja 1990. usvojio amandmane na Ustav i promijenio naziv republike iz SRH u Republika Hrvatska, a umjesto crvene petokrake u zastavu inkorporirao hrvatski povijesni grb. Sabor će 22. prosinca 1990. usvojiti prvi Ustav Repu-

blike Hrvatske. Pošto je usvojen samo nekoliko dana prije Božića, kolokvijalno ga se naziva "božićnim", a njime je uspostavljen Sabor kao dvodomno tijelo sastavljeno od Zastupničkoga i Županijskoga doma.

RASKID DRŽAVNOPRAVNIH SVEZA SA SFRJ

U atmosferi srpske pobune u Hrvatskoj i otvorenih prijetnji i agresije iz Beograda, u svibnju 1991. održan je referendum o statusu Republike Hrvatske na kojem su se građani izjasnili da ne žele biti dio SFRJ. Sabor je na temelju toga 25. lipnja 1991. donio Ustavnu odluku o samostalnosti i suverenosti kojom je proglasio suverenost i samostalnost RH. Stupanje na snagu ove odluke odgođeno je tada za tri mjeseca na osnovi Brijunske deklaracije od 7. srpnja, odnosno na zahtjev Europske zajednice kako bi se jugoslavenska kriza pokušala riješiti mirnim putem. Dana 7. listopada, kada je istekao moratorij na hrvatsku odluku o samostalnosti, zrakoplovi JNA bombardirali su povijesnu jezgru Zagreba i Banske dvore u kojima je bilo smješteno tadašnje državno vodstvo na čelu s predsjednikom Franjom Tuđmanom. Odmah sutradan, 8. listopada, u podrumskim prostorijama zgrade INA-e u Zagrebu, Sabor je donio Odluku o raskidu državnopravnih sveza Hrvatske sa SFRJ i Zaključke o agresiji na Republiku Hrvatsku.

Hrvatska je ubrzo pokrenula proces priključivanja u europske i svjetske asocijacije pa je Sabor na zasjedanju 5. prosinca 1991. donio odluke kojima je obvezao Vladu da pripremi i uputi zahtjeve za primitak Hrvatske u Europsko vijeće i Ujedinjene narode te u neke druge asocijacije. Izbori za drugi saziv Zas-

Hrvatski politički panteon u predvorju Velike vijećnice

tupničkoga doma Sabora Republike Hrvatske održani su u kolovozu 1992., po principu mješovitoga izbornog sustava. Istoga dana održani su i predsjednički izbori na kojima je pobijedio Franjo Tuđman. Uz izbornu pobjedu HDZ-a, za predsjednika Sabora izabran je Stipe Mesić koji će tu dužnost nositi sve do njegova izlaska iz HDZ-a u proljeće 1994., kada ga je na toj dužnosti zamijenio Nedjeljko Mihanović.

Isti izborni princip koristit će se i prilikom izbora za treći saziv Zastupničkoga doma krajem listopada 1995., pobjedu je opet odnio HDZ, a za predsjednika Zastupničkoga doma izabran je Vlatko Pavletić. U travnju 1997. održani su drugi izbori za Županijski dom Sabora, a u lipnju i drugi izbori za predsjednika Republike na kojima je opet trijumfirao Franjo Tuđman.

Godine 1997. Zastupnički dom Sabora donio je Ustavni zakon o izmjenama i dopunama Ustava Republike Hrvatske kojim Sabor mijenja naziv u Hrvatski državni sabor.

JEDNODOMNI PARLAMENT

U ožujku 1999. Zastupnički dom Sabora donio je Deklaraciju o prioritetima vanjske politike RH. U njoj je naglašeno da je strateško opredjeljenje RH članstvo u

Ustavnim promjenama 2001. godine Hrvatski državni sabor preimenovan je u Hrvatski sabor, ukinut je Županijski dom, čime je Sabor postao jednodoman.

euroatlantskim integracijama. Na istoj sjednici donesena je i Rezolucija o suradnji s Međunarodnim kaznenim sudom u Haagu. Nakon smrti predsjednika Tuđmana, 10. prosinca 1999. godine, na predsjedničkim izborima 24. siječnja 2000. godine za novog predsjednika izabran je Stjepan Mesić koji će 2005. godine osvojiti i drugi mandat. Njega je na položaju 2010. naslijedio Ivo Josipović, 2015. za predsjednicu je izabrana Kolinda Grabar-Kitarović, dok je aktualni predsjednik RH od siječnja ove godine Zoran Milanović.

Izbori za četvrti saziv Sabora održani su 3. siječnja 2000., po novom Zakonu o izbornim jedinicama. Prag za dobivanje mandata bio je 5%. SDP je kao vodeća stranka po broju osvojenih mandata u tzv. Koaliciji šest stranaka uspio formirati većinu u Saboru i Vladu pod vodstvom Ivice Račana. Za predsjednika Sabora izabran je Zlatko Tomčić iz Hrvatske seljačke stranke (HSS). Ustavnim promjenama 2001. godine Hrvatski državni sabor preimenovan je u Hrvatski sabor, ukinut je Županijski dom, čime je Sabor postao jednodoman.

Izbori za peti saziv Sabora održani su 23. studenoga 2003. Od ukupno 152 zastupnička mjesta, 66 mjesta osvojio je HDZ na čelu s Ivom Sanaderom, SDP je osvojio 34 mjesta. HDZ je u koaliciji s Demokratskim centrom dobio povjerenje parlamentarne većine za sastav vlade. Za predsjednika Hrvatskoga sabora izabran je Vladimir Šeks. Na vanjskopoličkome planu mandat petoga saziva Hrvatskoga sabora obilježile su napetosti u pregovorima o članstvu

u Europskoj uniji. Hrvatska je u veljači 2003. predala zahtjev za primitak u punopravno članstvo EU-a, a u lipnju 2004. dobila je status kandidata. Pristupni pregovori, koji su trebali započeti u ožujku 2005., odgođeni su, a tek nakon što je glavna haška tužiteljica Carla del Ponte potvrdila potpunu suradnju Hrvatske s Haškim sudom pristupni pregovori su službeno otvoreni 3. listopada 2005. godine.

OKONČAN PROCES PRISTUPANJA EU

Izbori za šesti saziv Hrvatskoga sabora održani su 25. studenoga 2007. Izborni sustav bio je isti kao i na prethodnim izborima. Relativnu pobjedu - 66 od ukupno 153 zastupnička mjesta - osigurao je HDZ na čelu s Ivom Sanaderom. Za predsjednika Sabora izabran je Luka Bebić (HDZ). SDP je sa svojim novim predsjednikom Zoranom Milanovićem osvojio 56 mjesta, što im je bio dotad najbolji rezultat od 1990. Hrvatska je 2008. i 2009. nestalna članica Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda, 1. travnja 2009. primljena je u NATO-savez, ali su pregovori o članstvu u EU bili usporeni jer ih je zbog graničnog spora na moru blokirala susjedna Slovenija. U jeku tog spora dogodila se i dotad neviđena situacija kada je na početku srpnja 2009. Ivo Sanader podnio ostavku na premijersku i čelnu stranačku funkciju, što se

Spomen ploča Hrvatskoga sabora 30. V. 1990.

dogodilo prvi put od postojanja RH. Na čelu Vlade zamijenila ga je dotadašnja potpredsjednica Vlade Jadranka Kosor. U lipnju 2010. išlo se u nove ustavne izmjene, pri čemu je cilj bio naglasiti da je glavni strateški cilj RH uspješno dovršenje pregovora s EU te prilagodba Ustava vezano uz predstojeće punopravno članstvo u toj asocijaciji.

Na sedmim parlamentarnim izborima pobjedu je odnijela tzv. Kukuriku koalicija predvođena SDP-om i novim premijerom Zoranom Milanovićem. SDP je osvojio 60 mandata, a vladajuću većinu još su činili HNS, HSU te IDS, dok je u oporbi najjači bio HDZ s 43 mandata. Za predsjednika Hrvatskoga sabora izabran je Boris Šprem, ali je on umro već u rujnu 2012. pa je na njegovo mjesto došao Josip Leko.

U mandatu te Vlade u siječnju 2012. održan je referendum o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji. Uz vrlo slabu izlaznost (43,51%), hrvatski građani afirmativno su se izjasnili (66,27%) o pristupanju Europskoj uniji, a punopravna članica EU-a Hrvatska je konačno postala 1. srpnja 2013.

ZRELOST INSTITUCIJA HRVATSKE DRŽAVE

U studenome 2015. održani su osmi višestranački izbori zastupnika u Hrvatski sabor. HDZ-ova Domoljubna koa-

Ovalna spomen ploča na zidu Velike vijećnice Sabora sa zahvalom svim Hrvatima u zemlji i dijaspori koji su dali novčane priloge za obnovu zgrade Sabora 1990-ih.

licija bila je relativni izborni pobjednik s osvojenih 59 mandata pa je sastavila Vladu s iznenađenjem izbora - novom strankom Most nezavisnih lista. Za predsjednika Sabora izabran je Željko Reiner, a premijer je postao hrvatski iseljenik i gospodarstvenik Tihomir Orešković. Bila je to nestabilna Vlada kojoj je u lipnju 2016. Hrvatski sabor izglasovao nepovjerenje nakon samo

U vrijeme sedmog saziva Sabora, u siječnju 2012., održan je referendum o pristupanju RH Europskoj uniji. Uz vrlo slabu izlaznost (43,51%), hrvatski građani afirmativno su se izjasnili (66,27%) o pristupanju Europskoj uniji, a punopravna članica EU-a Hrvatska je konačno postala 1. srpnja 2013.

146 dana pa su u rujnu 2016. održani novi izbori. Na čelu sa svojim novim predsjednikom Andrejom Plenkovićem relativnu pobjedu ostvario je HDZ koji je, sam ili s partnerima, osvojio 61 od 151 zastupničkog mjesta. Narodnoj koaliciji predvođenoj SDP-om pripala su 54 mjesta, Mostu 13, Živom zidu s partnerima osam, IDS/PGS-u tri itd. Ključnu potporu za formiranje Vlade HDZ-u, odnosno premijeru Plenkoviću, dao je HNS, bivši član Narodne koalicije, koja se u međuvremenu raspala. Za predsjednika Sabora izabran je Mostov predsjednik Božo Petrov, ali je on, nakon pola godine, zbog krize vlasti podnio ostavku i razriješen je dužnosti u svibnju 2017., a naslijedio ga je Gordan Jandroković iz redova HDZ-a.

Stvaranje sustava vladavine prava u jednom društvu nije lagan proces. Često se volimo uspoređivati sa zapadno-europskim državama, a zaboravljamo da se parlamentarne tradicije u zapadnoj Europi uglavnom kontinuirano razvijaju od prve polovice 19. stoljeća. Mi nismo imali toliko vremena. Danas živimo u demokraciji i slobodi koja nikad nije bila veća. Može se reći da je Hrvatska danas sigurna i otvorena zemlja, stabilnih ustavnih institucija, relativno razvijene demokratske kulture, političkih i medijskih sloboda i sve jačega civilnog društva u kojoj se poštuju nacionalna, vjerska, manjinska i sva druga ljudska prava. Točno je i da Republika Hrvatska ima puno problema i da mnogobrojne dosadašnje prakse treba mijenjati. Međutim, imamo i sve instrumente da te prakse mijenjamo, a probleme rješavamo.

Izvor: HIZ 2020, HMI, Zagreb, 11 - 29 str.

Dr. sc. Franjo Tuđman na svečanoj sjednici Sabora pri donošenju Božićnjeg ustava RH, 22. XII. 1990.

ENG On the occasion of three decades of the most recent incarnation of a Croatian parliament, now in a multiparty system, this issue of Matica magazine presents highlights from a treatise penned by Josip Mihaljević, a historian with the Croatian Institute of History, on *Thirty Years of Modern Croatian Parliamentarism*. The paper was published in the 2020 edition of the CHF's *Croatian Emigrant Almanac*. The first multiparty elections saw voting held in two rounds, on 22 and 23 April, and on 6 and 7 May of 1990. The Croatian Democratic Union (HDZ) party won a majority of 205 of the 356 seats in the new democratically elected tricameral Parliament of the Socialist Republic of Croatia convened on 30 May.

Višnja i Vladimir na terasi iznad velike zagrebačke osi od rijeke do planine (foto: Đ. Nađ)

Tekst: Vladimir P. Goss

U petak, 20. ožujka, osvanula je na našim pragovima preporuka Gradskog poglavarstva. Za Višnjinu i moju dobnu skupinu poruka je bila - *Ostanite doma*. Odlučili smo još jednom te subote otići na *plac*. Silazeći s Rockefellerove prema spoju Ribnjaka i Medveščaka nismo susreli žive duše. Uhvatio me strah. Rekao sam: "Idemo kući."

U nedjelju ujutro dogodio se potres. Šesterokratna polica s oko 500 knjiga istrgnula se iz zida i pala na krevet. Da se nije zaustavila tik nad našim glavama na manjoj poprečnoj polici, sada ovo ne bih pisao. Od tog jutra nismo izašli iz kuće. Sjeo sam za kompjutor i počeo slagati ilustracije u prijelom moje nove knjige. Zove se "Počeci hrvatske umjetnosti", ima 458 kartica i bavi se tim počecima od pojave stvaralaštva u hrvatskome prostoru do danas. Na primjeru umjetnosti i kulture zaključuje da blagostanje ljudskoga roda ovisi o ravnoteži temeljnih oblika postojanja

Dnevnik iz izolacije povratnika iz Amerike

Vladimir Peter Goss je hrvatsko-američki znanstvenik, pisac i novinar te *professor emeritus* Sveučilišta u Rijeci. Posljednjih dvadesetak godina fokusiran je na odnos duha i prostora u sklopu nove humanističke grane *Istraživanja stvaralaštva*. Izdvajamo kako je u izolaciji od koronavirusa doživio razorni potres u rodnome gradu Zagrebu

Razorni potres ošteti je 26.197 građevina u Zagrebu i okolici (foto: Hina)

nja – grada i sela. Kad se ta ravnoteža uruši, dolazi do kraja svijeta. To se dogodilo krajem Antike, srednjega vijeka i događa se danas. Uzor ravnoteže su zvjezdani trenuci hrvatskog postojanja – predromanika, glagoljaški Kvarner, kasna romanika, istočnojadranska renesansa, sjevernohrvatski barok, Zagreb *Moderne* i obnove 1950-ih te hrvatska "naiva". Na večer je moj izdavač i urednik Krešo Krnic preuzeo rukopis i time velik dio mog života.

RANE NAŠEGA ZAGREBA

Naša kuća iz 1942. jako je solidno građena. Pogled s terase na grad je fantastičan. Zaprepastila nas je šteta u Zagrebu. Počeo sam zvati prijatelje i pisati. Razgovaram više puta s dr. Gordanom Ravančićem, ravnateljem Hrvatskoga instituta za povijest. To je najveći znanstveni institut u području humanističkih znanosti u Hrvatskoj. Njegov prvi ravnatelj bio je dr. Franjo Tuđman, dok se

Institut zvao Institut za historiju radničkog pokreta. Odatle je krenuo u svoju *mission impossible* stvaranja slobodne Hrvatske. Institut se bavi poviješću hrvatskoga naroda i aktivno surađuje s Hrvatskim memorijalno-dokumentacijskim centrom Domovinskog rata. Smješten je u palači Voikffy-Paravić (1840.) u Opatičkoj 10, koju je 1891. pregradio Hermann Bollé za potrebe Odjela za bogoslovje i nastavu Izidora Kršnjavoga. Palača je paradigmatički spomenik *Hrvatske obnove* 19. stoljeća. Prekrasne i raskošne dvorane, poput Zlatne i Pompejanske, svjedoče o dubokim vezama hrvatske umjetnosti s europskim i svjetskim težnjama. U Zlatnoj dvorani nalaze se slike Bukovca, Medovića, Ivekovića, Tišova, Čikoša-Sessije, Kovačevića te skulpture Frangeša-Mihanovića i Valdeca. U trećoj, tzv. Hegedušićevoj dvorani, čuva se freska iz 1943. Krste i Željka Hegedušića koja prikazuje znamenite hrvatske umjetničke i povijesne ličnosti.

Prizor iz ranjenog Zagreba (foto: Hina)

Pleter. Branimirov natpis iz Muća, 888. Klasični red, vedrina Svemogućega, mašta mlade europske nacije (foto: I. Krajcar, Arheološki muzej Zagreb)

U potresu 22. III. 2020. zgrada je znatno oštećena. Freske na oslikanom stubištu (Aleja muza) i svod Zlatne dvorane s bogatim štukaturama te freske u Pompejanskoj dvorani ispucali su i odvojili se od zidne podloge.

SUOSJEĆANJE STEVEA RUKAVINE IZ AMERIKE

Uhvatio sam Stevea Rukavinu, predsjednika Nacionalne federacije američkih Hrvata kojoj sam tijekom Domovinskog rata i poraća služio kao voditelj Odjela za promidžbu. Steve se slaže da treba izabrati ciljeve i pomagati ustanovu s imenom i računom tako da novac ne završi u šapama kriminalaca.

Napravio sam razgovor s Božom Skokom, profesorom na Fakultetu političkih znanosti i stručnjakom za odnose s javnošću, koji poručuje: "Svjesni smo da se svijet radikalno mijenja. Ovo jest opomena, bez obzira od koga dolazila. A ako stvarno želimo mijenjati naša društva, onda nam treba više po-

niznosti i skrušenosti, otvorenosti, dobrote prema drugima i istinske vjere. Svaka kriza je kušnja, ali ujedno i prilika. Nema dvojbe da će Hrvatska nakon korone i potresa izgledati drukčije. Iskreno se nadam bolje i organiziranije te da će se u njoj više cijeniti ljudskost, zajedništvo, plodovi vlastite zemlje, inovativnost i funkcionalnost. Ovo je sjajna prilika i za ozbiljnije gospodarske i porezne reforme. Nije sve tako crno."

PROMJENE NA BOLJE

Vjerujte, nije! Dostavom nam u izolaciju stižu naranče s Visa, morska riba s Brača, janjetina iz Gorskoga kotara, pastirke sa Žumberka, povrće iz Turo polja, med iz Ivanića... Božo je bio savjetnik predsjednice. Očekivalo bi se da Ivan Račan, savjetnik današnjega predsjednika, misli drukčije. No, neka njegova stajališta su iznenađujuća jer je podržavajući slobodu tržišta i govoreći o

manjinskim pravima i Domovinskome ratu iznio dosta toga što bismo očekivali od nekog političara desne orijentacije.

"Osim reforme političkog sustava, treba reformirati javnu upravu i teritorijalno ustrojstvo te smanjiti administrativne okvire u kojima birokracija djeluje, a time ćemo smanjiti i samu birokraciju. Tu je i reforma obrazovanja, za koju treba uspostaviti konsenzus političkih snaga. Hajdemo zaobići ono oko čega se ne slažemo i raditi ono oko čega se slažemo."

Ne znam kako ćemo dugo biti u izolaciji. No, očito, nije mi dosadno. A Višnja i ja proslavili smo 2. travnja desetogodišnjicu odluke da spojimo naše živote. Nekoliko tjedana u izolaciji sa ženom svog života i nije odviše teško! ■

Akcije prikupljanja pomoći 'Zajedno za Zagreb'

Grad Zagreb i okolicu pogodio je 22. III. 2020. najjači potres u posljednjih 140 godina jačine 5,5 po Richteru. Oštećeno je više od 26.197 građevina, od toga su 9.642 obiteljske kuće. Hvala svima iz iseljništva koji su se već uključili, uplativši financijska sredstva za sanaciju posljedica od potresa u Gradu Zagrebu i okolici. Podsjećamo, odlukom Vlade RH otvoren je račun za donacije financijskih sredstava u akciji 'Zajedno za Zagreb'. Donacije financijskih sredstava za uplatitelje iz Hrvatske uplaćuju se na sljedeći račun: HR1210010051863000160 Državni proračun Republike Hrvatske s pozivom na broj odobrenja: HR68 5371 - OIB uplatitelja.

Donacije financijskih sredstava za uplatitelje izvan Hrvatske uplaćuju se na račun Ministarstva financija kod Hrvatske narodne banke (foreign payments instructions):

Hrvatska narodna banka,
Trg hrvatskih velikana 3,
Zagreb 10000, Hrvatska

BIC (SWIFT) CODE BANKE:

Croatian National Bank,
Trg hrvatskih velikana 3,
Zagreb 10000, Croatia

NBHRHR2XXXX

NAZIV I ADRESA PRIMATELJA PLAĆANJA:

Ministarstvo financija Republike
Hrvatske, Katančičeva 5,
10000 Zagreb, Hrvatska

BENEFICIARY NAME AND ADDRESS:

Republic of Croatia - Ministry of Finance,
Katančiceva 5,
10000 Zagreb, Croatia

Broj računa:

IBAN: HR12 1001 0051 8630 0016 0

Bank account number:

Referenca plaćanja:

Support for Croatia Affected by Earthquake

Remittance info - remarks:

Ministarstvo financija RH zaduženo je za nadzor namjenske upotrebe doniranih sredstava.

Zagreb. Zlatna Dvorana. Europa pod starim krovovima (foto: A. Vujasić, Ibis-grafika)

ENG Vladimir P. Goss is a Croatian-American scholar, writer and journalist and an emeritus professor of the University of Rijeka. For the past twenty years his focus has been on the relationship of the spirit and space within the scope of a new branch of the humanities, the study of creativity. He experienced the earthquake in his native Zagreb while isolating himself during the ongoing coronavirus scare.

Zagrebačka katedrala i Bollé: Od potresa do potresa

“Sjeverni toranj ostao je visjeti, a kad smo uspjeli doći do snimke o stanju, okupili smo statičare i vidjeli da je daleko manja šteta da ga skinemo mi nego da padne i pitamo se hoćemo li imati katedralu”, izjavio je mons. Ivan Hren, kanonik Prvostolnoga kaptola zagrebačkog

Pripreme za rušenje sjevernog tornja zagrebačke katedrale. Radnici na visokom kranu obavljaju pripreme.

Uklanjanje dijela sjevernog tornja

Alpinist na tornju

Kardinal Josip Bozanić blagoslovio je radnike koji rade na sanaciji katedrale.

Tekst: Hrvoje Salopek
Foto: Hina, Arhiva HMI

Nedavni po tres koji je pogodio Zagreb “srušio je kameni vrh južnoga tornja katedrale, u svodovima su uočene jače pukotine, zbog pomaka zidova slomljene su rozete i oštećeni vitraji...”, spominje se u izvješću projektanta obnove katedrale i nadzornog inženjera Damira Foretića. Uz to, arhitekt Foretić navodi da će se morati ukloniti i dio sjevernoga tornja jer postoji opasnost da se sruši

i izazove još veća oštećenja katedrale.

Prema uputama iz izvješća, kameni vrh sjevernoga tornja koji je visok 13 i pol metara i težak 30 tona skinut je kontroliranom eksplozijom. Odmah nakon detonacije pojavio se dim koji je nastao kada se prilikom eksplozije zapalio dio cerade kojom je bio zaštićen vrh tornja. Odvajanje je počelo nekoliko minuta kasnije kada su dronovi provjerili da je detonacijom učinjen pravilan rez kako bi se dio sjevernoga tornja mogao spustiti u komadu. Katedralni toranj odvojen je između 72. i 73. reda, skinula ga je dizalica od 500 tona, a druga dizalica

obuhvatila je cijeli zvonik i spustila ga u jednom komadu. Alpinisti su prethodno, u drugom pokušaju, sajlama povezali vrh tornja s dizalicom.

NA GODIŠNJICU BOLLÉOVE SMRTI

Načelnik Stožera inženjerijske pukovnije Hrvatske vojske Miroslav Car vodio je četveročlanu ekipu koja je postavila eksploziv, ukupne količine od 580 grama, u prethodno izbušene minske mikrobušotine. Objasnio je kako su proračuni pokazali da je sigurnosna zona nekih 75 metara od samoga mjesta eksplozije. Zapovjednik bojne Obavještajne sat-

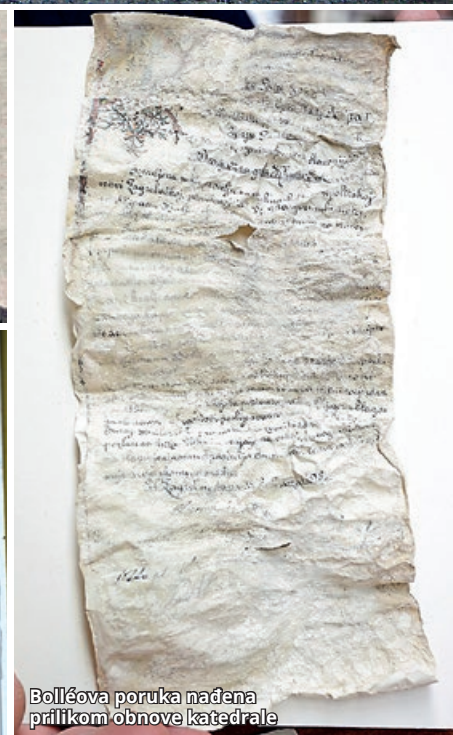
nije HV-a bojnič Mario Maslov izvijestio je kako je zadaća njihove postrojbe bila da "pod nadzor stave područje radova iz zraka u okviru 360 stupnjeva s glavnim fokusom na samo mjesto radova".

Zanimljivo, na dan kad je skinut vrh sjevernoga tornja katedrale bila je i 94. godišnjica smrti arhitekta Hermanna Bolléa, koji je bio zaslužan za plan njezine cjelovite obnove nakon velikog potresa 1880. godine. Naime, Bollé je preminuo 17. travnja 1926. godine u Zagrebu i zaslužan je što zagrebačka katedrala ima neogotičke tornjeve, visoke više od sto metara. Arhitekt koji je ostavio vjerojatno najveći trag na današnji izgled Zagreba rođeni je Nijemac, iz Kölna. Bolléov otac imao je građevinsku tvrtku, a mlađi Hermann školovao se za graditelja te je odradio praksu u očevu poduzeću. S 22 godine postao je član ateljea Heinricha Wiethasea, poznatog arhitekta Kölnske nadbiskupije, pa je logično da se orijentirao ponajprije na crkvenu arhitekturu. Želio je još više naučiti pa je tako s 27 godina otišao u Beč i zaposlio se kod arhitekta Friedricha von Schmidta, počasnoga građanina toga grada, koji je projektirao bečku gradsku vijećnicu. Paralelno s radom Bollé je studirao arhitekturu na Bečkoj akademiji.

SUSRET SA STROSSMAYEROM

Na jednom od svojih putovanja u Italiju upoznaje tadašnjega đakovačkog biskupa Josipa Jurja Strossmayera i po-

Zagrebačka katedrala sa starim tornjem, fotografija iz 1870.

Požari, pustošenja, potresi...

Ubrzo nakon osnutka biskupije u Zagrebu (oko 1094. god.) počelo se s gradnjom stolne crkve u prijelaznome romaničko-gotičkom stilu. Gradnja je trajala dugo te je tek 1217. godine bila završena i posvećena. U 16. stoljeću katedrala je utvrđena zidinama i kulama, a u 17. stoljeću dobiva svoj masivni renesansni toranj. Požari i navala neprijatelja više puta su je oštećivali, ali najteži udarac dobila je u potresu 1880. godine. Nakon potresa provedena je temeljita obnova katedrale u neogotičkome stilu (1880. – 1906.), po nacrtima graditelja F. Schmidta i pod vodstvom Hermanna Bolléa. Tada je zagrebačka prvosvolna crkva dobila svoj današnji oblik s dva vitka tornja, visokim krovom, novim stupovima u svetištu i oltarima koji su zamijenili one barokne iz 18. stoljeća. Umjesto starih grobnica biskupa i velikaša sagrađena je nova grobnica za zagrebačke nadpastire iza glavnoga oltara. Uz druge velikane tu počivaju i hrvatski mučenici Petar Zrinski i Fran Krsto Frankopan čije su kosti ovamo prenesene 1919. godine iz Bečkoga Novoga Mjesta, Ivan Antun Zrinski, Eugen Kvaternik itd. U njoj su pokopana i posljednja tri zagrebačka nadbiskupa: bl. Alojzije Stepinac, Franjo Šeper i Franjo Kuharić.

vjesničara umjetnosti Isu Kršnjavoga. To je vrijeme kada Strossmayer gradi prepoznatljivu đakovačku katedralu, a gradnju preuzima Bollé. Ubrzo zatim dobiva razne ponude u Zagrebu, u koji se trajno nastanjuje s 33 godine života. Svoja najveća djela - groblje Mirogoj i zagrebačku katedralu - tu je ostvario, a prvi posao bila mu je obnova crkve svetoga Marka.

U Zagrebu je Bollé sagradio i značajnu zgradu Muzeja za umjetnost i obrt u stilu njemačke renesanse, a u Mariji Bistrici restaurirao je hodočasnički kompleks, no najmonumentalniji projekti definitivno su katedrala i Mirogoj. Na Mirogoju je izgradio oko 500 metara duge arkade s 20 kupola. Bollé je ispr-

Podizanje novih tornjeva prema Bolléovom projektu

Obnova kojoj se ne nazire kraj

“Kanimo biti gotovi do 2012.”, izjavio je 2006. mons. Mijo Gabrić, bivši dekan Prebendarskog zbora Prvostolne crkve zagrebačke o planovima za obnovu katedrale. Otad je prošlo osam godina, a južni toranj još uvijek je većim dijelom pokriven skelama i zaštitnom mrežom na kojoj je otisnuta slika tornja kakav bi trebao izgledati nakon obnove. Umjesto kamena vapnenca koji se vadio u zagrebačkom naselju Bizek, u obnovi se koristi kamen travertin koji se doprema iz okolice Rima, a znatno je čvršći i izgledom vrlo sličan originalu.

va namjeravao cijeli Mirogoj okružiti arkadama sa svih strana, no za to nije bilo dovoljno novca. Na žalost, te su arkade nastradale u nedavnome potresu koji je pogodio Zagreb.

ZNAKOVITA PORUKA

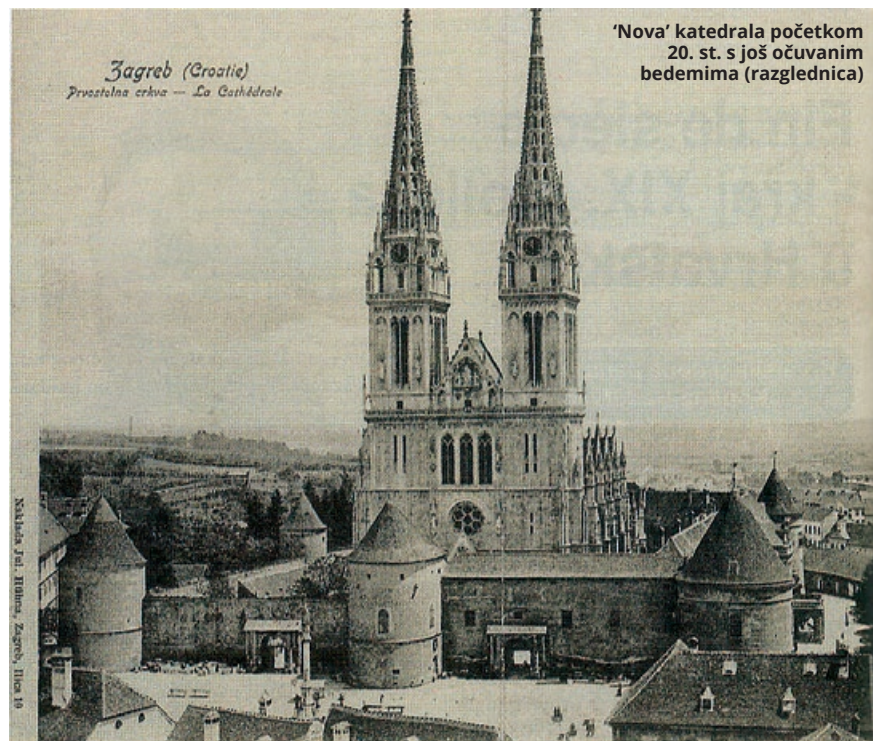
Na zagrebačkome Kaptolu Bollé je, pak, napravio veliku promjenu, koju neki danas kritiziraju. Riječ je o tome da je

srušio zidine i kule koje su nekada bile pred ulazom u katedralu, a samu građevinu katedrale, koja je stradala u potresu 1880. godine, obnovio je u neogotičkome stilu. Time je katedrala izgubila svoj dotadašnji barokni značaj, ali Zagreb dobiva prepoznatljive tornjeve visoke preko 100 metara. Do tada je Bollé radio prema nacrtima učitelja Schmidta, ali katedralu radi prema svojim ideja-

ma. Najviše je došla do izražaja njegova historizacija i gotizacija, takozvana čistoća stila. Kompletно je promijenio arhitekturu katedrale i tornjeva te unutrašnjosti. Dok je radio na zagrebačkoj katedrali, koja je ostala njegov najpopularniji rad, Bollé je krajnjom brižljivošću dizajnirao svaku pojedinost.

Prilikom posljednje obnove katedrale otkrivena je u kugli, u tzv. “jabuci”, ispod križa južnog zvonika, njegova poruka u kojoj piše: “A dao dobri Bog, kada iza vjekovah opet na javu dođe sadašnja spomenica... da se tada nađu svi Hrvati kao dobri katolici, te slavan, složan i slobodan narod.” Dva pergamenta bila su smještena u malenoj staklenoj kapsuli, no oštetila ih je vlaga, a u laboratoriju Hrvatskoga državnog arhiva uspio se ipak dešifrirati tekst i autor.

Hermann Bollé umro je u Zagrebu, godine 1926., u dobi od 80 godina, a pokopan je na Mirogoju, groblju koje je projektirao. ■

ENG The recent earthquake in the Zagreb area damaged the pinnacle of the north tower of the cathedral in Zagreb, necessitating its subsequent complete removal. Chance has it that the controlled explosive demolition of the pinnacle and the controlled drop of the stonemasonry that comprises the pinnacle took place on 17 April, which happens to be the day on which architect Herman Bollé passed away. He designed and led the complete overhaul of the edifice in the wake of the great earthquake of 1880.

Žuta oznaka i na zgradi HMI-ja

U razornome potresu koji je Zagreb pogodio u jutarnjim satima u nedjelju, 22. ožujka, stradala je i zgrada Hrvatske matice iseljenika na Trgu Stjepana Radića. Srećom, ne značajno, ali ipak dovoljno da nakon pregleda statičara “zasluži” tzv. žutu oznaku sa značenjem – privremeno neuporabljivo, potreban detaljan pregled.

Tadašnji Dom iseljenika otvoren je 1964. godine, danas zgrada Hrvatske matice iseljenika snimljena nakon potresa

vremeno neuporabljivo, potreban detaljan pregled. Pomaknuto je nekoliko vanjskih fasadnih, kamenih ploča, ima pukotina na vanjskim fasadnim zidovima, a mjestimično je ispucala žbuka na pregradnim zidovima pa su neke uredske prostorije u znatnoj mjeri oštećene.

Nakon spomenutoga pregleda zgrade odmah nakon potresa, učinjen je i izvanredni pregled na mehaničku otpornost i integritet građevine s prijedlogom mjera sanacije. I zbog ovoga, ali naravno i u očekivanju bolje epidemiološke situacije u vezi s koronavirusom, djelatnici Hrvatske matice iseljenika u trenutku pisanja ovoga teksta, a to je sam kraj travnja, još uvijek rade “od kuće”. ■

Tekst i foto: **Željko Rupić**

Kompleks Koncertne dvorane Vatroslava Lisinskog i zgrade Hrvatske matice iseljenika izgrađen je u razdoblju od 1960. do 1973. godine i jedno je od najznačajnijih natječajnih projekata, odnosno najpoznatije ostvarenje arhitekta Marijana Haberlea. Uz njega, autori projekta su i Minka Jurković i Tatjana Zdvoržak, a konstrukciju je projektirao Eugen Erlich. Građevni sklop trokatnog korpusa sa školjkom koncertne dvorane, u visini drugog kata povezanog na dvokatnicu Hrvatske matice iseljenika, jedna je od najznačajnijih i svakako najpoznatijih arhitektonskih znamenitosti Zagreba, reprezentativna građevina preglednoga funkcionalističkoga prostornog koncepta i naglašenoga autorskog rukopisa.

I dok je gradnja “Lisinskoga” trajala sve do 1973. godine, tadašnji predsjednik Matice iseljenika Hrvatske Vic-

ko Krstulović otvorio je 26. ožujka 1964. godine na prigodnoj svečanosti novoizgrađeni prostor Doma iseljenika, danas poslovno-izložbenu, multifunkcionalnu zgradu Hrvatske matice iseljenika. Kada smo već kod ‘64., spomenimo da se kasnije te godine u novi prostor “uselio” i vjerojatno najpoznatiji čelni čovjek Matice iseljenika Hrvatske, danas Hrvatske matice iseljenika, hrvatski političar i pisac, slavni Većeslav Holjevac, koji je u trećoj godini svoga predsjedničkoga mandata u Matici objavio svoju poznatu knjigu “Hrvati izvan domovine”, temeljno štivo za buduću znanstveno-istraživačku djelatnost na temu hrvatskoga iseljeničtva.

SREĆOM, NE ZNAČAJNO!

U razornome potresu koji je Zagreb pogodio u jutarnjim satima u nedjelju, 22. ožujka, stradala je i zgrada Hrvatske matice iseljenika na Trgu Stjepana Radića. Srećom, ne značajno, ali ipak dovoljno da nakon pregleda statičara “zasluži” tzv. žutu oznaku sa značenjem – pri-

Oštećenja na kamenim fasadnim pločama na zapadnom uglu zgrade

ENG The earthquake that caused damage across Zagreb in the morning hours of Sunday 22 March also saw the Croatian Heritage Foundation building on Stjepana Radića square sustain damage. Happily, the damage is not significant, but enough to have structural engineers designate it yellow as temporarily unusable, requiring a detailed inspection.

Snažan europski projekt

Hrvatska je postala prva država koja je, u uvjetima pandemije koronavirusa, u funkciju stavila virtualno predsjedanje Vijećem EU-a. Unatoč zdravstvenoj krizi, Vijeće donosi odluke.

iz trećih zemalja, a sve uz udružene konzularne napore država članica, koje koordinira naše predsjedništvo", istaknuo je ministar Grlić Radman. "U izvanrednim vremenima hrvatsko predsjedništvo nastavilo je raditi na pitanju proširenja EU-a, osobito smo zadovoljni donošenjem *Zaključaka Vijeća o otvaranju pregovora o pristupanju s Albanijom i Sjevernom Makedonijom*. Tu je i Zagrebački sastanak na vrhu EU - Zapadni Balkan, koji se održava također u formi videokonferencije 6. svibnja te nastavak zalaganja za europsku perspektivu nama susjednih država."

MEHANIZMI REAKCIJA NA KRIZE

Osvrnuvši se na dosadašnji tijek hrvatskog predsjedanja Vijećem Europske unije u okolnostima pandemije koronavirusa, predsjednik Vlade RH Andrej Plenković istaknuo je pred novinarima: "Mi smo u hrvatskome sloganu predsjedanja Vijećem EU-a rekli da želimo *snažnu Europu u svijetu punom izazova*.

Tekst: **Vesna Kukavica** Foto: **Hina**

Ministar vanjskih i europskih poslova Gordan Grlić Radman razgovarao je 29. travnja 2020. godine putem videokonferencije s veleposlanicima država članica Europske unije, Svete Stolica, Švicarske i Norveške u Hrvatskoj te voditeljem Predstavništva Europske komisije u Zagrebu. Ministar je izvijestio veleposlanike o poduzetim mjerama hrvatske Vlade u sprječavanju širenja pandemije koronavirusa, kao i o najavljenim mjerama za pokretanje gospodarskih i drugih djelatnosti i aktivnosti. Izražena je međusobna potpora i solidarnost u borbi protiv ove globalne opasnosti. Ministar Grlić Radman iznio je dosadašnje rezultate hrvatskog predsjedanja Vijećem EU-a. "Zajedno s Europskom službom za vanjsko djelovanje i vama, državama članicama,

angažirani smo u procesima repatrijacije. Do danas je omogućen povratak otprilike 90 posto europskih građana

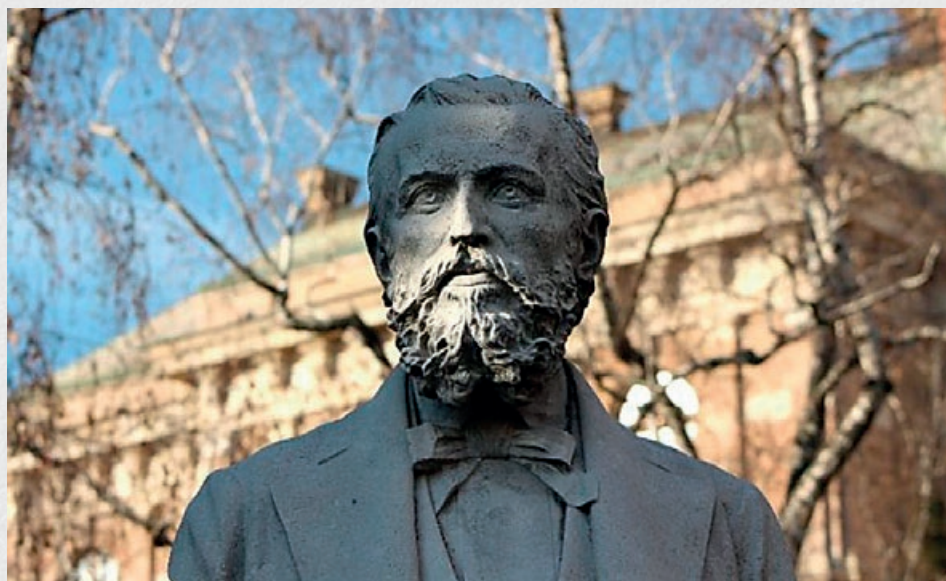
Tu smo napravili iskorake, u siječnju smo imali uređeni Brexit. Odmah nakon toga zahvaljujući našem angažmanu, i suradnji s Michelom Barnierom koji je glavni pregovarač, osvojili smo mandat za pregovore o budućim odnosima EU-a. Ta dva cilja smo odmah realizirali. Nametnuli smo i temu proširenja Unije. Na videokonferenciji europskog Vijeća u ožujku mi smo donijeli odluku o otvaranju pregovora sa Sjevernom Makedonijom i Albanijom. Dogovorili smo pokretanje konferencije o budućnosti Europe. Dogovor o proračunu nije se dogodio, a možda i bolje jer ćemo morati to potpuno drukčije promišljati. Želimo da na kraju predsjedanja nađemo zajednički odgovor kako se koordinirati za vrijeme Covida i djelovati bolje nakon Covida. Naša želja za lipanj je da izađemo iz ovoga snažniji. U postpandemijskoj Europi svi će izvući određene pouke, sada će biti više fokusa da se pripreme mehanizmi reakcija na krize. Europa je snažan projekt i ključne stranke će raditi na tome da ga još osnaže, a mi ćemo dati svoj doprinos."

Vijeće EU-a, pod hrvatskim predsjedanjem, funkcionira unatoč krizi. Naime, u Zagrebu su do 15. svibnja otkazana sva događanja i neformalni sastanci vezani uz hrvatsko predsjedanje Vijećem EU-a zbog pandemije koronavirusa, pa i potresa. Predsjedanje nije zamrlo niti je Uniju Zagreb ostavio u vakuumu, već su smišljeni inovativni virtualni oblici komunikacije i donošenja odluka, uz fokus u Bruxellesu. Hrvatska je postala prva država koja je, stjecajem spomenutih okolnosti, osmislila i u funkciju stavila virtualno predsjedanje. Virtualnim predsjedanjem EU-om Hrvatska je uštedjela 31 milijun kuna. ■

ENG Croatia is the first country to implement virtual sessions during its six-month stint at the helm of the presidency of the Council of the European Union, a step necessitated by the circumstances of the current pandemic coronavirus fears. The focus is on Brussels and, in spite of the critical healthcare issues, the EU's Council continues to do its work and adopt decisions.

Pandža u srdce hrvatske domovine

August Šenoa kao gradski službenik nakon razornog potresa u studenom 1880. popisivao je štetu, a u Viencu desetak dana poslije potresa donosi izvještaj koji izvorno i ponešto skraćeno prenosimo

“Deset sekunda! Šesti dio jedne minute! Časak, da dva tri puta dahneš, manje neg što treba na smrt ranjenu crvu, da pogine, šta je to u životu čovjeka? Šta je to u povjesti naroda? Ništa. U tečaju poviesti svieta čini ti se, da te mjere neima. Al sada, kad nam se malo vraća sviest i dah, kad je i sam bies prirode, bijući nas, sustao, te se možeš poslije dugih deset dana položiti na uzglavje, kad ti pod drhtavima nogama ne riče podzemni vatreni zmaj udarajući svojom kobnom pandžom u srdce hrvatske domovine – istom sad, prolazeći kućami glavnoga grada, mjerimo deset sekunda, pa nam se čini, da je to bio ciao vjek, proklet vjek. Vi koji toga vidjeli, oćutili niste, poznajete strah, prepast, zdvojnost samo po imenu, mi sve to pozna-

jemo po istini. Kroz osam punih dana potrese podzemni, nepobjedivi demon prirode tlo pod temelji naše prijestolnice dvadeset i sedam puti. Hodasmo omamljeni, blijedi, vrućica nas tresla, živci da će nam popucati, hodasmo po svetom tlu našega zavičaja poniknute glave, noseći u srdcu očajno čuvstvo, da će nam pod nogama zinzuti grob, da će se domovi, gdje smo se rodili, gdje smo sa svojimi milimi trajali sretne dane, oboriti na nas, da će nas zakačiti. Većina hvala bogu ne izgubi svjesti, al sav grad hvatao je neki delirium.

Jedan čovjek poludi, nekoje gospoje oboliše. Trebalo je poći na Jelačićev, na Zrinski trg. Jednom podjoh i ja, da si pogledam taj prizor. Tanahni bieli oblaci gonili se nebom a kroz njih prodirale kolut mjeseca. Na Jelačićevu trgu gužvala se gomila plahih ljudi, u kočijah spavahu obitelji, koje bje-

še napustile svoj stan. Oko toga stoje kuće ko prieteći crni divovi, sred toga visi se Jelačićev kip o mjesecini. Ljudi obilaze ko tiha, plaha struja, gledju izpod oka kuće i šapću potihom. Duhovi su, misliš. Na Zrinskom trgu u okviru crnih visokih palača nižu se crna rebra golog drveća. Svetiljke uljenice dršću kao sviećice na groblju. U središtu perivoja, gdje obično glasba razigrava vesela srдца Zagrebčana, stoje daščare, tu spavaju ljudi. Al mnogi ne nađu še daščara. Po klupah, po travi sjede, leže žene i djeca. Nije to sirotinja, koja neima šta jesti. To su ljudi dobre kuće, al imetak im je kuća, a boje se, da će se kuća srušiti. Nikad ne vidjeh užasnije

slike, ne očutih dublje žalosti za svojega veka. Glavu svoju i svojih možeš iznieti, al Zagreb, čitavi Zagreb! Bilo je, kao da je djavo trgnoo otrovni nož, da ga zarine u srće Hrvatske – u Zagreb. Tu stoje glasoviti hramovi božji od mnogo vjekova, tu palače znanosti i umjetnosti, a sve je skupio znoj naroda hrvatskoga kroz vjekove, slovili smo u svijetu za kulturni narod, radili smo podupirani samo vlastitom snagom, a sad to da izbriše deset sekunda, jedan dah, jedan mah. To nije potreslo samo temelje naših kuća, već i temelje naših srdaca do dna, do korena.

Vriedno bi bilo zapisati, kako je ova ga ili onoga iznenadila strašna zгода u 8 sati 35 minuta ujutro. Pod zemljom tutnji mukla grmljavina, s vana čuje se prasak criepa, kuća se ziba i ziba ko brod na moru. Po ulicah prolazi uzjareno ljudstvo. Gomile criepa, dimnjaka leže na taracu, visoke zidine zievaju. Ljudi mameni dovikuju si kojekakove glasove. Čitao sam razne viesti i članke. Kraj teške žalosti svoje nasmiyah se grohotom na sve te gluposti i laži. Mišljah, da čitam mitologiju. Zagreb

da je samo ruševina, pet crkvi da treba porušiti do temelja, 500 kuća da se srušilo, siromasi da su preseljeni iz ubožke kuće, kod Resnika da se pokaže vulkani, vrela voda da je štrcala 30 metara visoko. (Taj piskar valjda nije znao što je metar, nit je imao u rukah compendium geologije). A sve je to laž, sušta laž, to sam vidio na svoje oči. Nu občinstvo je sve to čitalo, novine gutalo, povjerovalo i prestravilo se. Ludost novinarska učinila je toliko zla koliko i potres. Nesreća je velika, jer je šteta ogromna. Tko je zavrio u kuću, može taj kvar izmjeriti. Ali Zagreb je Zagreb. Nijedna kuća nije se srušila, neima ih deset izmedj 2000 u kojih se nebi moglo stanovati. Popravak stajat će milijune, al dvadeset i sedam puta zamahnula je šaka prirode na naše srće i Zagreb, ako i teško ranjen, stoji i živi. Prije 300 godina obori potres toranj sv. Marka i Medvedgrad, Tataři ga srušili, Španjolci bombardirali, četiri puta kroz 3 vjeka pohara ga užasna vatra, al iz svih tih nevolja dignu se Zagreb kao fenič-ptica. Činilo mi se u sumraku, da je marmorslika domovine još tužnija, kao da je bolnim okom svrnula na Zagreb, kanda pita: Oj liepi cviete hrvatski, oj Zagrebe naš, što si skrivio da je upravo tebe nemilostna ruka prirode pogodila? Koj je demon podmitio podzemne sile, da se slete na tebe? I tad se sjeti domovina, da je Zagreb izgorio, da ga potres u davna vremena potreso, al da jošte stoji i domovina šapnu, ožarena nadom: Evo, gledji me, još Hrvatska nije propala, a nisi ni ti, Zagrebe moj! Upri ljudski, drž se junački, evo vjere, cvjetat ćeš ljepše neg što si evo cvao, jer su ti sinci poštenjaci, junaci. Ni živ neće porušiti našeg prava, naše svetinje, nika moć neće porušiti ni tebe, a kukavicam daleka kuća.” ■

August Šenoa umro je u Zagrebu sa samo 43 godine života, od upale pluća. Tu je bolest dobio, po svemu sudeći, uslijed velikog naprezanja prilikom pomaganja u procjeni i otklanjanju šteta nastalih nakon velikog potresa u Zagrebu 1880. godine. Naime, u to je vrijeme bio gradski senator i aktivno se angažirao u poslovima vezanim uz grad Zagreb.

ENG Croatian writer August Šenoa died in Zagreb of pneumonia at the age of 43. He apparently fell ill from the great exertions he made in assisting with the assessment and clearing up of damage caused by the earthquake that hit Zagreb in 1880. At the time he held the post of city senator and was active in Zagreb's affairs.

Sin domovine

Student Matteo Bratanić iz Vancouvera bio je križonoša u procesiji *Za Križen* na Hvaru, rodnome otoku svojih roditelja, usred pandemije koronavirusa. Potaknuo je i humanitarnu akciju Hvarana za obnovu Zagreba, stradalog u potresu

Pandemija koronavirusa slomila je svjetske burze početkom travnja, spremivši čovječanstvo u karantenu. Do posljednjeg trenutka sredinom travnja nije se znalo hoće li koronavirus zaustaviti i tradicionalnu procesiju *Za Križen* na otoku Hvaru. Bratovština iz Jelse, koja se brine o organizaciji, ishodila je dozvolu od Hrvatskoga zavoda za javno zdravstvo da se iznimno dopusti održavanje te pasionske pobožnosti, koja se neprekinuto održava gotovo pet stoljeća, jer na tom otoku nema zaraženih. I tijekom duge povijesti procesija je zbog različitih razloga imala kušnji poput one kada su je reducirali talijanski fašisti 1943. godine, dok je 1944. zbog njemačke okupacije održana u izbjegličkom logoru u El Shattu. U dosad neviđenoj globalnoj zdravstvenoj krizi 2020., uvjet je bio da u svakoj od šest procesija može sudjelovati maksimalno do 15 ljudi i to uz strogo pridržavanje epidemioloških mjera. Tako su odabrani Hvarani imali čast hodati putovima svojih predaka, predvođeni križonošama među kojima su bili Roman Radonić, Prošper Grgičević, Andro Balić, Dinko Damjanić i iseljenički sin s kanadskom adresom Matteo Bratanić. Križonoše su se molile pod otvorenim nebom u srcu Mediterana za zdravlje čitavog čovječanstva, dok su ih virtualno pratile stotine tisuća ljudi na društvenim mrežama.

Hvarska procesija *Za Križen* jedinstvena je pasionska ophodnja, koja se održava od 1658. godine. Kreće u noći s Velikog četvrtka na Veliki petak, a čine je šest procesija koje istodobno kreću iz hvarskih mjesta Vrbanj, Vrboska, Jelsa, Pitve, Vrisnik i Svirče. Na svom *kalvarijskome hodu* pučana, koji odražava Kristov *kalvarijski hod*, nikada se sudionici procesija ne susretnu. Kreće se u smjeru kazaljke na satu, završava u početnoj župi. Pasiona opohodnja je uronjena u čarobnu glazbeno-dijalošku formu koju izvode *kantaduri* prema *Gospinu plaču* iz *Osorsko-hvarske pjesmarice* iz 1533., jednog od izvorišta čakavskoga osmeračkoga pjesničkoga naslijeđa. Najveću čast u toj ophodnji snage antičke drame ima križonoša, središnji lik koji bosonog nosi 18 kilograma teški križ na putu dugom oko 25 kilometara. Iako odrastao izvan hrvatskoga kulturnog prostora, čin sudionništva u ovogodišnjoj pasionskoj ophodnji studenta Mattea Bratanića iz Vancouvera otkriva ga kao duboko srasloga urbanoga mladog čovjeka s duhovnom tradicijom i baštinom hrvatskoga naroda. Riječ je o autentičnom običaju, izvornoga kršćanskog nadahnuća, u kojemu su zavičajno i univerzalno, mit-sko i simboličko tvorbeni princip i mjera nesvakidašnje snažne kulturne identifikacije.

Kanada je jedna od najrazvijenijih zemalja na svijetu u kojoj se sinovi i kćeri ne razvrstavaju prema podrijetlu svo-

Piše: Vesna Kukavica

jih očeva i njihovih ideoloških opredjeljenja, s osmim najvišim prihodom po glavi stanovnika i jedanaestim mjestom prema stupnju razvoja na svijetu. U području obrazovanja, građanskih i ekonomskih sloboda, kvalitete života i transparentnosti primjenjuje najviše svjetske standarde i mjerila te se nalazi na vrhu ljestvice zemalja koje su ugodne za život. Rođen u takvom društvu, koje pogoduje razvitku i hrvatske zajednice i njezine specifične kulture, Matteo je sin domovine kojem se treba diviti. Hrvatska zajednica u

Kanadi, koja trenutačno ima malo više od 110.000 Hrvata i građana hrvatskoga podrijetla, najljepši je primjer očuvanja identiteta u multietničkom okruženju, od svih naših iseljeničkih zajednica u četrdesetak zemalja svijeta. Odgojen u tolerantnom ozračju, Matteo nije krio iznenađenje kako je dio javnosti ateističke provenijencije u domovini njegovih roditelja zamjerio Hrvatskome zavodu za javno zdravstvo što je dopustio održavanje procesije uvrštene na UNESCO-v popis nematerijalne baštine čovječanstva.

Ovogodišnji križonoša hvarskog Vrbanja sa zapadne kanadske obale rođen je 7. siječnja 1999. u obitelji Tončija Bratanića i Filke, rođ. Milevčić, u Vancouveru. Student je treće godine biologije sa željom daljnjeg studija medicine čime bi, ako Bog da kaže mama Filka, nastavio obiteljsku tradiciju. Za nošenje križa zapisao ga je pokojni djed prije 20 godina. Matteo je šesta generacija križonoša u obitelji od početka 19. stoljeća. Križ su nosili njegovi pradjedovi, djedovi s očeve strane u Vrbanju, ali i s majčine strane u Jelsi, uključujući oca. Mateo je aktivni član Hrvatske katoličke župe *Prečistog Srca Marijina* u Vancouveru, ali kad god može rado se vraća svojoj djedovini. Gledajući Mattea u odori, odlučnog iznijeti križ u korona-krizi, nikada jasnije nisam osjetila dubinu one Kristove prisposobe: *Ženo, evo ti sina! Sina. Sina domovine!* Usred pandemije izazvane koronavirusom, Matteo je i potaknuo humanitarnu akciju za obnovu Zagreba razrušenog u potresu te financijsku pomoć Kući sv. Terezije od Malog Isusa za nezbrinutu djecu - čiji je dom također oštećen. Uz divljenje Matteu koji se odrekao darova na tradicionalnom *obidu od Križa*, iskazujemo zahvalnost njegovoj obitelji te građanima Hvara koji su se odazvali za pomoć potresom razrušenom Zagrebu u iznosu od 100.000 kuna. ■

ENG Student of biology Matteo Bratanić from Vancouver, whose ancestral roots are on the Croatian island of Hvar, was proud to bear the cross during a famed traditional islander Catholic procession that has been inscribed on the UNESCO world heritage list. During the COVID-19 pandemic scare Mateo has laudably and graciously participated in a Zagreb earthquake fundraiser, including for the St Theresa of the Infant Jesus Home for Orphaned, Abandoned and Neglected Children.

Poetski svjetovi hrvatske zajednice iz Brazila

Brazilska zajednica hrvatskih korijena, poput ostalih u svijetu, ovih je dana izolirana u svojim domovima. Otkrivamo vam kako nastaje svojevrsni brazilski *Decameron*

Spisateljica Paula Pexider-Srića, São Paulo

Tekst i foto: Milan Puh

U prepoznatljivom stilu *Decamerona* iz južnoameričke karantene progovoriti ćemo o novijim uspjesima pisane riječi hrvatske zajednice u Brazilu koji golicažu maštu u izolaciji. Radi se o nagrađivanim radovima, koji pronose glas o Hrvatskoj. Za početak izdvajamo četvero spisatelja koji su na raznolike načine povezani s Lijepom Našom - srodstvom, intimnošću i(li) ljubavlju... Počinjemo s prvom hrvatskom bajkom u Brazilu, čija autorica svoju novootkrivenu ljubav spram vlastitih korijena i rukotvorstva predaka širi ne samo riječima nego i djelima. Riječ je o Pauli Pexider-Srića, rodom iz São Paula, čija je obiteljska loza ukorijenjena u povijest Zagreba, jadranskoga Primorja te inih krajeva Hrvatske. Djed Vladimir i baka Marija Petrić, sele se četrdesetih godina 20. stoljeća, zajedno s djecom Nikolom i Margaretom u Italiju, a potom u Brazil - ostavivši u domovini rodbinu. Među njima su Vladimirove sestre, poznatije u javnosti: Zdenka, slikarica udana za

veleposlanika Pavla Ostovića i Greta, također slikarica i dizajnerica, udana za slavnog baruna Zdenka Turkovića. Umjetnička crta u obitelji očito se nastavila te došla do Paule koja je očevu stranu uvijek doživljavala kao viđeniju, ali pomalo nerazumljivu zbog jezika i nevoljkosti da se priča o tragičnom izgnanstvu iz domovine nakon Drugog svjetskog rata.

OBITELJSKA POVIJEST

Paula je stoga krenula detaljnije istražiti svoju obiteljsku povijest o kojoj i mi govorimo u knjizi "Hrvatska u Brazilu nakon 1941.: treća faza iseljavanja". Ona uči hrvatski jezik i približava se našoj

Spisateljica Paula Pexider-Srića pobjednica je na 2. međunarodnom literarnom natječaju s bajkom *Marija i kraljevstvo veza* u kojoj je opisala zbiljske elemente svoje obiteljske povijesti, dodavši im čudesne zaplete inspirirane tradicionalnim rukotvorinama koje je naučila od bake.

Tekstilno rukotvorstvo u identitetskim memorabilijama

Glumac, redatelj i pisac Bruno Gavranic

zajednici u koju unosi vlastite prinose i to vezom. Sjeća se bake kako plete, šije, a posebno kako vezom ukrašava odjeću te se odlučuje obnoviti to vjekovno umijeće, okupivši s vremenom klub "Vezom do veza" koji je nedavno započeo s djelovanjem u hrvatskoj zajednici u São Paulu. No, pitate se gdje je poveznica s pisanom riječi!? Tajnu nam otkriva podvig naše Paule! Po dobrotku informacije za 2. međunarodni natječaj slavenskih priča s temom "Bajka" u organizaciji Sveučilišta savezne države Paraná i Centra za slavenske studije, ova Hrvatica odlučila je kako kaže "stvoriti nešto što bi predstavljalo dodirnu sponu među generacijama, jedan drugi način njegovanja obiteljske povijesti, tradicije i ostalih aspekata slavenske kulture." Nakon istraživanja ovog književnog roda na hrvatskom jeziku, odlučila se prijaviti s bajkom "Marija i kraljevstvo veza" gdje je ujedinila zbiljske elemente svoje obiteljske putanje i to one čudesne kako bi "izvezla priču, oblikujući vezom pejzaže kao prizorišta likova koji predstavljaju protagonistice *Tkaninu*, *Konac* i *Iglu*, dajući mašti oduška kroz čaroban tradicionalni hrvatski vez." I to je bilo do-

voljno da naša literarna "vezilja" osvoji prvu nagradu žirija između 120 prijavljenih radova iz Brazila i svijeta krajem 2019. Potvrda je to inovativnog Pulina stvaralaštva, ali i iznimna promocija hrvatstva u Brazilu, koje zaslužuje skoro objavljivanje te bajke.

MITSKA KORČULA

Druga ključna figura našeg *Decamerona* jest Bruno Gavrančić, mladi 34-godišnji glumac, pisac i redatelj te profesor iz grada Araraquare. Hrvat je po majci i Talijan po ocu, tako česta kombinacija u Brazilu - koji danas živi u São Paulu. Majka mu potječe iz Blata na Korčuli, nastanivši se kratko u Araraquare gdje se pritom i preudala. "Izbor mog umjetničkog imena, koje se oslanja isključivo na majčino prezime, bio je način približavanja mom hrvatskom podrijetlu kad sam doselio u São Paulo u vrijeme vlastitog procesa samospoznaje kao pojedinca i umjetnika. Taj se proces nastavlja i danas", kaže Bruno s ponosom. Znakovit je to čin traganja za korijenima u krilu hrvatske zajednice Brazila. Počeo se baviti kazalištem i pisanjem od naj-

Kazališni svijet São Paula pamti umjetnike hrvatskih korijena

Spisateljica Maria C. Damianovich, nekadašnja polaznica tečaja hrvatskog jezika u domu Croatia Sacra Paulistana, živi na relaciji São Paulo - Buenos Aires kako bi bila bliža mužu Paulu, Korčulaninu koji radi na bilateralnom projektu razvoja lučkog prometa tih dvaju višemilijunskih gradova.

ranije dobi, igrajući predstave u školi, ali i u "Círculo", domu talijanske zajednice, kojeg je posjećivao njegov otac koji je i sam bio glumac amater te je dvaput sa sinom izlazio na kazališne daske. U São Paulo Bruno stiže kao student, diplomirajući ovdje Dramsku akademiju (2008.). Po završetku studija afirmira su u operi prestižnog teatra "São Pedro". Uz glumu i pjevanje, Gavrančić se posvećuje i stvaralaštvu za djecu pa radi u skupini *Cia do Fubá*, propitujući scenski jezik za najmlađe i to na spoju dramskog izričaja i stripa. Gavrančić osvaja *FEMSA* nagradu za izniman doprinos kazalištu mladih u kategoriji inovativnog teksta i autorskog oblikovanja za predstavu "Logun-Edé - Uma Pequena Yorubópera", 2011. Kako Bruno sam navodi: "Ideja djela bila je stvoriti operu za mlade koja će pripovijedati o *Orixáú*, jednom od božanstava afričke kulture *Iorubá*, koja je u Brazilu bila osnova pri stvaranju afrobrazilskih religija Candombléa i Umbande". Usto, lani Bruno objavljuje svoju prvu knjigu pjesama "Čudesno tijelo prolazi kraj svijeta" u kojoj propituje prirodu društvenih izazova kroz koje je nedavno prošao Brazil. Na natječaju 27. *Mix Brazila - festivala raznolikosti* knjiga biva izabrana među 10 najboljih djela! Pored scenskih iskoraka, Bruno

završava studij portugalske i engleske književnosti na Sveučilištu u São Paulu te magistrira teatrologiju i filmologiju, istražujući emigrantsko pitanje na sceni u SAD-u 1950-ih. Ovaj svestrani prauk Hrvata trenutačno očekuje izlazak druge knjige poezije.

EKOLOŠKO-LITERARNO DJELOVANJE

Idući "lik" našeg brazilskog *Decamerona* je Maria Cristina Damianovich čija je poveznica s nama intimne naravi. Udana je za Paula Damianovicha, čiji je otac čak dvaput selio iz Dalmacije u São Paulo. Ona sama potomkinja je Poljaka koja radi kao agilna sveučilišna profesorica primijenjene lingvistike, brazilске književnosti i kulture te portugalskog jezika za strance. Usredotočena je na metodu podučavanja stranih jezika i književnosti te razvoj nastavnih materijala. Njezino djelovanje prožeto je ekologijom prema Povelji o Zemlji UN-a, ljudskim pravima i ciljevima održivog razvoja UNESCO-a čiji je predstavnik za Brazil na tom polju. No, kako sama ističe: "Spisateljica sam s posebnim naglaskom na kronike, poeziju, kratke priče i brazilski tradicionalni prozno-pjesnički književni oblik - *kordel*". Dosad je objavila desetak izdanja posvećenih raznim kultura-

Svestrana književnica Maria Cristina Damianovich. Korčulanska snaha živi na relaciji São Paulo - Buenos Aires

ma s kojima je u životnom doticaju kao prva žena u ovakvom svakodnevnom ekološko-literarnom djelovanju. Vrijedi čitati njena autobiografska djela "Grito gritado" i "Bacia desbussolada" (2019) te "Carolina Primavera" (2015). Urednički potpisuje knjige "Iz tišine van" (2017.) te "Mladi u prozi" (2016) u kojima pomaže adolescentima u izražavanju mišljenja o suvremenom svijetu. Spomenuta djela su nagrađivana, a od lani se nalaze u zbirci Inozemne Croati- ce NSK-a u Zagrebu, očekujući svoj hr- vatski prijevod...

Živi na relaciji São Paulo - Buenos Ai- res kako bi bila bliža mužu Paulu, koji radi na bilateralnom projektu razvoja lučkog prometa ovih dvaju višemilijun-

skih gradova i država. Usput piše o tome kako je živjeti na više mjesta, u domovi- ni i izvan nje. Migrantsko iskustvo ju je navelo, kao polaznicu tečaja hrvatskog jezika u domu Croatia Sacra Paulistana u São Paulu, da krene pisati danas već zgotovljene "Čizme babe i dide", gdje na osebujan način kroz slobodan pjesnički izričaj prenosi iseljeničku sagu svojih i suprugovih predaka. Ova zbirka poezi- je maštovito govori o sličnostima i ra- zlikama emigracijskih iskustava, postu- pno uvodeći u višejezično okruženje riječi iz hrvatskog jezika koje svakim novim stihom sve više osvajaju knjigu hrvat- skom riječju. Tako se portugalski pola- ko isprepliće s hrvatskim jezikom, koji je bio od trenutka kada upoznaje bu- dućeg muža - dio njezine svakodnevice.

POGLED ZNANSTVENICE NA DAYTONSKU BIH

I zadnja spisateljica čiji rad bi mogao čitateljima učiniti ove dane karantene zanimljivim je znanstvenica s područja međunarodnih odnosa Renata Figuei- redo Summam - koja osim svog, kako sama kaže, hrvatskog imena nema rod- binske poveznice s Hrvatskom. No, Re- natu veže velika ljubav spram našeg pro- stora. Ova mlada znanstvenica radi na Pontificijskom katoličkom sveučilištu u

Znanstvenica Renata Figueiredo Summam radi na Pontificijskom katoličkom sveučilištu u Rio de Janeiru gdje predaje kolegije o Jugoistočnoj Europi i Hrvatskoj. Obranila je disertaciju o post Daytonskoj Bosni i Hercegovini, ukazujući svijetu na složenost odnosa konstitutivnih naroda u BiH.

São Paulo – omiljeno
odredište Hrvata u Brazilu

Rio de Janeiru gdje predaje kolegije o Jugoistočnoj Europi i Hrvatskoj. Po za- vršetku studija novinarstva u São Pau- lu, odlazi na doktorat međunarodnih odnosa u Pariz. Izučavajući međuet- ničke odnose, odlazi u granično pod- ručje Hrvatske i Bosne i Hercegovine, točnije u Mostar i to u poznatu "staru" gimnaziju gdje istražuje odnose izme- đu Hrvata i Bošnjaka. Obranila je diser- taciju "Enacting everyday boundaries in post-Dayton Bosnia and Herzego- vina: disconnection, re- appropriation and displacement(s)", ukazujući svijetu na složenost odnosa konstitutivnih naroda u BiH. Doktorat je nagrađen pr- vom nagradom "Brazilskog udruženja za međunarodne odnose" (2017.), što Renati donosi znanstveno napredova- nje i docenturu na sveučilištu u Rio de Janeiru. Njezin doprinos je prepoznat i u Hrvatskom institutu za povijest iz Za- greba pa će se uključiti u projekt istra- živanja iseljeničstva. ■

ENG From his South American quarantine author Milan Puh writes in the style of *The Decameron* of the achievements of writers associated with the community of ethnic Croatian descent in Brazil. He tells of writer Paula Pexider-Srića, ethnic Croatian daughter-in-law Maria Cristina Damianovich, and writer, actor and stage director Bruno Gavrančić. Also in his scope is international relations researcher Renata Figueiredo Summam, who writes of post-Dayton agreement Bosnia-Herzegovina.

Čuvar dobrih uspomena

Muzej dobrih uspomena interaktivni je i multimedijalni muzej koji u svojem postavu evocira pulsku svakidašnjicu iz razdoblja od pedesetih do kraja osamdesetih godina 20. stoljeća

Tekst: **Barbara Buršić, Filip Zoričić**

Foto: **Memo muzej**

Muzej je smješten u gotovo samom središtu Pule, u Scalierovoj ulici 4, u prostoru nekadašnje kulturne i Puljankama i Puljanima omiljene slastičarnice "Kod Mađara". Svoja vrata posjetiteljima je otvorio 2018.

Prostire se na gotovo 200 četvornih metara podijeljenih u tri velike cjeline – ulica, trg, stan te tako svojim posjetiteljima približava kako su izgledali djetinjstvo i mladost starijih naraštaja stanovnika Pule. U prvom dijelu, nazvanom "Život na ulici", nalazi se stari žuti fićo (još uvijek u voznom stanju), motor Tomos i bicikl poni. Druga cjelina nazvana "Trg kod Mađara" obuhvaća dječji kutak sa starim igricama i prvim računalima, a posjetitelji se mogu prisjetiti i školskih vremena, zaviriti u kino kutak. Najsadržajniji i najveći je treći dio, uređen kao stan u kojem živi tipična četveročlana pulska radnička obitelj, majka koja radi u Arena trikotaži, otac u Uljaniku (danas, na žalost, oba propala poduzeća), mlađe djece koje se igra fliperom i skuplja značke, a stariji ima prva računala i sluša pulske bendove – KUD Idijote i Atomsko sklonište. Prostorije u "stanu" – kuhinja, blagovaonica, dnevna soba, bračna soba - osim namještajem

Posebnost ovog muzeja je da je dopušteno, štoviše poželjno, otvarati ladice i ormare, isprobavati odjeću, slikati se ispod haube, prolistati novine, zaigrati košarku ili neku od starih igrica, sjesti za volan fiće ili na motor Tomos automatik...

iz tih vremena opremljene su i sitnim detaljima poput kave u posudi u kuhinjskom ormariću, starih kutija cigareta, na zidu goblena u zlatnom okviru, "Vjesnika u srijedu", "Glasa Istre" ili "Sam svoj majstor" na stoliću ispred crno-bijelog televizora prekrivenog "čentrinom". U stanu je i glazbeni kutak s LP pločama i singlicama pulskih bendova te ženski kutak s nekad popularnom "haubom", viklerima za kosu te šivaćom mašinom.

Za razliku od klasičnih postava u muzejima posjetitelji su pozvani na interakciju s predmetima kako bi na taj način zaista osjetili duh prošlih vremena. Naime, namjena muzeja nije samo da se posjetitelje koji su to već proživjeli podsjetu na dio svoje (i pulske) prošlosti, već da se i mlađim naraštajima покаže kako je izgledala mladost njihovih roditelja, djedova i baka.

Ovaj muzej dobrih uspomena muzej je za sve generacije: starije - koje će

se prisjetiti kako su nekada živjeli i na trenutak vratiti u mlađe dane, mlađe - kojima će dati uvid u način života i navike njihovih roditelja ili nonića. Važno je naglasiti kako muzej šalje mnoge intertekstualne poruke i kako se ne bavi ideologijama i politikom. Naglašava tako važnost škole, druženja djece na ulici u raznim igrama i aktivnostima, početak kompjutorske ere, kvalitetu glazbe i sporta. ■

ENG The purpose of this museum is not limited to reviving the memories of visitors of things already seen from their own and Pula's history; it also aims to provide younger people with a vision of how things looked during the youth of their parents and grandparents. Located near the centre of the city, at No. 4 Scalierova street, once the site of the legendary Kod Mađara ("At the Hungarian's") pastry shop, the museum opened its doors in 2018. Covering some two hundred square metres it features three units: the street, the square, and the flat, offering a window to how everyday life appeared during the childhoods and youth of the older generations of Pula's residents.

Zlatni jubilej Hrvatske katoličke misije Koblenz

Slavlju 50. obljetnice HKM u Koblenzu nazočio je, uz crkvene oce i vjernike, ministar vanjskih i europskih poslova RH Gordan Grlić Radman, naš veleposlanik Gordan Bakota, zastupnik u Parlamentu SR Njemačke Josip Juratović i ostali uzvanici

Koblenz, proslava 50. obljetnice HKM u crkvi Sv. Franje

Josip Juratović, njemačka sutkinja i autorica iscrpne biografije o bl. Alojziju Stepincu dr. Claudia Stahl sa suprugom te predstavici Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

SVJETLO SVIJETA I SOL ZEMLJE

Visoke crkvene i svjetovne uzvanike i okupljene vjernike na početku je srdačno pozdravio vlč. Zdravec. Posebno je zahvalio mons. Ackermanu na predvođenju misnog slavlja. Ujedno je podsjetio kako HKM Koblenz broji 4000 vjernika. "Mi danas ovdje imamo dvije domovine – jednu iz koje poječemo i drugu u kojoj živimo. U vjeri smo u jedinstvu s Katoličkom Crkvom. Isto tako znamo da čovjek ponajbolje izražava svoju radost, žalost i vjeru u svom materinskom jeziku. Upravo stoga se

Tekst i foto: **Adolf Polegubić**

Hrvatska katolička misija (HKM) Koblenz svečano je, 8. i 9. veljače, proslavila 50. obljetnicu djelovanja te je obilježila blagoslovom biste bl. Alojzija Stepinca na trgu ispred crkve i 60. obljetnicu Stepinčeve mučeničke smrti, koji je, kako je istaknuto, tako postao znak zajedništva hrvatske i njemačke zajednice u Koblenzu. Prigodno svečano misno slavlje 9. veljače 2020., u punoj crkvi sv. Franje u Koblenzu predvodio je trierski biskup mons. Stephan Ackermann, u zajedništvu s apostolskim upraviteljem Križevačke eparhije (KE) mons. Milanom Stipićem, koji je na proslavu došao u ime hrvatskih biskupa, voditeljem misije vlč. Stjepanom Zdravcem, ravnateljem Družbništva za Hrvate u inozemstvu dr.

vlč. Tomislavom Markićem, delegatom za hrvatsku pastvu u Njemačkoj vlč. Ivičom Komadinom, referentom za dušobrižništvo katolika drugih materinskih jezika u Biskupiji Trier vlč. Matthiasom Schmitzom, župnikom župne zajednice Moselweiß vlč. Michaelom Frevelom, bivšim voditeljem misije mons. Alojzije Petrovićem, mr. vlč. Tadijom Crnjkom, vlč. Stjepanom Matezovićem, o. Josipom Dolićem i uz asisenciju trajnog đakona. Grad Koblenz ima 106.000 stanovnika, a smješten je u saveznoj pokrajini Porajnju i Falačkoj, prostirući se na obje obale rijeke Rajne kod ušća Moselle.

Misnom slavlju nazočili su i ministar vanjskih i europskih poslova RH Gordan Grlić Radman, veleposlanik RH iz Berlina Gordan Bakota, naš generalni konzul iz Frankfurta Vedran Konjevod, zastupnik u Parlamentu SR Njemačke

Bista bl. Alojzija Stepinca na trgu ispred crkve Sv. Franje, Koblenz

svake nedjelje okupljamo u ovoj crkvi. Sveta misa na materinskom jeziku nije samo dio vjere, već i dio domovine. Raduje nas da ste među nama. Raduje nas da ne živimo samo jedni pokraj drugih već jedni s drugima. Dobro došli u Hrvatsku katoličku misiju Koblenz i osjećajte se s nama kao kod kuće jer ovdje i jeste kod kuće”, kazao je voditelj misije.

Mons. Akerman je u uvodnoj riječi zahvalio vlč. Zadravcu na pozivu da predvodi obljetničku sv. misu. U propovijedi je mons. Ackermann podsjetio na značenje Isusovih riječi o svjetlu svijeta i soli zemlje. “Možemo promatrati i svoju osobnu i zajedničku povijest kad kao kršćani nismo ostvarili biti svjetlo svijeta i sol zemlje. Crkva je kao mjesечеvo svjetlo. Mjesec ne šalje vlastito svjetlo već svjetlo Sunca. Tako Crkva odašilje Kristovo svjetlo. Ljudi su i sa svojim pogreškama i granicama. Stoga je važno svoj život sagledati u istini. I sveci su bili ljudi sa svojim granicama.” Biskup je i zajednice materinskih jezika u Njemačkoj prisposodio svjetlu svijeta i soli zemlje i istaknuo, kako i one kada čuvajući svoje značajke, oplemene svoju okolinu te ih je pozvao neka to i dalje čine u toj župi, Biskupiji i u Njemačkoj. Ujedno je podsjetio na Sinodalni put i traženje putova za budućnost Katoličke Crkve u Njemačkoj pri čemu važnu ulogu, kako je istaknuo, imaju i zajednice drugih materinskih jezika.

Nakon što su mu na kraju sv. mise predstavnici misije predali prigodni dar, mons. Ackermann je podjetio na svoje kontakte s Hrvatima za vrijeme studija u Rimu. Tamo je, kako je kazao, susretao brojne hrvatske bogoslove te je od njih mnogo učio o bl. Stepincu, uvidjel-

Znamenitosti Koblenza. Izvor. Goethe-Institut Kroatien

ši koliko je bl. Stepinac važan i štovan u hrvatskom narodu. Ujedno je napomenuo da s bl. Alojzijem ima i dodirne točke jer je i on kao i bl. Alojzije boravio u Rimu u Papinskom zavodu Germanicum-Hungaricum i studirao na Papinskom sveučilištu Gregoriana.

MISIJA - ČUVARICA IDENTITETA

Misno slavlje uveličao je misijski zbor, kojim je ravnao Mario Vranješ. Slijedio je zajednički svečani objed tijekom kojega su čestitku uputili zastupnik Josip Juratović, župnik vlč. Michael Frevel, ravnatelj dr. vlč. Tomislav Markić koji se obratio i u ime delegata vlč. Ivice Komadine, ministar dr. Gordan Grlić Radman, dr. Claudia Stahl, mons. Milan Stipić, mons. Stephan Ackermann. Prigodnu čestitku uputio je i mons. Alojzije Petrović, koji se prisjetio svoga 33-godišnjeg djelovanja u toj misiji.

Večer ranije, u subotu 8. veljače, sv. misu u crkvi av. Franje u Koblenzu, predslavio je domaći njemački župnik vlč. Michael Frevel, a propovijedao je referent za zajednice drugih materinskih jezika u biskupiji Trier vlč. Matthias Schmitz. U propovijedi je podsjetio na nedavno studijsko putovanje svećenika iz zajednica drugih materinskih jezika iz biskupije Trier u Hrvatsku, u kojoj su svi imali priliku upoznati lik i djelo bl. Alojzija Stepinca.

SIMBOL ZAJEDNIŠTVA

Finale svečanosti zbilo se na trgu ispred crkve sv. Franje, gdje je blagoslovljena bista bl. Alojzija Stepinca, autora Vida Vučka. Trg je presjecanjem hrvatske trobojnice otvorila dr. Claudia Stahl, dok je

ministar dr. Gordan Grlić Radman pred bistu položio cvijeće i svijeću s napšim grbom i trobojnicom. Prije misnog slavlja dr. Stahl je u crkvi sv. Franje održala nadahnuto predavanje o životu i djelu bl. Alojzija Stjepinca, nakon kojega su se svojim svjedočanstvima uključili i brojni sudionici.

HKM Koblenz utemeljena je dekretom biskupa iz Trieria mons. Bernarda Steina 1. VI. 1970., a broji oko 4000 Hrvata katolika. U početku je obuhvaćala cijelo područje biskupije Trier. Tako je bilo sve do 20. XI. 1972. kada je osnovana HKM u Saarbrückenu, pa se od tada do danas misija u Koblenzu prostire istočnom polovicom Trierske biskupije te obuhvaća područje uz Rajnu od Bonna do Mainza, uz Mosel do Zella te pokrajine Eifel, Hunsrück i Westerwald. Prvim upraviteljem misije imenovan je vlč. Vjekoslav Ivanović, svećenik Skopsko-prizrenske biskupije. Nakon šesnaest mjeseci upravu misije je 1. X. 1971. preuzeo vlč. Alojzije Petrović, svećenik Zagrebačke nadbiskupije, vodivši je uspješno duže od tri desetljeća do 1. XII. 2004. Kratko ga je naslijedio mr. vlč. Tin Šipoš, svećenik Varaždinske biskupije, od kojega nakon tri godine misiju uspješno preuzima vlč. Stjepan Zdravec, koji je svoju dužnost započeo 26. VII. 2007. Aktivan je i u pastoralu njemačkih zajednica. ■

Biskup S. Ackermann i apostolski upravitelj KE mons. M. Stipić

ENG The Croatian Catholic mission in Koblenz gathers some four thousand members. On 8 - 9. II. 2020 it celebrated its fiftieth anniversary, including a mass celebrated by the head of the mission and priest Stjepan Zdravec. The festivities included the consecration of a bust of the blessed A. Stepinac, a symbol of unity of the two nations installed on the square facing the parish church dedicated to St Francis.

Hrvatska zajednica u Norveškoj kupila novi CTG uređaj

Pokrenutom humanitarnom akcijom članova i prijatelja Hrvatske zajednice u Norveškoj, koja je član Hrvatskoga svjetskog kongresa, prikupljen je iznos od 90.000 norveških kruna kojim se osigurala nabava novog CTG uređaja za Petrovu bolnicu u Zagrebu. "Sretni smo jer smo ovom malom kapljicom u moru potreba uspjeli pridonijeti sigurnosti hrvatskih majki i njihovih novorođenčadi te želimo da ovaj skromni dar bude na pomoć svim sadašnjim i budućim korisnicima Petrove bolnice", izjavila je predsjednica Hrvatske

zajednice u Norveškoj, Terezija Turkalj, te u ime svih donatora sa srećom i veseljem poručila kako im je bilo silno zadovoljstvo na ovaj način pružiti potporu potrebitima u Zagrebu nakon što ga je prije mjesec dana pogodio razorni potres.

Livanjska zajednica Frankfurt pomaže Livnu

Predsjednica Livanjske zajednice Frankfurt Helga Marelja organizirala je s članovima Uprave prikupljanje pomoći institucijama u Livnu. U svrhu pomoći na račun Livanjske zajednice Frankfurt do sada je ukupno uplaćeno 18.619 eura. Prema priopćenju Livanjske zajednice Frankfurt, od toga iznosa do sada je potrošeno 7.848 eura pa je na raspolaganju još ostalo 10.770 eura. Sav novac potrošen je za nabavu medicinske opreme. Medicinska oprema predana je Županijskoj bolnici Livno i Domu zdravlja Livno. Donirana su im dva aparata EDAN SE 601B EKG, šest beskontaktnih toplomjera JRT200, 200 litara dezinficijensa, 15.000 zaštitnih rukavica, 9.000 zaštitnih kapa, 600 zaštita za obuću. MUP-u Livno dodijeljeno je 8.000 zaštitnih rukavica i 15 litara dezinficijensa. Vatrogascima je dodijeljeno 2.000 zaštitnih rukavica i 15 litara dezinficijensa. Civilnoj zaštiti 2.000 zaštitnih rukavica i 10 litara dezinficijensa. Iz Livanjske zajednice Frankfurt ističu kako je ovom donacijom završena prva faza pomoći bolnici i drugim ustanovama. "Ostatak od ukupnih prikupljenih sredstava naknadno će se trošiti ovisno o potrebama koje će se javiti u skorije vrijeme", stoji u priopćenju koje potpisuje Uprava Livanjske zajednice Frankfurt.

ACAP prikupio više od 160.000 dolara

Udruga hrvatsko-američkih stručnjaka (ACAP) prikupila je više od 160.000 dolara kako bi hrvatskim bolnicama pomogla u nabavi medicinske opreme i zaliha nakon razornoga potresa koji je 22. ožujka pogodio Zagreb i pandemije COVID-19. Prva sredstva već su prebačena u dobrotvorni fond "Hrvatska protiv koronavirusa", koji je osnovala hrvatska Vlada. "Shvaćamo da je pomoć odmah potrebna, posebno novorođenčadi i onima koji su najranjiviji. Ovo su teška i nesigurna ekonomska vremena za sve, uključujući i naše članove. Međutim, pokazivanje jedinstva i potpore u svim dijelovima Sjedinjenih Država bilo je izvrsno", rekao je dopredsjednik ACAP-a dr. Steven Pavletić dodavši kako je prikupljeno više od 400 donacija. Najveći iznos od 125.000 američkih dolara donirali su naš bivši tenisač Mario Ančić, bivši veslački olimpijac Ante Kušurin i njihovi partneri Dick Cashin i Steve Lunau iz tvrtke *One Equity Partners* u kojoj Ančić i Kušurin rade. Akciju su pokrenuli Miryana Joksovic, članica ACAP-ova ogranka u Silikonskoj dolini i Ivan Milkovic, direktor Sales Peritias grupe u Zagrebu. Odmah se uključio i Izvršni odbor ACAP-a kako bi angažirao sve članove, a sve se koordinira sa zagrebačkim ogrankom koji vodi australski odvjetnik hrvatskoga podrijetla Don Markušić, koji je ujedno i dopredsjednik Transparency Internationala Hrvatska. Udruga hrvatsko-američkih stručnjaka okuplja poslovne menadžere, akademike, pravnike, liječnike, studente te voditelje hrvatskih poslovnih zajednica u SAD-u.

Tekst: www.matis.hr

Solidarnost snažne Hrvatske bratske zajednice

Najstarija i najmnogoljudnija iseljenička organizacija Hrvatska bratska zajednica Amerike posluje odlično, unatoč izazovima uzrokovanim pandemijom koronavirusa, zahvaljujući agilnoj upravi u Pittsburghu

Tekst i foto: **Franjo Bertović**

Zbog neizvjesnosti izazvane koronavirusom mi u Hrvatskoj bratskoj zajednici u Pittsburghu radimo s prilagođenim brojem službenika, jačajući međusobnu solidarnost naše snažne Zajednice. Ured je zatvoren za javnost, ali usluge se pružaju uz pomoć pošte, telefona i svih internetskih komunikacijskih pogodnosti. Ako netko dođe podignuti ček i izvršiti uplatu životnog osiguranja ili dati polog sredstava na mirovinske račune, zadržimo osobu na recepciji ureda te jedan od naših službenika izvrši primopredaju.

Članovi Izvršnog odbora HBZ-a: predsjednik Edward W. Pazo, tajnica/blagajnica Bernadette Luketich-Sikaras i moja malenkost, rade utorkom i četvrtkom od kuće kako bi bili na usluzi članovima i prijateljima Zajednice. Pod njihovim vodstvom, a u suradnji s Odborom glavne uprave Zajednice vodi se računa o sigurnosti, zdravlju i zaštiti članova i zaposlenika. Izvanredne mjere donesene su prije dva do tri tjedna kako bi sve ovo bilo na vrijeme isplanirano i provedeno u djelo.

ODGOĐENI KULTURNI PROGRAMI

Covid-19 mnogo utječe na naše aktivnosti. Većina obrazovnih, sportskih i kulturnih aktivnosti provodit će se drukčije.

Zato je otkazan nacionalni košarkaški turnir u travnju, nacionalni turnir u kuglanju u svibnju te Omladinski tamburaški festival Kulturne federacije HBZ-a, koji se trebao održati u Clevelandu, početkom srpnja. Zbog smanjenog broja aktivnosti smanjene su i stranice

Upravna zgrada Hrvatske bratske zajednice, Pittsburgh

Glavni ured HBZ-a pojačano komunicira internetom radi socijalne distance u pandemiji

službenoga glasila "Zajedničara" s 20 na 12 stranica. Svibanjsko zasjedanje Glavnog odbora odgođeno je za 15. lipnja.

Budno se prate događaji koje izaziva koronavirus. Svaka država u SAD-u samostalno donosi mjere sigurnosti koje se trebaju provoditi, a često i policija treba uredovati kako bi se neodgovorne privelo na odgovornost. Država Pensilvanija te mjere uvela je postupno i učinkovito, što je umanjilo paniku i strah te utjecalo na sporije širenje ove nemile bolesti. Kako se to u hrvatskome jeziku kaže - sve je pod nadzorom. Mislim da se sve te mjere ne razlikuju od bilo kojih drugih u svijetu, koje određuje i nadzire Glavni stožer zdravstvene zaštite pojedinih zemalja.

Kako Hrvati podnose i reagiraju na sve ovo? Disciplinirano i odgovorno! Kad naš hrvatski narod zadesi nevolja, svi se brzo zbiju u čvrste redove i podupiru jedni druge. Ako je bilo nesuglasica, one jednostavno nestanu. Tu se osjeća snaga i obiteljska složenost! Mlađi odlaze u trgovine mješovitom robom i kupuju najosnovnije stvari te ostavljaju pred vratima starijim osobama, odnosno osobama tzv. većeg rizika. Čak i susjedi nude pomoć i paze da nitko nije zaboravljen niti da ikome nešto manjka.

HUMANITARNI FOND HBZ-A

Redovito naši Hrvati prate vijesti iz domovine Hrvatske. U vezi su s rodbinom i prijateljima. Strepe, potiču i ohrabruju sve, a posebno naše Zagrepčane koje je uz sve nevolje pogodio potres. Zajednica je odmah pokrenula svoj humanitarni fond pomoći "CFU Humanitarian Appeal For Croatian" i prikuplja sredstva za Zagreb i Hrvatsku. Odaziv naših članova i prijatelja je izvrstan. Zbog mjera socijalne distance Uskrs smo proslavili u obiteljskome krugu. Hrvatima su dom i obitelj iznimno važni. Svete mise prenosile su se na televiziji. "Ostanite u svome domu - ma gdje bili i čuvajte svoje zdravlje i zdravlje drugih", poručuje Franjo Bertović, potpredsjednik i voditelj članskih usluga HBZ-a. ■

ENG The Croatian Fraternal Union of America, the oldest fraternal organisation among the communities of Croatian ethnic background around the world, is working to strengthen solidarity among its membership and to adapt to the new situation related to the pandemic coronavirus fears. The CFU culture programme has been delayed until further notice, with all activities having adjusted their scheduling and increasing their leveraging of Internet communication. The CFU has also launched a humanitarian fund for the Croatian ancestral homeland, including for earthquake damage in Zagreb that has seen a solid response from ethnic Croatians in America.

Autor: Nino Sorić

Kada iz najtipičnijeg od tipičnih istarskih gradića Brseča, koji stražari na litici 157 metara iznad mora, i koji je kao takav idealna kulisa za sve začuđene svatove, krenem na istok u smjeru Rijeke, vozim se putem uz obalu, stisnut pod liticama s nevjerovatnim pogledom na cijeli Kvarner. Ozračje je kao u prošlim vremenima, ljudi se svi poznaju, mnogi od njih još drže stoku ili imaju traktore, imaju ribarice, uzgajaju voće. Stariji, ali i mlađi, još govore "po domaću", čakavicom, koju koriste uz suvremeni hrvatski standardni jezik.

Brseč je također rodno mjesto Eugena Kumičića koji je u svojim knjiga-

Prvi i posljednji Hrvati

Oko Rijeke i naslova EPK koji je dobila u konkurenciji s nizom hrvatskih gradova dizala se ideološka prašina vječne podjele na naše i njihove. Hrvatski umjetnik Goran Petercol komentirao je te podjele riječima: "EPK nije riječki projekt, nego hrvatski; tako razmišlja svaki stranac koji dođe u Rijeku. I ja kada dođem u New York ne vidim Manhattan, nego Ameriku!"

ma spajao trivijalno, romantično i naturalistično. U vožnji možete pomisliti kako ste u nekom uobičajenom europskom nadnacionalnom turističkom raju s kućama koje sve imaju apartmane, s restoranima koji rade samo ljeti, s automobilima koje susrećete na toj cesti i koji imaju pedeset raznovrsnih nacionalnih registracija, i onda dođete do Rijeke. Ipak, u tih 40 kilometara vožnje, ako tražite i osjećate, shvatit ćete da je općina Mošćenička Draga, kojoj i Brseč pripada, mjesto u kojem u klanu podno grada, mračnom Potoku kako ga zovu, još uvijek živi duh starih slavenskih mitova. U njemu se zli bog Voles penje

uzbrdo iz vode i močvara svake jeseni kako bi incestuozno oteo i u mrak odveo sestru i ženu, Mokoš, koju svakog proljeća bog otac Perun oslobađa. Sjetit ćete se i lokalnih priča o egzodusu Talijana iz Plomina koji su 1948. odlazili preko Mošćenica u Italiju i "petavali roge" s kamiona seljacima Brseča kada su odlazili. Naime, Brseč je bio tada tvrđava hrvatstva u istočnoj Istri.

APOKALIPTIČNA RIJEKA

Sve su to priče o prošlim vremenima koje vas, romantične, strašne i lijepe, zasanjaju poput crkvice Marije Magdalene nad liticama iznad brsečke plaže, i sv. Jelene visoko u brdima, a koje sa svetim Jurjem u Brseču čine jedan od onih poznatih *trokuta*. Oni su po hrvatskom jezikoslovcu Radoslavu Katičiću simboli kršćanstva i prekrili su obredna mjesta poganskih Hrvata: Perun na mjestu sv. Jelene, Mokoš kao Magdalena, a sv. Juraj je drugi sin Perunov, pozitivac, ubojica

Sve izložbe, koncerti, predstave, performanse, predavanja, radionice... javna su okupljanja te su kao takva opasna i zabranjena! Željeznički kolodvor je zatvoren za putnički promet, ne rade muzeji ni kafići, Art kino Rijeka drži stare plakate u izlogu, svi čekaju otvaranje, prekid karantene.

zmaja Volesa, onaj koji donosi proljeće, onaj koji oslobađa djevice.

Tako zasanjani ulazite u EPK Rijeku gdje vas dočekuju prizori koji više nalikuju početku kulturnog znanstveno-fantastičnog filma "The Omega Man/Posljednji čovjek" iz 1971. u kojem se glavni junak u crvenom kobiljaku vozi kroz opustjeli New York čije su ulice bez ljudi. Većinu ih je ubio nepoznati virus, samo je on imun. Rijetki preživjeli su albino zombiji koji se boje svjetla i koje glavni pozitivac lovi i ubija kako bi pomogao jednoj od rijetkih zdravih djevojaka.

U našem slučaju, kada se zaustavite na raskrižju pred željezničkim kolodvorom u Rijeci, na korak od budućega muzejskog kvarta, a bivšeg kompleksa tvornice Benčić, vidite rijetke prolaznike s kirurškim maskama, poneki automobil, u crveno obojeni Muzej moderne i suvremene umjetnosti koji je sada zatvoren za posjetitelje iako zaposlenici dijelom rade od kuće, a dijelom dolaze na posao. Dio ulice koji je raskopan zbog postavljanja novih cijevi sada je već betoniran i čeka finalne slojeve asfalta, u

Albert Camus je izjavio kako "između pravde i majke, biram majku". Drugim riječima, gledajući našim očima, svijet će se sigurno promijeniti nakon korone, ideje će ostati u našim glavama, ali će doživjeti promjenu, i oni koji se budu slijepo držali starih ideja o podjelama bit će metaforički posljednji ljudi, a oni koji shvate vrijednosti zajednice - prvi.

prometu je samo dio ulice, ali u doba korone i on je više nego dovoljan. Slika je mirna - i apokaliptična! Osjeća se kako se nešto neobično događa, a to je svjetska pandemija. Rijeka, pak, koja je 1. veljače 2020. svečanom izvedbom "Opere industriale" bučno počela svoju EPK godinu koju je slavila kao veliki uspjeh, sada je u ušutkanome prisilnome mirovanju.

PRAVDA I HRVATSKA

Blokada traje već tjednima i kada po najavama uslijedi otvaranje, svi očekuju krah ekonomije te je stoga i EPK kao projekt suočen s otkazivanjem svojega golemog proračuna. I nije prvi put da epidemije mijenjaju povijest svijeta. Demokraciju su, onu prvu atensku, srušile smrt Perikla od kuge i vojnička Sparta. Tzv. "Justinijanova kuga" iz 541. godine u Bizantu je pobila pedeset posto stanovništva pa je Justinijan morao odustati od planirane obnove Rimskog Carstva. Iscrpljena država jednostavno se nakon 200 godina povremenog vraćanja kuge povukla kada su iz pustinje izašli prvi Arapi. Oni koje bi Bizant u normalnoj situaciji samo repom svojih mnogobojnih konja pomeo u pustinju proširili su se od Španjolske do Kine na opustošenim karavanskim putevima. "Španjolska gripa" pobila je 1918. najmanje 20 milijuna ljudi i među njima toliko njemačkih vojnika da je Nje-

mačka izgubila rat u totalnome deficitu. A kako će epidemija promijeniti svijet danas? Pa, korona je nedavno 'napala' nosač aviona USS Theodore Roosevelt koji je zbog zaraze trećine posade uzmaknuo na Guam i napustio primarnu zadaću, a to je kontrola mora između nejasne granice Kine i američkoga saveznika Vijetnama. Kineski odgovor bio je ekspresan, proglasili su suverenitet nad tim graničnim područjem i vjerojatno će graditi umjetni otok na tom plićaku bogatom ribom, naftom i tko zna čime sve! Sada ih se više ne može izbaciti bez rata. Svijet im neće priznati teritorijalnost *de jure*, ali *de facto*! ■

ENG Exhibitions, concerts, plays, performances, lectures and workshops—all gatherings of people have been proclaimed dangerous and forbidden! The railway station is closed for passenger traffic, the museums and cafés have been shut down, and old posters grace the windows of the Rijeka Art Cinema. Everyone is eager to see life flowing again, for the quarantine to be lifted. The post-corona world will certainly be a different place, the ideas will still be in our heads, but recast, and those who blindly cling to old notions of division will be metaphorically the last people, while those who understand communal values, will be the first.

Otok meda i otrova

Ljepote otoka Mljeta čine se izvan dosega čelične stege vremena. Tako su one, na neki način, ako ne negiranje, onda barem znak krajnjeg usporavanja povijesti. "Medeni" otok koji je stoljećima bio okrilje zmijama otrovnicama izrazi su sila Mljeta. Između polova slatkog i otrovnog razvijali su se otok i njegovi ljudi.

Panorama otoka Mljeta

Tekst: **Marin Knežević**

Neke bismo stvari po njihovoj prirodi trebali lako razlikovati. Kao, primjerice, početak i kraj. Kada pak u svakodnevnom životu nastojimo utvrditi te dvije točke, one se pokazuju teško dokučivima. Često su početak i kraj samo stvar smjera iz kojeg nešto promatramo. Takav je slučaj i s otokom Mljedom.

NA RAZMEĐI MITA I ZBIJLE

Za drevne pomorce koji su sa sjevera putovali prema jugu, Mljet je zadnji veći otok duž istočne obale Jadrana koji je morskim putnicima nudio zaklon i mo-

gućnost opskrbe vodom. Onima koji su dolazili iz Grčke i Levanta, Mljet je bio prvi koji je poslije dužeg vremena obećavao sigurnost i osvježenje na bistrim izvorima.

Mljet je možda klopka, ali sigurno zamašna i opojna. Ako se složimo kako je čarobna Ogigija nimfe Kalipso iz Odisseje zapravo Mljet, Odissejeva očaranost njome postaje jasna i razumljiva. Istodobno strašna i lijepa, Kalipso ga je tu zadržavala gotovo osam godina obećavajući mu besmrtnost i vječnu mladost. Mljetski brodolomac, ovaj drevni junak grčkih predaja, kao i toliki drugi poslije njega među alepskim borovima i smaragdnom jezerima otoka lako je povjerovao kako su ljepota i život pojave

određene biti trajnima, a ne prolaznima. Odiszej, koji se nije utopio u moru, zaronio je duboko u čari Mljeta i njegove "ljepokose" nimfe.

Dok se Odissejev brodolom dogodio na razmeđi mita i zbilje, jedan drugi, vjerojatno na hridima našeg otoka, ostavio je vidan trag u širenju jedne svjetske religije – kršćanstva. "Djela apostolska", pričajući o dogodovštinama rimskog uznika sv. Pavla, kao važan dio njegova puta prema Rimu navode i brodolom na otoku Meliti (grčki *pčela*) poslije velike oluje koja je brod zahvatila na Jadranskome moru. Čak i hrvatski prijevod Svetog pisma otok Pavlova brodoloma naziva Maltom, ali... Melita, grčki "slatka poput meda", nije bila samo Malta nego i Mljet i ovaj je nedvojbeno i u antici bio dio jadranskoga otočnog niza. Svetog Pavla na otoku je ugrizla otrovnica, koje Malta nema, a koje su na Mljetu bile uobičajena pojava, da ne govorimo o morskim strujama, smjerovima vjetrova i sl.

S apostolskim brodolomcem i bez njega Mljet je važna točka antičkoga svijeta. O tome svjedoči otočka baština i kada se prijeđe s nesigurnog tla legendi i domišljanja na područje materijalnog naslijeđa ovoga davnog razdoblja.

Veliko i malo jezero

Često je okrilje otoka Mljeta bilo samo klopka; na njegovim stijenama od pretpovijesti do danas stradala su mnogobrojna plovila i njihovi mornari. Hidroarheološka nalazišta Mljeta koja zadivljuju moderne ronioce kriju mnoštvo žalosnih sudbina pokrivenih povijesnim zaboravom.

Konačno, na Mljetu se nalaze dojmivi ostaci nekada moćne rimske civilizacije. U mjestu Polača, kako mu i samo ime govori, nalaze se ruševine velike palače rimskih moćnika. Oko vremena njezina nastanka nema suglasja, no vjerojatno je tu postojala već na prijelazu iz stare u kršćansku eru. Otok koji je istodobno i početak i kraj zaslužuje i veliko i napredno naselje. Tako nešto, s lukom i ranokršćanskim bazilikama, imao je Mljet barem u razdoblju kasne antike. Čak i kada rimska vlast nestaje, antički se korijeni tu ne mogu istrgnuti. Tako je i Istočnim Gotima, Skandinavcima koji su na neko vrijeme zagospo-

Odisejeva špilja

Je li vrijeme postalo bitan činitelj u životu srednjovjekovnih Mljećana dolaskom benediktinaca ne znamo, ali je izvjesno da su ovi ostavili trajni pečat u krajoliku otoka, moćne zidove samostana u romaničkom slogu na otoku sv. Marije na Velikom jezeru.

darili velikim dijelom Sredozemlja, Mljet važna točka. O tome svjedoči i mozaik s prikazom ždrala, svete ptice Gota, pronađen u Polači.

SLAVENSKE DRŽAVICE "SKLAVINIJE"

Na Mljetu je suton antike postupan i dug. Još dok zalazi sunce kasnoantičkog Rima već se pomalja zora ranoga srednjeg vijeka. Ovamo dolaze Slaveni, Hrvati i Mljet je u nekoliko stoljeća dio područja niza malih slavenskih državnica - "sklavinija". Od činjenice pripadanja ovoj ili onoj političkoj zajednici za Mljet je krajem 12. stoljeća daleko važniji dolazak benediktinaca - monaškog reda koji velikim dijelom oblikuje europski

zapad koji danas poznajemo. Oni su nas poučili kako se vrijeme ne smije rasipati i kako je rad temelj života pojedinaca i zajednica. Kada žurite na posao i kada nastojite što bolje napraviti ono što radite, znajte da je i to dio naslijeđa ovih tihih redovnika.

Mljećani nisu ostali podanicima benediktinaca. Sporazumom s redovnicima stekli su slobodu, dobili svoj statut 1345. godine, no ubrzo su početkom 15. st. postali samo dio Dubrovačke Republike. Otok je i dalje bitna točka putovanja starih pomoraca i trgovaca. Ovi sa sobom nose raznoliku robu i skupocjene proizvode. Tako je na plićini, kojoj tradicija pripisuje brodolom sv. Pavla, krajem 16. st. stradala i lađa koja

Malo i veliko jezero

Samostan sv. Marije na Velikom jezeru

je nosila luksuzne azijske proizvode. Među njima je bila i pomno ukrašena keramika iz turskoga grada Iznika, tada vrlo cijenjena u europskim središtima.

Kraj 18. st. i početak 19. st. donio je i Mljetu velike promjene. Nestaje Dubrovačka Republika, političko-pravni okvir u kome se stoljećima otok razvijao, a i benediktinci koji su vjekovima određivali duhovni identitet otoka.

“Dok je Mljeta; da na njemu nema kmeta”, stara je izreka koja opisuje ponos mljetskog seljaka. Mljećanin je možda siromašan, ali je zasigurno slobodan. S mljetskim dostojanstvom morali su računati, a ponekad su se s njime i razračunavali početkom 19. st. Francuzi, Englezi i konačno Austrijanci. Unatoč tome, u sklopu austrijske Dalmacije otok i ljudi na njemu vidno napreduju. Razvija se poljodjelstvo, a važan izvor prihoda je i sječa šume i prodaja ogrjevnog drva na kopnu. Broj stanovnika stalno raste.

O otocima nerijetko više govori podmorje koje ih okružuje, nego tlo od kojega su načinjeni. To vrijedi i za Mljet. Ono se dojmilo i američkog pisca i strastvenog ronioca Jamesa Jonesa. Mljet je inspirirao autora poznatih ratnih romana “Odavde do vječnosti” i “Crvena nit” za djelo “Idi onom koji zavija žene u crno”, pri čemu je kobni otok koji izaziva brodolome i posljedično “stvara” udovice zapravo naš Mljet.

Iseljavanje je razmjerno rijetko i ono će se pojačati tek poslije 1. svjetskog rata.

Mljet je razmjerno malen, ali svojim prirodnim i kulturnim ljepotama iznimno privlačan. Toliko privlačan da je privukao pozornost i pripadnika austrijske vladajuće kuće – Habsburgovaca. Tako se početkom 20. st. stvaraju ambiciozni planovi zaštite iznimnih obilježja otoka, u kojima je važnu ulogu imalo istrebljenje zmija otrovnica. Njih prekida rat.

Jedan drugi svjetski rat dovest će Mljet u položaj u kojemu nikada nije

bio. Slavenski, hrvatski Mljet je potezom pera na Rimskim sporazumima 1941. postao odjednom talijanski. Fašističke vlasti počinju s opsežnim programom talijanizacije, no taj program je prekinut u jesen 1943. kapitulacijom talijanskoga fašističkog režima.

Planovi s početka 20. st. ostvarit će se tek 1960. kada je sjeverozapadni dio otoka proglašen prvim jadranskim nacionalnim parkom. Suživot nacionalnoga parka, institucionalizirane zaštite ljepote i njegovih stanovnika od tada obilježava otok. ■

Veliki most

ENG Because Roman and later Latin documents at times give the two islands the same name, the Croatian island of Mljet has often been confused with the island of Malta. Homer's tale of the wreck of Odysseus and the wreck experienced by St Paul are largely attributed to the more famous island of Malta, despite the Acts of the Apostles being quite clear that the wreck occurred as Paul's ship was sailing through Adria, and in spite of there being no evidence that Malta was ever home to venomous snakes, unlike Mljet where the mongoose was introduced in the nineteenth century to rid it of vipers. As a reminder that ancient Ogygia may in fact refer to modern Mljet this small Croatian island is now home to an Odysseus Cave, a St Paul's Rock, and a small votive church on the east end of the isle. Further, Croatian cynologists and veterinary historians see the roots of the Maltese dog on the island of Mljet, rather than Malta, as attested by most cynology specialists. The waters surrounding the island of Mljet also caught the attention of American writer and passionate diver James Jones. The island has also been a source of inspiration for his memorable war novels From Here to Eternity, The Thin Red Line and Go to the Widow-Maker, a reference to the island being a site of many wrecks.

Nekada “zmijski otok” – danas i oduvijek “zeleni otok”

Mljet je otok specifičnoga krškog reljefa. Ima bogato podzemlje s mnogobrojnim endemičnim vrstama životinja, a špilje nastaju dobrim dijelom zahvaljujući tzv. *garmama*, tj. mjestima gdje snažni valovi urušavaju morsku obalu kako bi one mogle nastati.

Tekst: **Darko Mihelj**

Foto: **Sandro Bogdanović i Darko Mihelj**

M

ljet je po svojoj veličini osmi hrvatski otok i pruža se usporedno s južnom stranom poluotoka Pelješca od kojega je odvojen Mljetskim kanalom.

Nije bez razloga 1960. godine treći na otoka proglašena nacionalnim parkom, najstarijim na Jadranu, a od 1997. godine i pola kilometra morskoga pojasa. Šume prekrivaju 90% površine nacionalnoga parka. Posebno su zanimljive sastojine hrasta oštrike ili komorovca koji ovdje raste u zajednici velike crnjuše i planike. Na otoku se mogu naći i pojedinačna stabla hrasta plutnjaka, poznatog po njegovoj plutastoj kori. Uz obale jezera nalazimo šume alepskog bora, tako bujne da *voziš li se naokolo lađicom, ploviš zapravo šumom*.

U središtu parka nalazi se posebni rezervat šumske vegetacije *Velika dolina* sa zajednicom hrasta crnike i crnog jasena koja je nekada bila dominantna mediteranska biljna zajednica. Od biljnih endema u parku nalazimo dubrovačku zečinu, Jupiterovu bradu i drvenastu mlječiku, a od kaćuna ljubičasti šiljorep.

Mljetska jezera su različite veličine – Veliko jezero je najveće, dubine 47 metara, a Malo jezero ima najveću dubinu od 29 metara. Oba jezera povezuje

Plemenita periska (*Pinna nobilis*)

Arbutus andrachne
(pitoma planika)

uzak i plitki kanal. Zapravo su više nalik lagunama; u svakom slučaju su jedinstven geološki i oceanografski fenomen krša koji privlači i mnoge strane prirodolovce. Osim riba, tu nalazimo i Jakobovu kapicu koja je naš najveći školjkaš i uz to endemična vrsta Sredozemnog mora; može narasti do 15 cm. Živi zakopana ispod pijeska.

Plemenita periska je također endem Sredozemnog mora. Voli pjeskovita dna, a za dno je pričvršćena nitima koje

Izvori pitke vode su rijetkost na mediteranskim otocima – na Mljetu ih ima nekoliko i posljedica su bujnih šuma jer raslinje sprječava otjecanje vode nakon padalina. Vodenih tokova nema jer ne postoji nepropusna podloga. Poput većine hrvatskih otoka i ovaj je jako razveden, posebice na zapadnome dijelu. Za vrijeme posljednjega ledenog doba nastala su jezera: Veliko i Malo jezero, prodorom morske vode u krške depresije.

su se nekada koristile kao pletivo. Ljustrure starijih primjeraka često obrastu spužve, alge i druge sjedilačke životinje. Općenito je dosta prorijeđena vrsta jer se vadi za ukrasni predmet. U Hrvatskoj je zakonom zaštićena od 1994. godine, kao i u cijelom Sredozemlju.

PAPRATI I KAĆUNI

Novijim istraživanjima utvrđeno je da na Mljetu nalazimo nekih 828 vrsta paprati i sjemenjača. Od posebno zanimljivih endemskih strogo zaštićenih biljaka na Mljetu nalazimo Thomasov podlesak. U Hrvatskoj pretežno raste u Dalmaciji, a

u BiH samo u Hercegovini. Možemo ga naći na brdskim kamenitim padinama i suhim travnjacima. Na zapadnom dijelu Mljeta pronađena je paprat tankolični goliš. Iako mediteransko podneblje uglavnom ne odgovara papratima, ova paprat našla je svoje mjesto zahvaljujući povećanoj vlažnosti zraka i tla. Ujedno je to jedna od najrjeđih paprati hrvatske flore. Između obrađenih površina i gariga možemo naći peloponešku kadulju, bijelo-svilenastu trajnicu iz porodice usnača.

Sve su strogo zaštićene i često ugrožene na svojim staništima. Ljubičasti ši-

Euphorbia dendroides
(drvolika mlječika)

Mongoose - mungosi

Velika područja Mljeta zauzimaju šume hrasta crnike i crnog jasena te šume alepskog bora. Susreću se i crni grab i šuma pinije, jedini ostatak takve šume na hrvatskoj obali Jadrana.

Ljorep je zeljasta trajnica, poseban kaćun, saprofit bez fotosinteze ("hrani" se poput gljiva mrtvom organskom tvari). U travnju i svibnju cvate ljubičastim cvjetovima koji imaju usko cjevastu ostrugu. Također je na Mljetu pronađen i kaćun kukavica koji je prvi put otkriven na Siciliji, a zatim i na Dugom otoku. Talijanski kaćun je trajnica zbijenoga, stožastoga ili valjkastoga cvata. Cvjetovi su obično ružičasti ili tamnocrveni, katkada bijeli. Voli suha sunčana tla, rijetke garige i svjetlija mjesta u šumi alepskoga bora. Kratkostrugasti kaćun je vitka biljka, valjkastoga cvata, crvene i ružičaste boje s mrljama. Cvjeta također u travnju i svibnju. Raste na suhim livadama, kamenitim površinama te u svijetlim šumama i šikarama. Na Mljetu nalazimo i kaćun bijelu naglavicu tipičnu za hrvatske kontinentalne šume. To je njezino najjužnije nalazište u Hr-

vatskoj, a može se objasniti specifičnim ekološkim zahtjevima.

U pješčanim uvalama Blace i Saplu nara nalazimo ove rijetke vrste poput: trnovite ježike, pješčarskog ladoleža, bjelodlakave krvavice, primorske vije, primorskog žilja, grmastog dubačca. Grmasti dubačac nalazimo na Mljetu u

Tamo gdje su polja i dolci u razini mora, miješaju se morska i slatka voda i nastaju – slatine ili blatine (na Mljetu ih ima četiri). Ljeti je u njima morska, bočata voda, a od jeseni do proljeća pretežno slatka voda.

garizima u većoj brojnosti. Vazdazeleni je grm visine od 2,5 do 3 metra. Pješčana sijačica je biljka iz porodice trava i tipična biljka obalnih pijesaka. Malo dalje od mora, ali na pijescima u makiji i šumi alepskoga bora, nalazimo krstašicu kao pionirsku vrstu. Njoj je društvo štitarka koja cvate u travnju i svibnju. Trava razmaknuta gladica raste na jugoistočnom dijelu Mljeta kao pionir na tzv. narušenim pjeskovitim terenima ili iskopima uz puteve ili u napuštenim vrtovima. Sve ove vrste (tzv. psamofiti) su kod nas ugrožene zbog velikoga ljudskog utjecaja (pješčane plaže!) i uglavnom ih nalazimo fragmentarno.

ŽIVOTINJSKI SVIJET OTOKA MLJETA

Fauna Mljeta je prilično raznovrsna kako na kopnu tako i u podmorju. U podmorju nalazimo više od 50 vrsta bodljikaša

Quercus coccifera (hrast oštika)

(tu npr. spadaju zvjezdace, ježinci i trpovi) ili pak kolonije busenastoga koralja koji je endem Sredozemlja. Na kopnu nalazimo mnogobrojan ptičji svijet koji je posebice bujan za vrijeme seoba. Velik je broj vrsta danjih i noćnih leptira.

Fauna sisavaca je također mnogobrojna. Danas na Mljetu obitavaju tek rijetki primjerci zmija poput crvenkrpice i crnokrpice. Fauna gmazova, posebice zmija, smanjena je nakon uvođenja mungosa. Nekada je Mljet smatran *zmij-skim otokom* zbog velikog broja otrovnih poskoka pa se u tadašnjoj Austro-Ugarskoj pojavila ideja da se otok naseli mungosom. Mali indijski mungos je najstariji primjer namjernog uvođenja strane invazivne vrste u Hrvatsku. Ideja Habsburške monarhije bila je da se smanji broj otrovnica kako bi se posjetitelji zamišljenog *Parka zaštićene prirode Mljet* mogli nesmetano kretati njime. Početnih jedanaest mungosa, sedam mužjaka i četiri ženke, od 1910. godine uspjeli su u vremenu od desetak godina "očistiti" Mljet od otrovnica, pa i dobrog broja drugih gmazova. U nedostatku hrane prebacili su se na ptičji svijet (jaja i

Veliko jezero, Mljet

Iako su europske orhideje ili kaćuni skromnijih boja i veličina u odnosu na tropske vrste, svakako pripadaju našim najljepšim samoniklim biljkama. Sve naše orhideje rastu u zemlji (terestričke) dok većina tropskih živi na granama i stablima drugih vrsta (epifiti).

Limodorum abortivum
(ljubičasti šiljorep)

mladunci) i poneku kokoš domorodaca. Mungosa ima nekoliko vrsta; svi su mesojedi i prirodno im je područje južna i jugoistočna Azija.

Mungos (koji domicilno mljetsko stanovništvo zove "manguc" ili "zmijojder") proširio se s otoka Mljeta na otoke istočne obale Jadrana i poluotok Pelješac. S obzirom na to da je tropska vrsta (i iznimno mala, otporna i predatorska vrsta, nešto poput *Aliena* iz SF-a), izbjegava listopadnu i drži se vazdazelene vegetacije te toplijih područja. Ovaj, samo pola kilograma težak i 30 cm dugačak sisavac (u nedostatku mesne hrane i biljojed!), svojom agresivnošću i snalaženjem zaista zaslužuje svoje mjesto među 100 najgorih invazivnih vrsta Europe (po međunarodnom projektu DAISIE – *Delivering Alien Invasive Species Inventories for Europe*). U vrijeme velikog broja otrovnih zmija na Mljetu postojala je ideja da se broj otrovnica smanji ispuštanjem ježeva koji uništavaju mlada zmijska legla i paunovima

koji napadaju i uništavaju odrasle primjerke. To bi svakako bila bolja verzija ograničavanja broja otrovnica nego što je uvođenje mungosa. Unatoč šteti koju je činio i čini mungos na Mljetu, jedno anketiranje domicilnog stanovništva pokazalo je da većina stanovništva ima pozitivan odnos prema *mungocu*. Domaće stanovništvo smatra da ih je oslobodio otrovnica i tako doveo turiste na otok. ■

ENG The Island of Mljet is full of various natural features - endemic and medicinal plants, coniferous and Aleppo pine forests, cliff shores (extremely steep seaside), sandy coves, mudslides (occasionally flanking lakes), saltwater lakes, caves, rich underwater and even drinking water sources. It is not without reason that in 1960, a third of the Island was declared a national park (the oldest in the Adriatic), and since 1997, half a km of the sea belt. This Island is the eighth largest Croatian island and extends parallel to the southern side of the Peljesac peninsula from which it is separated by the Mljet Channel. Due to the dry, bright and warm summers, the Island is suitable for people and development of tourism. Due to mild and rainy winters, lush vegetation has developed and many shrubs and trees bloom during the fall and winter.

Tekst: Denis Derk

Kako to da ste rezidenciju odlučili smjestiti baš na otok Mljet?

- Mljet je najjužniji otok naše obale, prometno i geografski dosta udaljen, ali istodobno, prema mnogima, i najljepši. On ima bogatu povijest, od antičkih grčkih kolonizatora, preko Ilira i Rimljana, Bizanta i Dubrovačke Republike do Habsburškog Carstva i konačno današnjih dana. Danas Mljet ima manje stanovnika nego prije stotinu godina. *Sandorf* se često bavi insularnim temama, a projekt "Odisejevo utočište" svakako je jedan od njih. Stoga je Mljet svojom prirodnom nepristupačnošću, bogatom poviješću ustrajnih individualaca i današnjom otvorenosti vodećih ljudi na otoku bio idealno mjesto za pokretanje književne rezidencije.

Koje obveze imaju sudionici takve rezidencije?

- Doći na Mljet i boraviti pokraj mjesta Pomene u Nacionalnome parku dva ili tri tjedna, održati dva književna događaja za lokalnu publiku, dati jedan videointervju i napisati jedan kraći tekst posvećen temi rezidencije.

Kako će se "Odisejevo utočište" razvijati ubuduće?

- Drugi ciklus koji počinje u siječnju 2020. usmjeren je na razvoj mreže književnih rezidencija diljem Europe i namijenjen je ponajprije mladim piscima i književnim prevoditeljima. U program rezidencija koji vodi hrvatska izdavačka kuća *Sandorf* uključena su četiri partnera: *Literature Across Frontiers* i *Wales Literature Exchange* iz Walesa, *Krokodil* iz Beograda, *Thraka* iz Larise te *Društvo slovenskih pisaca* iz Ljubljane. Logo projekta, magarac koji nosi knjigu, odnosi se na najčešće korištenu metodu transporta na hrvatskome otoku Mljetu. Književne rezidencije održavat će se na svih pet spomenutih lokacija, a program će omogućiti mladim piscima i prevoditeljima da rade, nastupaju i predstave se u sklopu dvaju od ovih pet različitih društvenih i kulturnih konteksta. Tema prve godine projekta je knjižnica. Rezi-

Mljet postaje utočište za književnike

Ivan Sršen, izvršni urednik Naklade *Sandorf*, na nedavnom Interliberu predstavio je međunarodni projekt književnih rezidencija "Odisejevo utočište" koji je već započeo na otoku Mljetu

denti će promišljati o knjižnici kao jednom od najvažnijih simbola i spomenika mira i razumijevanja među ljudima, a kao trag svog boravka autori će napisati priču, pjesmu, esej ili će prevesti jedan književni tekst.

Koliko su rezidencije i danas važne za literaturu?

- Važne su jer izgrađuju neposredne odnose između pisaca, izdavača i prevoditelja te svih drugih koje pisci susretaju. Ta poznanstva u pravilu prerastaju u važna književna prijateljstva jer nastaju u pažljivo pripremljenim okolnostima kako bi književnost i umjetnost bile u prvom planu. Književne rezidencije potvrđuju su i samom piscu da njegov rad ima društvenu vrijednost jer ga određena zajednica prima kako bi boravio u njihovoj blizini i tako obogatio svoje iskustvo, ali to je iskustvo i za ljude u tome mjestu koji će u nekom trenutku

čitati ono što je pisac napisao i imati još jednu poveznicu s njegovim tekstom – sjećanje na njegov boravak.

Radite i na Forumu slavenskih kultura i biblioteci slavenskih knjiga. Koje ćete knjige objaviti u sklopu tog projekta?

- Krajem sljedeće godine objavit ćemo veliki roman "Intimno" slovenske spisateljice Gabriele Babnik, čiji je roman "Sušno doba" odlično prošao kod hrvatske publike. U isto vrijeme planiramo objaviti i roman "Samostan", prema mnogim kritičarima najboljega suvremenoga ruskog pisca Zahara Prilepina. ■

ENG At Zagreb's recent Interliber book festival Ivan Sršen, the executive editor of publishing house *Sandorf*, showcased *Ulysses' Shelter*, an international literary residencies programme currently taking place on the Croatian island of Mljet.

'Jedna žena plava, jedna žena prava'

Toliko je ponosna na svoje podrijetlo i na svoj škoj da se jednostavno cijelom svijetu predstavlja isključivo kao Ane Mlječka i zaista je naš veliki promotor i ambasador u SAD-u

Mlječani Niko Hazdovac i Ane Mlječka s prijateljima

Tekst: Ivica Hajdić

Ako budete *mljetovali* u Pomeni, tu u hladu staroga bora, na terasi ispred kamene kuće pokojnog dunda Miše i tetke Zdravke, dočekat će vas "jedna žena plava, jedna žena prava", spremna za dobru pjesmu, uvijek nasmijana, raširenih ruku, puna dobrodošlice za sve putnike i namjernike, naša Ane.

Svako ljeto je na Mljetu iako ju je život odveo u "bijeli svijet", točnije u New York, gdje se udala za Portorikanca, simpatičnog Luisa Rodrigueza, s kojim ima dvoje prekrasne djece, Michelle Ramonitu i Alberta Iliju, koji su joj kako kaže najveći oslonac i potpora u životu, za sve što radi. Toliko je ponosna na svoje podrijetlo i na svoj škoj da se jednostavno cijelom svijetu predstavlja is-

ključivo kao Ane Mlječka i zaista je naš veliki promotor i ambasador. Njezina svestranost posebno je izražena u kulinarnstvu tako da je Ane izdala kuharicu "U kominu Ane Mlječke", gdje nas u knjizi vodi gastronomskim stazama dubrovačkoga kraja. Iza nje je tridesetak godina promicanja hrvatske kulturne baštine, običaja, organizacije raznih izložbi i raznih festa, gdje uvijek naš otok stavlja u prvi plan. Osim lobiranja za samostalnost Hrvatske, inicirala je mnoge humanitarne akcije, posebice tijekom Domovinskoga rata.

PONOSNA NA NAŠU DIJASPORU

"Kad je moj muž prvi put došao u Hrvatsku i vidio spaljene i opljačkane Konavle, rekao mi je da tek sada shvaća zbog čega sve ovo radim za Hrvatsku i obećao je da će mi biti potpora u svemu i iskreno sam mu zahvalna na tome!",

ističe s ponosom Ane. Posebno naglašava kako je ponosna na našu dijasporu koja je pomagala svome Gradu u onim najtežim trenucima.

"Dr. Pupator, Vlaho Rudenjak i Josip Lukšić osnovali su '91. godine, nakon samog napada na Dubrovnik, tzv. 'Fondraizing za Dubrovnik' koji je okupio sve Dubrovčane. Skupilo se oko 75 obitelji i svi su prema svojim mogućnostima pridonijeli da se skupi pomoć za voljeni grad. Isto tako smo '92. godine u proljeće organizirali Dubrovački piknik u New Jerseyu (na komadu zemlje koji su Hrvati kupili 70-ih), na kojemu se skupilo oko dvjestotinjak Dubrovčana i njihovih prijatelja. Bio je s nama i prvi hrvatski konzul u NY, gospar Pero Poljanić. Za petnaestak minuta skupila sam 13.000 dolara."

Kao veliki humanist i organizator mnogih dobrotvornih inicijativa, Ane uvijek pomaže potrebite iz matice domovine. Jednom prilikom kad sam je prošle godine zvao da pomogne jednoj bolesnoj djevojčici iz naše županije kojoj je bila potrebna nešto veća financijska pomoć zbog troškova liječenja, u trenu je podigla cijelu "Ameriku na noge" i skupila nekoliko tisuća dolara uz pomoć naših dobrih ljudi.

NJEZIN DUH NIKAD NE MIRUJE

Ovih dana još više se spominje ime naše Ane u medijima jer je izabrana kao jedna od 23 dobitnice, između 140 nomina-

Ane s kćerkom

cija, za uglednu nagradu koju dodjeljuje takozvana *Croatian Womens Network* / Mreža hrvatskih žena.

Mreža hrvatskih žena u biti je platforma koja pomaže napredovanju i osnaživanju žena gdje se povezuju ugledne hrvatske žene diljem svijeta. Već petu godinu zaredom Mreža dodjeljuje nagrade "Utjecajne hrvatske žene i buduće liderice" zbog njihova vodstva i inovativnosti te utjecaja na hrvatsko društvo, što je stručni žiri prepoznao tijekom godina predanoga rada naše Ane i izabrao je na ponos cijele hrvatske zajednice u Americi i Mljeta posebno. Njezin duh nikad ne miruje kad je domovina u pitanju. Jedna od posljednjih inicijativa koju naša Ana Mlječka pokušava "izlobirati" je stavljanje cijeloga otoka Mljeta pod zaštitu UNESCO-a pa kuca na razna diplomatska i politička vrata lobirajući za naš otok.

"Dovoljno je reći da je prema britanskom *Timesu* Mljet uvršten među 10 najljepših otoka na svijetu. Ali, prije svega, zbog bogate prirodne raznolikosti i povijesno-kulturne baštine i zbog važnosti njegovih endemskih biljnih i životinjskih vrsta potrebno ga je zaštititi i uvrstiti u UNESCO-vu kulturnu baštinu. U Malome jezeru živi endem, meduza Aurelia relict, koja je živjela prije 50 milijuna godina, a u Velikome jezeru je najveći živući greben busenastoga koralja - *Cladocora caespitosa*. Ako se dovede u pitanje njegov opstanak, život u Jadranu i Mediteranu sigurno neće biti isti. Sam nacionalni park je priča za sebe, s Rimskom palačom u Polačama pa do benediktinskoga samostana sv. Marije iz 12. stoljeća, preko ilirskih ostataka, uz razne vrlo vrijedne sakralne objekte duž cijelog otoka, zaštićeni krajobraz Sapluna-

ra, silne endemske vrste, a tu je i naša folklorna baština, govor, mljetska vrša, košic i puno toga što nisam nabrojila. Jednostavno bih mogla nabrojiti čitavu knjigu razloga, ali ovih nekoliko ključnih stvari sasvim je dovoljno da shvatite o kakvom fenomenu razgovaramo i da zaista zaslužuje jedan korak više u zaštiti, očuvanju, promicanju i čuvanju za buduće generacije, što bi se ostvarilo kada bi se cijeli Mljet stavio pod ovakvu UNESCO-vu zaštitu. Jako puno ljudi i institucija je već upućeno i uključeno u ovu inicijativu, za koju zaista imamo potporu iseljene Hrvatske, naše vlade, Općine Mljet, Nacionalnog parka Mljet,

zastupnika u EU-parlamentu i mnogih drugih koji žele zaštititi ovaj jedinstveni otok, a ja sam im zaista zahvalna na tome", ističe Ana.

KVALITETNIJI ŽIVOT NA OTOKU

Ana potiče na podizanje svijesti i važnosti ovakve vrste zaštite od koje bi cijeli otok i zajednica imali višestruke koristi, a sve s ciljem odgovornog upravljanja destinacijom. "Na taj način bi se potaknuo kvalitetniji i bolji život na otoku jer bi se sredstvima međunarodne zajednice otvorilo jako puno mogućnosti za zapošljavanje i samozapošljavanje domaćih ljudi, a s ciljem umjerenosti i balansiranja između zaštite prirodno-kulturnih vrijednosti i puno kvalitetnijeg života za cijelu zajednicu, ali da bi se to ostvarilo trebamo uprijeti sa svih strana. Budimo ponosni na svoje, čuvajmo i njegujmo svoje, posebice vi mladi ljudi, volite ovaj otok, čuvajte domovinu i borite se za njezine prave vrijednosti koje počivaju na tradiciji s vjerom u dragoga Boga", poručuje nam Ana na kraju.

I dok "Ana broji dane" do ponovnog povratka, s porukom punom ljubavi i nostalgijom prema domovini i rodnome otoku, opraštamo se s ovom pričom od nje, do nekog ponovnog susreta ispod poznatog bora u Pomeni gdje su u njezin mljetski komin svi dobrodošli i gdje se vazda smije, ije, pije i tambura. ■

ENG Ana Stražičić Rodriges is so proud of her roots and her ancestral island of Mljet that she refers to herself as Ana Mlječka ("Ana of Mljet"). She is truly one of our great promoters and cultural ambassadors. Her diverse interests are especially expressed in cookery and she had published *U kominu Ane Mlječke* ("In Ana Mlječka's Kitchen"), a cookbook that leads us through the culinary highways and byways of the Dubrovnik region.

Mljet - gdje je sve savršenije od ljudskog umijeća

Okuklje

Uz otok Mljet vežu se mnogobrojni mitovi i legende, a najpoznatija je ona o nimfi Kalipso koja se zaljubila u starogrčkog junaka Odiseja. Homerova Odiseja zainteresirala je mnoge u otkrivanju tajanstvenoga otoka Oigigije, za koji istraživači tvrde da je riječ upravo o Mljetu. Druga legenda vezana je uz ilirsku kraljicu Teutu. Otok su za vrijeme drugog stoljeća prije Krista naseljavali ilirski ratari, lovci i stočari.

Piše: **Antun Tonko Vojvoda**

Velolučki geodet i zanese-
njak Aristid Vučetić (1884.
- 1975.) proučavao je tri-
desetak godina Home-
rov ep Odiseju i povezi-
vao je s jadranskim podnebljima. Tvrdio
je da je Mljet Kalipsin otok Oigigija jer
jedini među najjužnijim dalmatinskim
otocima ima špilju koja po svojim pri-
rodnim osobinama odgovara boravištu
nimfe Kalipso. U svojoj knjizi o Odise-
jevim lutanjima po našoj obali Vučetić
nastoji dokazati da je Mljet taj čudesni
otok: "Mnoga mjesta na Mljetu i mno-
ge oznake nose naziv babe, i najveće
mjesto na sredini Mljeta zove se Babi-
no Polje. Sadašnji nazivi babe mogli su
nastati stoga što je nimfa Kalipso na
otoku doživjela duboku starost i što su
stanovnici Mljeta njezin posjed naziva-
li - babinim. Do danas među žiteljima
Mljeta postoji legenda po kojoj je u pra-

davna vremena vlasnica cijelog otoka
bila nekakva baba koja je živjela kao
kraljica, a to bi mogla biti ta famozna
Kalipso..."

GODINE ZABORAVA

Kada se starogrčki junak Odisej vra-
ćao kući nakon dugogodišnjega pusto-
lovnog lutanja morima, dogodila mu
se nezgoda da mu je u oluji potonuo
brod pa ga je more bacilo na začarani
otok Oigigiju koji je bio kraljevstvo lije-
pe nimfe Kalipso.

U Homerovu opisu Oigigije stoji:
*"Četiri tečahu vrela po redu bisticom
vodom. Jedno uz drugo blizu bjehu, al'
svako na stranu svoju..."*, Odiseja V, 70-71

I zaista, na Mljetu postoje četiri izvo-
ra, koja nikad ne presušuju: onaj pokraj
Polača okrenut je prema sjeveru, u Vr-
bovici pokraj Goveđara teče prema jugu,
Vilinsko vrelo pokraj Kneževa polja gle-
da prema zapadu, a vodice pokraj Babi-
na Polja izviru u smjeru istoka.

Prema grčkome mitu nimfa Kalipso,
kći Atlantova, koja se naselila na legen-
darnoj Oigigiji, vezala je uza se Odiseja
kojeg je uvjeravala da će ga učiniti vječ-
no mladim i besmrtnim ako se njome
oženi. Iz te mitske veze Odisej i Kalipso
dobili su sinove blizance: Nausinoja i
Nausitoja.

Aristid Vučetić je zapisao: "Na pučini
prema jugu, koju otočani nazivaju Pelag

U središnjem južnom dijelu mljetske obale nalazi se geomorfološki fenomen Jama (Odisejeva špilja) - krška šupljina čiji se strop odlomio pa uistinu izgleda kao jama ili široki bunar. U njezinu je dnu more jer je Jama prirodnim tunelom povezana s pučinom.

(grč. Pelagos - more), smješten je pusti otočić: hrid/stijena Ogiran, koji je po svom imenu jedini ostatak Homerove Ogigije. U poznatim indoeuropskim jezicima riječ Ogiran nema nikakvog značenja pa bi se moglo zaključiti da potječe od zaboravljenog i s vremenom iskrivljenog originalnog naziva otoka Mljeta - Ogigija." I prastara otočna legenda tu mači da se Odisej iskrcao na golj hridi Ogiran, milju udaljenoj od južne obale Mljeta, a koja izvorno znači Ogigija. Tu u blizini stijene Ogirana nalazi se i na kopnu Odisejeva špilja (koju narod još naziva Jama), a do koje je Odisej doplivao i u nju se sklonio.

Međutim, prema Vučetiću, nimfa Kalipso živjela je u drugoj, većoj špilji Gališnjak (nad Okukljem), na sjeveroistočnoj strani otoka. Nakon brodoloza u vodama Scile i Haribde, tj. u na-

likog medvjeda bilo vidljivo čitave noći, što danas nije slučaj.

Kao dokaze da se Mljet spominje imenima Melita i Ogigija, Vučetić navodi podatak iz *Periplusa* (naziv za plovidbu uz obalu i otoke neke zemlje i opis te plovidbe svojstven razdoblju feničke i grčke kolonizacije Sredozemlja) anonimnoga grčkoga geografa koji opisujući otoke u Jadranu bilježi sljedeće: "Udaljenost od Kerkyre Melaine (Korčule) do otoka Melite iznosi 120 stadija (18 kilometara) pa se ovaj podatak očito odnosi na Mljet, a nikako na Maltu!"

ILIRSKI GUSARI I NJIHOVA KRALJICA TEUTA

Ilirski stočari, lovci i ratari naseljavali su otok Mljet s Pelješca i iz doline Neretve tijekom drugog tisućljeća prije Krista. Za njima su ostale mnogobrojne kamene

Saplunara

Najočuvaniji ostaci ilirskih kamenih utvrda, tzv. gradaca, još postoje na brdu Veliki Gradac poviše Velikog jezera te na brežuljku Gradac iznad izvora Vodice pokraj Babina Polja. Inače, u to maglovito povijesno doba grad Melitusa, u zaljevu Polače, bio je prebivalište ilirskih starosjedioca.

šem Velikom i Malom Vratniku, jedini je preživjeli bio Odisej. More ga je nosilo prema obali, u uvalu Okuklju, gdje je onesviješten ležao na žalu sve dok ga nisu primijetili tamošnji stanovnici čija je gospodarica bila nimfa Kalipso. Ona je naredila da ga donesu u veliku špilju Gališnjak.

Na svom otoku Kalipso ga je držala sedam godina u špilji, sve dok ga po Zeusovoj naredbi nije oslobodila. Naredila je svojim slugama da naprave splav kojom će Odisej otploviti u Grčku. Splav je, prema Vučetiću, sagrađena u današnjoj uvali Saplnari (na jugoistočnoj obali Mljeta). Kako tvrdi Vučetić, baš su zvijezde, koje pokazuju Odiseju put od Mljeta prema Itaci, još jedan dokaz o njegovu boravku na Mljetu. Naime, zvijezda Orion bila je Odiseju orijentir na otvorenoj pučini sve do Krfa, kao i Veliki medvjed, uvijek s njegove lijeve strane. Vučetić navodi da su zvijezde u jesen, kad je Odisej plovio, bile baš tako razmještene te da je zvijezde Ve-

gomile - ostaci utvrda, grobova i nastambi. Tragovi ilirskih naselja, humaka i nasipa, starijih od grčke kulture, nađeni su oko polja Pomijenta blizu Velikog jezera. U tim drevnim ruševinama razbacanima diljem otoka pronađeni su sitni brončani ukrasi osobnog nakita ili potrepština poput naušnica, prstenja, gumba te krhotine amfora i drugog posuđa. Prema legendi, napušteni ilirski gradovi na Mljetu, poznatiji pod imenom gradac, nekoć su pripadali tajnovitome plemenu Roguđana, koje u 10. st. spominje i bizantski car Konstantin Porfirogenet u svome glasovitom djelu "O upravljanju carstvom". Dvjesto trideset godina prije Krista Ilirijom je na vrhuncu njezine moći vladala kraljica Teuta. Na otok Melitu, u središnjem Iliriku, navraćala je mlada iz kraljevskoga grada Rhizona (Risan) u Bokokotorskom zaljevu, na svoje omiljeno ladanjsko pribježište sa svojim mužem vladarom Agronom. Teutina flota i gusarsko brodogradništvo često bi se usidrili u sigurnome zaklonu du-

boko usječenoga skrovitog zatona (Polače). I ilirski je kralj Agron u mladosti posjećivao Melitu radi bogatoga lova u njezinim šumama i ribolova u lagunama, a na otočiću usred Jezera podigao je malenu nastambu, gdje je provodio dane odmora. Nakon Agronove smrti, na Meliti Teuta proživljava novu ljubavnu idilu prilikom tajnoga susreta sa svojim ljubavnikom Grkom Demetrijem Hvaraninom, slavnim ilirskim vojskovođom. Na tom otočiću "gusarska kraljica" zanosi se planovima o velikoj moći Ilirije, osvajanju grčkog otoka i grada Kerkyre (Krfa) te bezuspješnom opsjedanju Isse (Visa). ■

ENG There are many myths and legends about the island of Mljet and the most famous one is that of Calypso, the goddess of beauty, tranquillity and peace who fell in love with the ancient Greek hero Odysseus. Homer's *Odyssey* interested many in discovering the mysterious island Ogygia for which researchers claim it's Mljet. Among them was Aristid Vučetić from Dubrovnik who found numerous links between Ogygia and Mljet, and one of them are the 4 sources that never dry up, just as described in the *Odyssey*. Another legend is related to Paul the Apostle who after his shipwreck in Adriatic sea spent three months on the island of Mljet. The third legend is related to the Illyrian queen Teuta. The island was inhabited by Illyrian farmers, hunters and herders during the 2nd century BC. They left behind stone fortifications which still exist on the hill Veliki Gradac. Queen Teuta also visited that island (then called Melita) since it was her favourite resort, while her fleet and pirate ships anchored in a sheltered bay (today's Polače)

Napori znanstvenika da dokažu da se svetopavlovski brodolom dogodio na našem otoku

Za “povratak” sv. Pavla Mljetu

Dr. don Miho Demović utemeljio je 2011. godine Udrugu sv. Pavla apostola mljetskog dobrovoljca, koja je nositelj znanstvenih i drugih napora za konačno utvrđivanje povijesne istine -Mljet je, a ne Malta, mjesto brodoloma

Kip apostola Pavla u Polačama postavljen 2016. godine

Tekst: **Željko Rupi**

“**N**a kraju ove rasprave, a na temelju izloženih dokaza u njoj, smatram svojom obvezom zamoliti nakladnike hrvatskih prijevoda Biblije neka ubuduće ne dopuste prevoditeljima da naziv otoka svetopavlovskog brodoloma prevode imenom Malta, nego imenom hrvatskoga otoka Mljeta ili barem njegovim starim nazivom Melita”, piše dr. don Miho Demović, predsjednik Udruge sv. Pavla

apostola mljetskog brodolomca u pogovoru svome znanstveno-stručnom radu pod nazivom “Dva tisućljeća dubrovačke tradicije svetopavlovskog brodoloma u vodama hrvatskog otoka Mljeta”. A ova molba-poziv uglednoga ozbiljnog čovjeka-znanstvenika ozbiljnim ljudima na ozbiljnim poslovima odnosi se na “otimanje povijesne istine” o mjestu brodoloma apostola od strane Malte, odnosno Malteških vitezova i tko zna kojih drugih još interesa.

Don Miho Demović preveo je 2008. godine s latinskog i objavio djelo “Sv. Pavao apostol brodolomac” dubrovačkoga pjesnika i filozofa Ignjata Đurđevića koji je tvrdio da je do 1530. i dolaska vitezova Ivanovaca na Maltu kao mjesto brodoloma navođen Mljet. Dr. Demović je 2011. godine utemeljio Udrugu sv. Pavla apostola mljetskog dobrovoljca koja je nositelj znanstvenih i drugih napora za “povratak apostola Mljetu”. Nakon dva održana simpozija i objavljene tri knjige sve je širi krug stručnjaka čije je mišljenje da se o ovoj temi danas zna daleko više nego prije par stoljeća, odnosno da se sa znanstveno utemeljenom sigurnošću može tvrditi da je Mljet, kao mjesto brodoloma, sukladan opisu iz apostolskih djela.

HODOČASNIČKA STAZA

U jednom od objavljenih zbornika su radovi znanstvenika različitih profila, klimatologa, nautičara, stručnjaka koji dokazuju da vjetrovi koji su puhali nisu mogli Pavlov brod nikako otpuhati na Maltu, nego isključivo na Mljet, a dokaz su, dodaju, i mljetske zmije ljutice koje se spominju u Bibliji, a na Malti otrovnica nikada nije bilo. I tako, dokaz po dokaz.

Znanstveno-stručne napore prate i manifestacijsko-kulturni oblici obilje-

žavanja veze apostola Pavla i Mljeta pa je tako 29. lipnja 2016. Udruga sv. Pavla apostola mljetskog dobrovoljca, u suradnji s općinom Mljet, u mjestu Polače postavila apostolov kip, rad akademskog kipara Vida Vučaka, za čiji je postament kamen darovala zagrebačka katedrala. Najavljeno je tada i podizanje velikog kipa apostola Pavla na zapadnome dijelu otoka u neposrednoj blizini otočića Škoj veliki i Škoj mali gdje se dogodio brodolom.

Kada je 2014. godine počelo produženje Mljetske planinarske obilaznice od Sobre do Sapunare, mr. sc. Marin Perković, stanovnik Goveđara na Mljetu, osmislio je hodočasničku stazu sv. Pavla apostola mljetskog brodolomca od Sapunare, Pod Škoji do već spomenutoga svečeva kipa u Polačama. ■

Kapela apostola Pavla kod Škoja

Markiranje
staza na
Mljetskoj
planinarskoj
obilaznici

Na Mljetu djeluju čak dva planinarska društva

Agilni mljetski planinari

Duljina Mljetske planinarske obilaznice prvo je bila 40 km, od Pomene do Sobre, a sada je 65 km, od Kulijera do Saplnare, bez odvojaka

Prema definiciji Hrvatskoga planinarskog saveza planinarsku obilaznicu čine planinarska odredišta povezana u smisleni cjelinu, za čiji obilazak planinarsko društvo koje se brine o obilaznici nagrađuje posjetitelje koji ispune zadane uvjete. Obilaznica može biti put, splet putova ili skup međusobno nepovezanih točaka u planinama.

Na Mljetu djeluju čak dva planinarska društva, starije "Planika" u Babinom Polju i "Mljet" u Goveđarima, a u hrvatskome planinarskom miljeu sve je popularnija Mljetska planinarska obilaznica koja je trasirana u drugoj polovici devedesetih, a građena od 1998. do prošle godine, u suradnji Planinarskoga društva "Planika" i Lovačkoga društva "Mljet". Idejni začetnik mljetske transverzale je mr. sc. Marin Perković koji je s Perom Matanom i Nikom Stjepovićem bio i voditelj radova. Svakako treba napomenuti da su neprocjenjivu stručnu pomoć, ali i konkretan radni doprinos ovome projektu dali članovi HPD "Vihor" i HPD "Zagreb-Matica" iz Zagreba, na čelu čijih timova su se nalazili Milovan Dlouhy i Mato Šimičić, ali i još neka hrvatska planinarska društva.

Projekt su financijski pratili Općina Mljet i Javna ustanova Nacionalni park "Mljet", kao i Hotel "Odisej" u Pomeni, a Ministarstvo obrane pomagalo je u osiguranju smještajnih kapaciteta. Veliki je bio i doprinos domicilnoga stanovništva, posebice prilikom radova, osiguranja smještaja i vode.

Duljina Mljetske planinarske obilaznice prvo je bila 40 km, od Pomene do Sobre, a sada je 65 km, od Kulijera do Saplnare, bez odvojaka. Obilaznica je promovirana 2012. godine na Danima hrvatskih planinara koji su se zbog velikog odziva i interesa ponovili na Mljetu i 2017. godine. O agilnosti mljetski planinara svjedoči i podatak da je 2014. godine ovdje održana i Skupština Balkanske planinarske unije. (Željko Rupić)

Pjesma Nikole Šopa uklesana na otočiću Sv. Marije

Stihovi u kamenu

"San magaradi" – još jedna atrakcija na popularnome otočiću

Na otočiću Sv. Marija u južnome dijelu mljetskoga Velikog jezera, a na uzvisini iznad poznatoga benediktinskog samostana s crkvom sv. Marije, stoji kameni monolit na kojemu su uklesani stihovi pjesme "San magaradi" velikoga hrvatskog pjesnika Nikole Šopa. Kao i za puno toga na poznatome otočiću, i za ovo je zaslužan don Jerko Matoš, svećenik u miru, nekadašnji župnik župe Goveđari, odnosno Sv. Marije na istoimenome otočiću.

Nešto više od pet godina don Jerko je služio u ovome dijelu Mljeta i ostavio za sobom neizbrisiv pečat na mnogobrojnim zanimljivim i trajnim "izvannastavnim" djelima. Među ostalim, kako sam priča, na otočiću je imao jednoga magarca, kupio još jednoga, "sredio" im nastambu na brdašcu iza samostana i crkve, zatim na istome mjestu, poznavajući djelo Nikole Šopa, u kamen dao uklesati stihove njegove pjesme "San magaradi". Dogodilo se to 2004. godine, baš na 100. obljetnicu pjesnikova rođenja. Naknadno je, uz stihove u kamenu, postavljena i ploča s engleskim prijevodom pjesme. (Željko Rupić)

Na stotu obljetnicu pjesnikova rođenja, 2004. godine, postavljen je kamen s uklesanim stihovima

ENG In 2008 priest and scholar Miho Demović translated from the Latin Dubrovnik poet and philosopher Ignjat Đurđević's Sv. Pavao apostol brodolomac ("St Paul the Shipwrecked Apostle"). In his 1730 work Đurđević noted that Mljet had been indicated as the site of St Paul's wreck up to 1530 and the arrival of the Knights Hospitaller on Malta. In 2011 Demović founded the Association of St Paul the Apostle Shipwrecked on Mljet, to undertake scholarly and other efforts to see "the apostle restored to Mljet".

Iseljenički život na dva kolosijeka

Zajedno sa svojom suprugom, Konavokom Lucom, podigao je troje djece, koja su danas već odrasli ljudi. Nicole, Marijana i Peter od ranog djetinjstva dolaze na Mljet, u Konavle i u Dubrovnik, pa su istinski vezani uz ovaj kraj.

Niko Hazdovac s kćerkom Marijanom na susretu iseljenika u Dubrovniku

Tekst: Ivica Hajdić

Naši hrvatski iseljenici žive ponešto drukčijim životom, životom na dva kolosijeka. Srcem i dušom u Hrvatskoj, ali poslovnim obvezama i obiteljskim životom izvan granica Lijepe Naše. Činjenica je da oni koji nisu u domovini puno više osjećaju zov domovine i svoju pripadnost pa se kao dijete majci uvijek vjerno vraćaju, pomažu joj i sanjaju da će se jednom zauvijek vratiti u njezin zagrljaj. Domovina je zaista kao majka, jedna jedina.

Ovo je priča o jednom takvom našem Mlječaninu, velikom humanistu i patriotu, Niku Hazdovcu. Može ga se

pronaći na tri-četiri adrese, u Kaliforniji, točnije u San Pedru, zatim u Koza-rici ili Blatu na Mljetu ili u dubovačkim Pilama gdje mu se nalazi kuća. Upravo smo se tu našli, u ulici Između vrta, ispod odrine od loze u ugodnoj ranoju-tarnjoj čakuli.

'VAJA DA IDEŠ U SKULU'

Dundo Niko, kako mu se inače obraćam, proveo je svoje rano djetinjstvo u selu Blatu, na Mljetu, u težačkoj obitelji. Nakon četvrtog razreda njegovi ga roditelji šalju u Dubrovnik u školu: "Sinko moj, ako hoćeš uspjeti u životu, vaja da ideš u skulu u grad. Teško je s Mljeta uspjeti. Što prije pođeš, bit će ti kasnije lakše!", govorio mu je pokojni otac tih kasnih pedesetih godina. I tako je Niko

završio osnovnu školu tu u našem gradu, na Pločama, da bi kasnije upisao i završio srednju Pomorsku školu, isto tako u Dubrovniku. Međutim, more i kruh sa sedam kora nisu mu bili suđeni kao životni put iako je šest godina proveo u *navigaciji*. Budući da su mu brat i sestre već bili u Americi, odlučio se i on otisnuti preko oceana u potrazi za svojim "američkim snom" i sreću pronaći u dalekoj zemlji.

Zajedno sa svojom suprugom, Konavokom Lucom, podigli su troje djece, koja su danas već odrasli ljudi. Nicole, Marijana i Peter od ranog djetinjstva dolaze na Mljet, u Konavle i u Dubrovnik, pa su istinski vezani uz ovaj kraj. Poznajući ih trideset i kusur godina, mogu reći da zaista vole ovaj naš način života "pomalo i nije preša" i definitivno nisu od onih što dođu u zemlju svojih roditelja "reda radi", nego zaista osjećaju svoju duboku pripadnost. U razgovoru s njima teško je i primijetiti da žive na drugom kontinentu, u jednom drugom i drukčijem svijetu. Osim što vrhunski barataju padežima kao da su stalno tu (za razliku od većine naših rođaka u inozemstvu), brzo se prilagođavaju na naš način života i uživaju u kavama, điravanju i druženju po gradu ili u kupanju, ribanju i festama kad su na Mljetu. Niko je uspio svoju ljubav prema domovini

Niko Hazdovac s obitelji

jednako prenijeti na svoju djecu i na to je posebno ponosan.

PUTNIČKA AGENCIJA 'ADRIATIC TRAVEL'

Daleke 1974. godine Niko i njegova supruga Luce osnivaju putničku agenciju "Adriatic Travel" u San Pedru u Kaliforniji, gdje poseban naglasak na svoje agencijske proizvode stavljaju upravo na ljepotama i kulturi Hrvatske, koja i danas uspješno obiteljski posluje i koja je vrlo poznata i priznata u poslovnome svijetu. Uz svoju agenciju, a uvijek s pogledom punim čežnje prema Hrvatskoj, Niko je dosanjao svoj "američki san" i zaista poslovno uspio da bi danas u potpunosti agenciju prepustio sinu Peteru koji je jednako uspješno vodi. Danas Niko uživa u plodovima svoga dugogodišnjeg rada, ne baveći se više marketingom, nego uživajući u unučadi i najviše pomažući Hrvatskoj, našem gradu i svome rodnom školu, koji mu je kako kaže uvijek na prvome mjestu.

Za vrijeme Domovinskoga rata inicirao je mnoge pomoći za Hrvatsku, na razne načine je lobirao i propagirao istinu dok je naša zemlja još krvarila. Niko je uvijek nastojao sačuvati što snažniju poveznicu između domovine i naših iseljenika u Americi. Kao jedan od glavnih organizatora Feste svetoga Vlahu u

Niko Hazdovac, Maja Mozara, Šime Šimunović na Susretu iseljenika u Dubrovniku

Los Angelesu, u Hrvatskome centru sv. Ante, zajedno s mnogim našim ljudima iz dubrovačkoga kraja godinama oda je počast našem parcu u dalekoj zemlji gdje na festama zna biti i više od 500 uzvanika. Dundo Niko i njegova obitelj već aktivno sudjeluju u pripremama za nadolazeću Festu svetoga Vlahu sljedeće godine, inače jubilarnu 30. po redu.

Moramo napomenuti da je 2011. dundo Niko odlikovan Redom hrvatskoga pletera zbog osobitog doprinosa razvitku i ugledu Republike Hrvatske i dobrobiti njezinih građana. Isto tako je zbog svoga iznimnog zalaganja i nesebičnoga pomaganja domovini, ali i zbog raznih birokratsko-pravnih problema koje je osjetio i na vlastitoj koži kao poduzetnik, imenovan odlukom Vlade Republike Hrvatske 2013. godine za člana Savjeta za Hrvate izvan Republike Hrvatske, kao predstavnik hrvatskog iseljeničtva za Sjedinjene Američke Države.

DONACIJE I DOBROČINSTVA

Zaista je teško pobrojiti i navesti sve donacije i dobročinstva koja ostavlja svima nama, od opremanja lokalne ambulante pa preko pomoći raznim pojedincima, udrugama, do sponzoriranja raznih knjiga domaćim ljudima. I tu dundo Niko ne staje, nego uvijek traži kome i kako može pomoći. Kao predsjednik odbora iz zaklade "Libertas Foundation" iz San

Pedra već 17 godina uručuje stipendije učenicima obrtničkih deficitarnih zanimanja i lošijega imovinskog stanja s područja naše županije.

Završavajući ovaj ugodni razgovor s dundom Nikom, s nekom polusjetom mi govori: "Znaš, Ivica, ljudi me pitaju hoću li doći ovdje za stalno, hoću li se konačno vratiti u Hrvatsku. Ja bih zaista došao, moje srce je ovdje, na ovome kamenu, u Gradu, na Mljetu, ali moja djeca i moja unučad, oni su mi sidro, njima se uvijek vraćam. Zbog njih se najviše vraćam u Ameriku i veseli me što ću opet vidjeti i zagrliti svoju unučad, a s druge strane sam tužan jer ostavljam ovu ljepotu, ovi moj Grad. Čudno je to, znaš, kad si tamo patiš za ovim ovdje, a kad sam ovdje jedva čekam kad ću vidjeti svoje..."

I zaista nije lako živjeti između dvije ljubavi, između obitelji na jednome kraju svijeta i čežnje za majkom domovinom na drugome kraju. Takva je sudbina svih naših iseljenika. Jedino što ostaje je putovati na vjetrometini života razapetih jedara i tamo i ovamo, i nikad ne spuštati jedra. ■

ENG Niko Hazdovac, a great philanthropist and patriot, is a Croatian emigrant living in California's San Pedro with roots on the island of Mljet. Enumerating his many donations and acts of goodwill is impossible; from equipment to local outpatient clinics and aid provided to individuals and associations, to sponsorships of various books by domestic authors.

Vetranovićeva uloga u razvoju jezika hrvatske književnosti

Razvoj jezika hrvatske književnosti u 16. stoljeću teško je zamisliti bez benediktinca Mavra Vetranovića (Dubrovnik, 1482.-1576.). U doba kada Marin Držić stupa na dubrovačku književnu scenu Vetranović je već bio poznat i priznat pjesnik koji je mladoga Držića branio od onih što su nijekali njegov književni dar. Boraveći i radeći u različitim benediktinskim samostanima Dubrovačke Republike, Vetranović je u nekoliko navrata živio i pisao na otoku Mljetu.

U prvim desetljećima 16. stoljeća arhaični štokavski dubrovački govor tek se postupno počinje novoštokavizirati pod utjecajem govora u svom zaleđu, a te novoštokavske inovacije pomalo počinju prodirati iz razgovornoga jezika u jezik književnosti. Zbog toga je Vetranovićev jezik dijelom različit u odnosu na pjesnički jezik njegovih prethodnika i izvrstan primjer staroga hrvatskoga jezika iz doba kada još razlike među hrvatskim narječjima nisu bile znatnije izražene. Zato u ovoga autora susrećemo mnoge jezične značajke koje su danas uglavnom uobičajene u kajkavaca i čakavaca (posebice onih sjeverozapadnih), uključujući i neke značajke koje su danas najbolje očuvane u gradišćansko-hrvatskim govorima. Tako npr. rabi glagol *stati se* u značenju: ustati (se), pa sukladno tomu piše *što ste se u polju s oružjem stali sad*. Present glagola *moć(i)* u Vetranovića je češće *moreš, more...* nego *možeš, može* kako se govori u današnjem Dubrovniku. Vetranović npr. piše: *tko more, ne more tihi san, najti se ne more*. Rabi i stari hrvatski glagol *prit* u značenju: doći, npr. *da k njemu mogu prit; k sebi prit, kad bude k meni prit; k blaženstvu budu prit; prišlo je i meni zdravicu tuj popit; priti će bled i suh*. Usto su u ovoga pisca uobičajeni glagoli *najti* (naći) i *izajti* (izaći), npr. *najti se ne more* s prezentskim oblicima *najde, najdem; izajdem*. Česti su u ovoga autora primjeri sa starim inicijalnim skupom *čl-* u riječi *čovjek* (čovjek), npr. *od človice družbe*. Tu je i glagol *dvignut(i)* (dignuti) sa starim početnim skupom *dv-*, npr. *dvigoše se* imperativ *dvigni glavicu*.

Nisu rijetkost stari oblici neodređene pridjevne zamjenice *ki, ka, ko* (koji, koja, koje), npr. *ka stvar; ki ti će bieli dan u tma-stu svrnut noć; ki hrli i teče* (koji hrli i trči); *ki vene*. Stara pokazna zamjenica *saj* (ovaj) u Vetranovića je uobičajena, npr. *na saj svit; na sviet saj; tmasti oblaci prekrit će vas sviet saj; vas saj sviet*. Česta je uporaba prijedloga *pri* s lokativom, npr. *milost pri tebi*. Prilog *već*, odnosno *veće* (u značenju: više) također je uobičajen, npr. *koja se uzdiže od veće razloga* (koja se uzdiže zbog više razloga); *i počeh drijemati zač se već ne mogah s tijem sankom rvati* (i počeh drijemati jer se više ne mogoh

Piše: Sanja Vulić

s tim sankom rvati); *da veće od sada ne budu ja vidjet* (da više od sada ne budem vidio). Dubrovački autori rabe stari hrvatski prilog *jur*, odnosno *jure* (u značenju: već), pa tako i Vetranović, npr. *Vrime jur prihodi* (vrijeme već dolazi); *koja sad vlas svoju na prešu jur gubi* (koja sada vlast svoju na brzinu već gubi); *slaba svies moja jur mi moć prikрати*. Količinski priloz, nastali slaganjem priloga ili nekoga broja s prilogom *krat*, uobičajeni su u Vetranovića, npr. *i činih većkrat da mnoge gospoje van sebe budu stat*. Ne rabi riječ *stranac*

nego staru hrvatsku istoznačnicu *tuđin*. Uobičajena je riječ *plavca* (u značenju: nevelika lađa), npr. naslov pjesme *Moja plavca*. Zanimljiva je Vetranovićeva varijacija inačica *car* i *česar* u svezama s pridjevima *istočni* i *zapadni*, tj. *istočni care, zapadni česare* jer se naziv *car* rabio za turskoga sultana, a *česar* za germanske careve. Riječ *potplat* rabi u značenju: donji dio stopala. Ta je riječ uobičajena u hrvatskom jeziku 16. stoljeća (a kasnije ju često potiskuje turcizam *taban*). Glagol *bolit(i)* se susrećemo u značenju: žalostiti se, npr. *velmi se bolim ja* (veoma se ja žalostim). Pridjev *trudan* rabi u značenju: umoran, npr. *moj trudan duh*. Prvotno značenje glagola *kazati* (present *kažem*) u hrvatskom jeziku jest: pokazati, pokazivati. U tom ga značenju ima Vetranović: *ti niesi ramena sva naga kazala i prsi, o blažena, kako ih vajmeh, sad svu kažu po svieti* (ti nisi ramena sva gola pokazivala, o blažena, kako ih, ajme, sad svud pokazuju po svijetu).

Navedeni primjeri, koji su preuzeti iz spjeva *Pelegrin* re iz izabranih pjesama i ekloga, tek su manji izbor Vetranovićeevih jezičnih rješenja koja vrlo jasno pokazuju da je stara hrvatska arhaična štokavština, kojoj pripada i jezik dubrovačkih književnika iz 16. stoljeća, imala mnoge značajke koje do danas uglavnom više nisu očuvane na dubrovačkom području niti su prihvaćene u suvremenom standardnom jeziku, ali ih zato još uvijek susrećemo u hrvatskim dijalektima i govorima koji dobro čuvaju starije stanje. Da se hrvatski književni jezik u svom razvoju više oslanjao na jezična rješenja Dubrovčanina Mavra Vetranovića, današnji bi hrvatski standardni jezik bio neusporedivo bliži postojećim hrvatskim narječjima i dijalektima. ■

Nova ljepota glazbenih arhaizama

Sve do pojave Ivana Matetića - čiju 140. obljetnicu rođenja i 60. godišnjicu smrti ove godine obilježavamo - hrvatska umjetnička glazba nije poznavala narodni melos Istre ni susjednih otoka kao građu za skladanje djela nacionalnoga smjera

Tekst: Davor Schopf

Nadimak Ronjgov dobio je po selu Ronjgi u općini Viškovo, u zaleđu Rijeke i na vratima Istre, gdje je rođen 10. travnja 1880. Završio je učiteljsku školu u Kopru i od 1899. predavao u mnogobrojnim malim istarskim mjestima, baveći se istodobno melografijom. Pred kraj Prvoga svjetskog rata studirao je glazbu u Beču, a zatim kompoziciju na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Zatim je bio gimnazijski profesor u Sušaku, gdje je 1923. utemeljio privatnu glazbenu školu. Od 1925. do 1938. bio je tajnik Muzičke akademije u Zagrebu, a od 1945. predavao je glazbeni folklor. Od 1947. do 1951. profesor je glazbene škole u Rijeci koja će poslije ponijeti njegovo ime.

NARODNA GLAZBA KAO TEMELJ UMJETNIČKOG STVARALAŠTVA

Osebniji narodni napjevi koji se, zbog izmicanja temperiranoj ugodbi europske glazbe, ne mogu precizno zabilježiti standardnim notnim pismom od mladosti su privlačili njegovu pozornost.

Marljivo je zapisivao istarske i sjevernoprimorske napjeve, objavivši ih u zbirci *Čakavsko-primorska pjevanka*. Godinama je proučavao strukturu istarskoga glazbenog folklor i uvelike pridonio objašnjenju organizacije tzv. istarskih ljestvica riješivši teoretski problem istarske latentne harmonije. Saznanja je unosio u vlastiti nevelik, ali neobično važan skladateljski rad. Karakterističan je element njegova skladanja *tarankanje*, ritmizirano oponašanje zvuka sopila slogovima *ta-na-naj* ili *tana-nina-nena*. Stvarajući na temeljima našega izvornog i jedinstvenoga kulturnog naslijeđa – pjevanja i sviranja na istarskoj ljestvici, koje se nalazi na popisu svjetske nematerijalne kulturne baštine UNESCO-a, skladao je djela koja se smatraju biserima hrvatske i svjetske zbornice *a capella* literature.

Matetića Ronjgova vodile su vlastite riječi kako treba "pokazati i dokazati čitavomu svijetu da je i naša istarska, primorska muzika isto tako dostojna koncertnoga podija kako svaka druga, a možda još i više od toga jer je doista originalna". Također: "Sako neka stori svoju dužnost, saki neka svoj talent stavi va službu svojega naroda i njegove du-

hovne ili materijalne kulture." Ljubav za duh maloga čovjeka, za zemlju, za duh Istre isijava iz najpoznatijih skladbi kao što su *Čaće moj*, *Roženice*, *Naš kanat je lip*, *Malo mantinjade v Rike na palade* (*Mala jutarnja podoknica na obali grada Rijeke*).

Matetićevi zborovi i solo popijevke prva su umjetnička djela u hrvatskoj glazbi u kojima oživljava prastari svijet narodne istarske glazbe, svijet koji dijelom prikazuju oslikane drevne freske istarskih crkava. Suvremenicima je otkrio kako je Istra, unatoč tuđinskim nastojanjima, održala i sačuvala vlastitu iskonsku umjetničku snagu te pokazala što joj znače seljačka pjesma i svirka sopela.

Umro je u Lovranu, 27. lipnja 1960. Osim riječke, njegovo ime nosi i srednja glazbena škola u Puli. ■

ENG *Until the work of Ivan Matetić the Croatian national music scene and its composers had not incorporated the folk melodies of the Istrian peninsula and of the nearby islands. This year we celebrate the 140th anniversary of his birth and 60th anniversary of his death. Creating on the basis of our original and unique cultural heritage—singing and playing on the Istrian scale—inscribed in the UNESCO list of world heritage, Matetić composed works that are considered to be gems of Croatian and world choral a capella music.*

Jurjevo - prvi dan proljeća

U hrvatskoj pučkoj tradiciji 23. travnja često je shvaćen kao početak gospodarske godine. Smatra se da je drevni smisao održavanja jurjevskih običaja, uz naviještanje proljeća, bila magijska zaštita od djelovanja zlih sila, kao i poticanje rodnosti usjeva i stoke.

Jurjevo u Turopolju

Izvor: Hrvatska enciklopedija

Sveti Juraj univerzalni je svetac kojeg podjednakom štiju i katolici i pravoslavci i muslimani, a posebice Romi. Proslava je također raširena i u hrvatskom iseljničtvu.

Uz sv. Jurja vezuju se mnoge legende, uglavnom uz viteštvo. Pretpostavlja se da je razlog taj što je Juraj bio rimski časnik. Umro je kao mučenik odrubljivanjem glave zbog neprihvatanja poganskih bogova 303. god. u Kapadokiji (današnja Turska) za vrijeme Dioklecijanove progona. Zbog povezanosti s njegovom časničkom službom često ga se prikazuje kao viteza koji ubija zmaja i spašava princezu. U religijskom pogle-

du zmaj se promatrao kao zlo i grijeh koji će biti uništeni.

No, narod je legende uzimao previše na svjetovan način i na sv. Jurja gledao kao na narodnoga junaka, a ne kao na sveca.

HRVATSKI OBIČAJI

Na svetkovinu sv. Jurja običava se diljem Hrvatske blagoslivljati konje, a posebice u Slavoniji i Podravini. Priređivale su se utrke i vodili konji na blagoslov pred crkvu. Blagoslivljala se i ostala stoka te su se u mnogim krajevima životinjama ukrašavale glave vijencima od proljetnog cvijeća i zelenila, odnosno stavljali su im vijence oko rogova ili vrata. Neki ljudi poštuju i običaj ranojutarnjeg umivanja u cvijeću. Cvijeće se nerijetko stavlja i na pragove, prozore i vrata.

Sv. Juraj općenito se smatra zaštitnikom od različitih opasnosti, a posebice onih koje nosi rat, more i suđenje, kao i zaraznih bolesti. Zaštitnik je vojnika, križara i obrta vezanih uz ratovanja te zemlje, usjeva, zelenila, stoke, pastira i ratara.

Na taj su se dan, posebice u sjevernim hrvatskim krajevima, unajmljivali, otpuštali i mijenjali sluge i pastiri. Imalo je i obilježja stočnoga blagdana: stoka se na Jurjevo svečano izvodila na pašu, često prvi put u godini. Grančice kupine ili divlje ruže trebale su pružiti zaštitu od zlih sila, dok su grančice lijeske, drijenka, graba i bukve predstavljale vitalnu snagu proljeća, odnosno obnovu i buđenje prirode.

Od grančica se oblikovala kitica, "pušlek", koja se odnosila na polja zasijana pšenicom te zaticala u sredini njive uz prigodne riječi blagoslova - Bog te prekriži i blagoslovi i štiti od tuče i mraza! Grančice lijeske u pušleku su trebale biti najveće jer se vjerovalo da će vlati pšenice biti onoliko duge koliko su duge grančice lijeske. Ponekad se grančicama lijeske oblikovao križ.

Hrvati u Americi slave Jurjevo (Cokeburg, Pennsylvania)

Vjerovalo se da će vijenci cijelu godinu štiti od bolesti i drugog zla, a na povratku su se bacali na krov staje.

Često uz ovu svetkovinu idu povorke s glazbom i pjevanjem, ulasci u kuće sumještana uz darivanje zelenih grančica koje se stavljaju u polja ili staje za dobar urod ili zdravlje stoke, a daruju se i članovi povorke jajima, slaninom ili novcem.

Običaji često uključuju poganske rituale koji spominju vještice, uroke, demone, zmije... Primjerice, kupanje u ledenoj vodi za očuvanje zdravlja, bacanje papuče preko kuće kojim djevojka prognozira hoće li se udati u toj godini ovisno o tome ostaje li papuča okrenuta prema kući ili od nje, tetoviranje križa na ruke. Običaj se posebno održavao u mjestima Bosne i Hercegovine u kojima su Turci pokušavali silovati ili otmati djevojke pa bi ih pripadnost kršćanstvu odbila.

JURJEVSKI KRIJESOVI

U zapadnoj Hrvatskoj na dan uoči Jurjeva ili na samo Jurjevo palili su se jurjevski krijesovi. Neki od običaja su i paljenje krijesova koje djevojke i mladići preskaču uoči blagdana s ciljem da se zaštite od groznice. Uz njih bi se okupljala

Hrvati u Americi slave Jurjevo (Cokeburg, Pennsylvania)

Naši preci rado su pamtili i kazivali legende o sv. Jurju ističući njegovu hrabrost, ali i ljubav prema konjima i ostalim domaćim životinjama koje je narod poistovjećivao s blagom. U daljnjoj prošlosti na Jurjevo se obavljao i blagoslov konja.

uglavnom mladež, ali i ostali stanovnici sela, oko krijesa bi plesali i pjevali pjesme karakterističnoga sadržaja. Vjerovalo se da jurjevski krijes (kao i ostale godišnje vatre) ima magičnu moć zaštite od bolesti i drugoga zla pa bi okupljeni krijes preskakivali, stoka se sljedeći dan protjerivala preko zgarišta, a ugarci i pepeo od krijesa zatali su u njive i vrtove. Od običaja na Jurjevo posebno se ističu jurjevski ophodi. Prostorno su ograničeni na sjeverozapad Hrvatske (uglavnom kajkavsko područje), a protežu se i u sjeveroistočnu Sloveniju. Postoje mnoge razlike od kraja do kraja s obzirom na broj, spol i dob ophodnika, njihove nazive, opremu, vrijeme ophoda i sl. Ophodnici su (jurjaši, đurđari, jurjevčani, jurjaki i sl.) – najčešće mladići, rjeđe djevojke, a u novije doba sve češće mladi dječaci i djevojčice. Oni bi obilazili seoske kuće uoči Jurjeva ili na samo Jurjevo, otpjevali jurjašku pjesmu, dobivali dar (jaja, slanina, vino, novac), zahvaljivali na njemu ili kudili ukućane ako ih ovi nisu saslušali i darivali. Nosi li su prolisale grančice i svakoj su kući

ostavljali barem jednu jer se vjerovalo da one imaju zaštitnu i plodonosnu moć. Većinom je među njima bio i poseban sudionik, zeleni Juraj (zeleni Đuro i sl.), skriven ispod koša od prolisalih grančica ili na koji drugi način njima okićen. Zeleni Juraj nije pjevao niti išta govorio, samo bi u određenim trenucima poskakivao ili zaplesao. O značenju i postanku lika 'Jure Zelenog' postoje različita tumačenja, a općenito se smatra da je s vremenom došlo do stapanja folklorne predodžbe o zelenom Jurju s predodžbom o kršćanskome sv. Jurju. ■

ENG St George is one of the broadly worshipped symbols, celebrated alike by Catholics, Orthodox Christians and Muslims, and in particular by the Roma people. The figure of St George is associated with a broad range of legendary tales, most having to do with chivalry, likely on account of his allegedly having been a Roman military officer that died by decapitation for not honouring the heathen gods in the year 303 during the Diocletian actions aimed at the Christian sect. In Croatian folk tradition 23 April is often celebrated as the start of the work year. It is held that the ancient significance of the Georgian traditions, besides greeting the coming of the spring season, was magical protection against evil forces and for fertility in crops and livestock.

Knjige koje su mijenjale svijet u vojvođanskih Hrvata

Nije se lako odlučiti koje su to knjige u Vojvodini ostvarile inovativni iskorak – riječ je o korpusu koji broji više od 700 naslova, poručuje u razgovoru književnik, urednik i političar Tomislav Žigmanov

Književnik Tomislav Žigmanov

Knjižnu produkciju iz RS treba više prezentirati u RH, ističe Tomislav Žigmanov

Noć knjige u virtualnome okružju

Tekst: Vesna Kukavica Foto: Hina

Petnaesta obljetnica nakladničke djelatnosti Novinsko-izdavačke ustanove *Hrvatska riječ* (NIU HR) u Subotici prigoda je za rezimiranje postignuća, koje za čitatelje izdava predsjednik njezina Nakladničkog vijeća Tomislav Žigmanov, književnik, urednik i političar, usredotočujući se uz nakladničke pothvate NIU *Hrvatske riječi* i na središnju temu ovogodišnje *Noći knjige* i Matičina Virtualnoga festivala pročitanih iseljeničkih knjiga - koja nastoji istaknuti knjige koje su mijenjale svijet...

Vrijeme je socijalne distance radi pandemije koronavirusa diljem svijeta pa i kod vas u Vojvodini. Kako se nosite s ovom pošasti, je li i kod vas knjiga najbolji čovjekov prijatelj? Što se najviše čita?

- Svjesni svih rizika i opasnosti, nastojimo biti odgovorni, bez obzira na to što imamo i rezervi prema nekim mjerama koje su donesene u Srbiji. Riječju, ozbiljno smo pristupili izazovima i pridržavamo se svih odluka srbijanskoga kriznog stožera glede pandemije koronavirusa. No, to ne znači da je život Hrvata u Srbiji stao! Sve institucije djeluju, u nekim segmentima možda i više nego obično, dok se rad većine dužnosnika i djelatnika održava od kuće. Pogledajte samo što sve čini Hrvatsko nacionalno vijeće kada je riječ o osiguravanju nastave na daljinu ili na promoviranju upisa u razrede na hrvatskome! Sve institucije djeluju i na području kulture i informiranja – pratite samo internetske stranice Zavoda i NIU *Hrvatska riječ*. Naravno, to ne znači da nema vremena i za čitanje!

Tema ovogodišnje Noći knjige, pa i Matičina Virtualnoga festivala pročitanih iseljeničkih knjiga, usmjerena je na knjige koje su promijenile svijet. Koje su to knjige, prema Vašemu mišljenju, u posljednjih 30 godina mijenjale svijet vojvođanskih Hrvata, općenito naše manjinske zajednice u Republici Srbiji?

- Nije se lako odlučiti – riječ je o korpusu koji broji više od 700 naslova. Izdvojiti ću iz nekoliko različitih žanrova i vrsta. U poeziji, *Rič fali* Vojislava Sekele iz 1990., koja je najsnažnije posvjedočila da dijalekt – bunjevačka ikavica, jest i nadalje živo vrelo za našu književnost kojoj je stalo i do suvremenosti i do umjetničke relevancije. Zatim, znanstveno-publicističko djelo *Bunjevačko pitanje danas* Tome Vereša iz 1997., koje je trajno pokazalo kako se treba pristupiti zavičajnim temama – uz velike napore prilikom istraživanja i kritičkih preispitivanja, uz svijest o važnosti traganja za novim spoznajama, istina mora biti jedini primarni cilj u studijama o Hrvatima ovdje. Na tragu toga je i iznimno vrijedna knjiga Roberta Skenderovića *Povijest podunavskih Hrvata (Bunjevaca i Šokaca)* od doseljavanja do propasti Austro-Ugarske Monarhije te neizostavni *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*, najvažniji nakladnički pothvat među Hrvatima u

Vojvodini. Kada je riječ o slici koju Hrvati u Bačkoj imaju o sebi i o znanju o sebi samima, vrijeme će se mjeriti na ono prije pojave *Leksikona* i na ono poslije njega. Na kraju, ali ne manje važno, treba u ovome kontekstu zabilježiti i nekoliko književnih djela “ženskog pisma” Jasne Melvinger te nakladnički pothvat koji je još u tijeku – *Izabrana djela* iz sakupljačkog opusa Balinta Vujkova.

Predsjednik ste Nakladničkoga vijeća NIU Hrvatska riječ. Koji su naslovi obilježili tu jedinstvenu hrvatsku izdavačku ustanovu u Srbiji?

- Može se, također, izdvojiti nekoliko pothvata. Najprije, riječ je o pregledima ili pojedinaca ili dijelova književnog stvaralaštva. Prvo ću izdvojiti velebno kritičko izdanje u šest knjiga cjelokupnoga književnog opusa Ilije Okrugića Srijemca, koje je priredila dr. sc. Jasna Melvinger. Nakon toga, o Okrugiću se mogu (pre)pisati samo studije ili izbori iz djela! Drugo, *Odsjaji ljubavi – panorama suvremene duhovne lirike Hrvata u Vojvodini*, koju je priredio Lazar Novaković i prvo je takvo djelo u ovdašnjim nakladničkim praksama među Hrvatima. Ona donosi više od stotinu pjesama 44 autora, a obuhvaća razdoblje od sredine prve polovice XX. stoljeća do danas. Na kraju, spomenut ću i sunakladnički

Plakat Matičina online festivala

Virtualni festival iseljeničkih knjiga na Matičinim društvenim mrežama

U više od 500 virtualnih programa uključilo se oko 300 sudionika ovogodišnje *Noći knjige*, državne manifestacije koja je održana devetu godinu zaredom. Čitanje knjiga je ono što nas čini ljudima. Ministrica kulture RH Obuljen Koržinek poručila je kako moramo stalno slati poruku koliko je knjiga važna, koja je uloga knjige i čitanja u našem društvu. I UNESCO je ove godine pozvao čitatelje da dijele citate, pjesme i poruke koje simboliziraju snagu knjige i čitanja. Otvorenje *Noći knjige 2020.* u uvjetima izolacije dogodilo se u posebnoj emisiji na HRT-u, kada su emitirani videoprilogi iz ciklusa *Knjigom protiv kaosa online*. Istodobno, *Virtualni festival pročitanih iseljeničkih knjiga* održan je u sklopu *Noći knjige* u organizaciji Hrvatske matice iseljenika 23. travnja 2020. Gorjele su Matičine društvene mreže. Sudjelovali su, uz ostale, Miro Gavran, Antonio Skarmeta, Vinko Grubišić, Tomislav Žigmanov, Ana Bačić, Jasna Čapo, Mrina Perić Kaselj, Lucija Šarčević, Ivana Hebrang Grgić, Milan Bošnjak, Wollfy Krašić, Stjepan Bekavac iz nakladničke kuće AGM koji je pokrenuo nedavno iseljeničku biblioteku, Marijeta Rajković Iveta, predsjednik DHK Đuro Vidmarović te mnogobrojni autori iseljeničke zajednice Sjeverne i Južne Amerike, kao i akademska zajednica inozemne Croatice iz RH... Najveći broj stranica, čak 1.166, pročitala je hispanistica i esejistica Željka Lovrenčić, kojoj pripada ovogodišnje priznanje Matičina projekta *Hrvatske knjige izvan RH*.

Knjige iz Vojvodine trebale bi biti dostupne u knjižarama u Hrvatskoj

Inozemna Croatia iz 20-ak zemalja svijeta

ki projekt sa Zavodom za kulturu vojvođanskih Hrvata časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ*, u kojemu se već osam godina nastoji sve što postoji u književnosti vojvođanskih Hrvata predstaviti, zabilježiti i valorizirati, ciljno otvarajući prostor za mlade suradnike i suradnice.

IZAZOVI KNJIŽNIH PRAKSI

Izazovi s kojima je suočena NIU Hrvatska riječ, izazovi su i drugih nakladnika naše pisane riječi u Vojvodini. Koji su najveći problemi knjižne produkcije na hrvatskome jeziku u Srbiji?!

- Dolazak do čitatelja, percepcija kvalificirane javnosti u Hrvatskoj i valorizacija aktualne produkcije! Književna produkcija Hrvata u Vojvodini iznimno je bogata – nakon Bosne i Hercegovine usudujem se reći da imamo najjaču i najkvalitetniju književnu scenu, no ona još uvijek ima određeni broj deficita. Recimo, i najreprezentativnije knjige Hrvata iz Vojvodine vi još uvijek ne možete naći u Hrvatskoj! Ne kupiti, nego ih nemate ni u mreži javnih knjižnica, kao ni u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici koja, gle čuda, ima i Odjel za knjige Hrvata izvan Hrvatske. S tim je povezana i poslovično rasprostranjena odsutnost interesa kvalificirane javnosti u Hrvatskoj za ono što mi ra-

dimo – recite tko je, kada i gdje uključio i književnost vojvođanskih Hrvata u neki antologijski izbor? Gdje se i u kojim prikazima povijesti hrvatske književnosti spominju naše sastavnice? Tko je u Hrvatskoj profesor hrvatske književnosti na nekom od sveučilišta koji poznaje recentnu scenu? Kada je riječ o valorizacijskim nastojanjima u sklopu hrvatske književnosti u Vojvodini, i tu smo bilježili mnogobrojne deficite – od uskogrudnoga i monopolističkoga gospodarenja uredničko-nakladničkim prostorom, preko stvaranja lojalističke klime i klanovskih struktura u našoj književnosti, pa do prevelikih strasti i ozbiljnih pretenzija onih koji dolaze s umjetnički bezvrijednoga književnog ruba koji se hoće nametnuti kao neki svetački meritum književno-estetske valjanosti među ovdašnjim Hrvatima, ne shvaćajući da zapravo književnost guše. Ono što treba znati jest da oni imaju snažnu potporu onih koji imaju cilj da hrvatsku književnost u Vojvodini posve banaliziraju, dovedu u blatu nevrijednoga i do njezina nestanka!

Što Vi osobno trenutno čitate, a što biste sudionicima Matičina Virtualnoga festivala pročitanih knjiga preporučili s područja tematike vojvođanskih Hrvata?!

- Postuskršno je vrijeme, vrijeme velikih nadanja! Neka svatko učitava u čitanja svojih knjiga takve perspektive. Kada je riječ o tematici vojvođanskih Hrvata, neka hrvatski čitatelji osvijeste one sastavnice vlastite književne i kulturne povijesti koje su dolazile njima s Istoka. Neka počnu s djelima Antuna Gustava Matoša, Ise Velikanovića i Živka Bertića, nastave s Josipom Andrićem, Antom Jakšićem i Antom Sekulićem, a završe s Nevenom Ušumovićem, Julijanom Adamović i Ivanom Vidakom. Ako dolaze iz područja znanosti, neka si sadašnje vrijeme prikrate uz djela najcitiranijega hrvatskog znanstvenika u svijetu Paška Rakića, rođenoga u Rumi, ili najproduktivnijega bohemista i slavista Petra Vukovića iz Tavankute te mladoga sociologa Marija Bare iz Sombora.

Pokrenuli ste Godišnjak za znanstvena istraživanja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, koji okuplja spisateljsku akademsku zajednicu fokusiranu na izazove hrvatske manjinske zajednice u Vojvodini. Kako napreduje taj znanstveni časopis te koje probleme općenito ima periodika na hrvatskome jeziku u Srbiji?

- U pravu ste – Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata od početka svojega djelovanja – od 2009. godine, izdaje *Godišnjak za znanstvena istraživanja* s ciljem programskoga okupljanja znanstvene elite, zatim njihova planskoga uključivanja u nova istraživanja povijesti i sadašnjosti Hrvata u Vojvodini te sustavne javne prezentacije rezultata. U prvih deset brojeva objavljeno je 140 izvornih znanstvenih radova te 118 prikaza knjiga, koje potpisuje 107 suradnika. Takav impozantni opseg objelodanjenog sadržaja u prvih deset brojeva *Godišnjaka* objavljen je na ukupno 3.906 stranica. ■

ENG The ninth annual Book Night event in Croatian was staged on 23 April. Over five hundred virtual programmes engaged hundreds of participants, including the participants of the CHF virtual festival of diaspora books from twenty countries around the world. The Hrvatska Riječ news and publishing house of Subotica was represented by the head of its publishing board, writer, editor and politician Tomislav Žigmanov.

Vrijedna literarna ostavština stradalnika iz Boke kotorske

Komunističke vlasti SFRJ odbile su molbu Amnesty Internationala i njemačkoga PEN-a za oslobađanje istaknutoga hrvatskog pisca i disidenta Vjenceslava Čižeka

Tekst i foto: **Đuro Vidmarović**

Bokelj Vjenceslav Čižek (Đenovići, Boka kotorska, Crna Gora, 28. II. 1929. – Dortmund, Njemačka, 25. XI. 2000.) pripada skupini književnika koji su zbog slobode govora i pisanja platili strašnu cijenu nepokoravanja komunističkim vlastima. Rođen je u Đenovićima u Boki kotorskoj. Nakon školovanja u rodnoj sredini i u Herceg Novom, diplomira studij filozofije na Filozofskome fakultetu u Sarajevu. Još kao student objavljuje dvije satirične pjesmice u kojima su tadašnji partijski ideolozi prepoznali političku diverziju i osudili ga na dvije godine robije. Za današnje pojmove ovo je drastična, ali u ono doba uobičajena kazna. Služila je kao oblik zastrašivanja kako samoga Čižeka, tako i ostalih pje-

snika kako se ne bi usudili slobodno govoriti. Riječ je o pjesmicama – aforizmima:

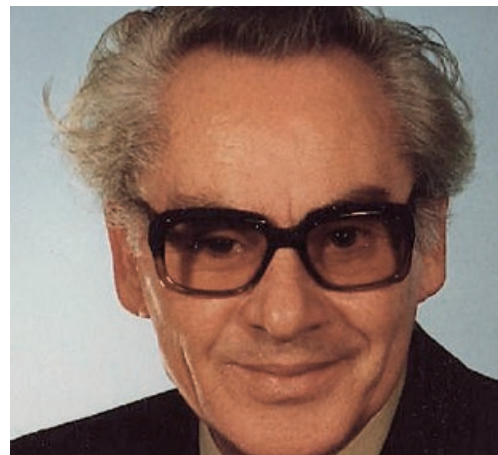
Sloboda

Ostvarenje naših snova / Prozračna je, ljupka, nova / Sva – od slova.

Vođa

Svatko od nas po glavu da ima, / s kojim to pravom? / Priznajte sami, sasvim je dosta / Narod sa jednom glavom!

Jednom osuđen u komunizmu, pjesnik ostaje doživotno na crnoj listi. Progone ga i kao srednjoškolskog profesora filozofije. Osam puta bio je otpuštan s radnoga mjesta, a rukopise koje bi ispisivao tadašnja milicija mu je uništavala. Bokeljski Hrvati su poznati kao ljudi snažno emocionalno vezani uz svoj prelijepi zavičaj. Tako i Vjenceslav Či-

Pjesnik i stradalnik Vjenceslav Čižek
(Đenovići, Boka kotorska, 28. II. 1929. – Dortmund, Njemačka, 25. XI. 2000.)

žek. Međutim, premda je želio ostati u rodnoj Boki, tek je godinu dana mogao raditi u gimnaziji u Kotoru. Istjerali su ga. Promišljeno. Njegovim istjerivanjem odstranjen je istaknuti hrvatski intelektualac koji bi mogao djelovati u životnoj sredini.

EGZILANT S NJEMAČKOM ADRESOM

Velika je šteta što je veći dio Čižekovih rukopisa zbog premetačina uništen. Kako bi mogao slobodno “disati”, prisiljen je krenuti u emigraciju. Od 12. V. 1972. pa do 11. XI. 1977. boravio je u prvoj emigraciji u SR Njemačkoj, gdje je dobio politički azil. U SR Njemačku otišao je nakon sloma hrvatskog proljeća zajedno s mnogim tadašnjim hrvatskim intelektualcima. Nastanio se u Saeckinguenu, mjestu koje je, kako je pričao, u svojim čudnim, vidovitim snovima usnuo, u kući koju je upravo po tome snu i prepoznao. Kao i mnogim Hrvatima prije i posije njega – “nisu mu bili laki početci emigrantskoga života. Izbjeglički logor, prijetnje izgonom iz Njemač-

Prizori iz Boke kotorske

Panorama Boke kotorske

*Slijep, svezan, između dvojice
razbojnika crvenog podzemlja...
Gluha ura vrhbosanske šume
po nauku azijskog Kremlja
strojnice su uperene u me.*

Koliko je velika bila mržnja komunista prema prof. Čižeku svjedoči činjenica da nisu prihvatili molbu Amnesty Internationala i PEN-a za njegovim oslobođanjem. Usto, molbu za pomilovanje upućivale su vjerske organizacije, novinari i strani uglednici pa čak i jedna švedska udruga slijepih. Sam Čižek, premda slijep i teško bolestan, nije želio moliti za milost. A mogao je napisati takav podnesak ili pjesmu posvećenu drugu Titu i patnje bi prestale. Njegova moralna principijelnost mogla se mjeriti s onom prof. dr. Ljudevita Juraka. Ne tražeći milost od komunista, nastavljao je strpljivo svoj križni put u zeničkoj tamnici. Tek nakon 11 godina proživljenog pakla SR Njemačka se zauzela za Čižeka i uspjela prisiliti beogradski režim da ga oslobodi. No, nakon toga, kako bi ga držale pod paskom, vlasti mu nisu željele izdati putovnicu premda mu je njemački konzulat u Zagrebu pružio novčanu pomoć i zajamčio slobodan ulazak u Njemačku. Uslijedila je oštra nota njemačkog Ministarstva vanjskih poslova, nakon čega jugoslavenske komunističke vlasti popuštaju. Razlog - Tito je tada trebao kredit od SR Njemačke i sudbina pjesnika Čižeka dobro je poslužila kao manipulacija. Čižek je otpušten iz zatvora 29. VII. 1988. i vraćen u Njemačku - na žalost, kao težak invalid - oslijepljen. Povijesne 1989., dakle godinu dana nakon oslobođenja, odnosno povratka na slobodni zapad, prof. Čižek objavljuje u Buenos Airesu zbirku pjesama "Krvopisi pred svanuća". Berlinski zid uskoro biva srušen. Hrvatska se demokratizira i u Domovinskom ratu stječe slobodu i neovisnost. Godine 1994. u izdanju *Školskih novina* iz Zagreba izlazi druga Čižekova zbirka "Bosonoga prašina" - s predgovorom Stijepa Mijovića Kočana, a 1995. knjiga izabranih pjesmama koje je pripremio također Mijović Kočan, ističući Čižekova antologijska ostvarenja poput njegovih zemljaka Jeronima Kornera i Viktora Vide (...). Tiskane su mu knjige

ke, tri godine čekanja na azil, naporan rad na najtežim građevinskim poslovima, tuberkuloza, materijalna bijeda, ali i izvorno upoznavanje sa životom i radom hrvatskih političkih emigranata - put koji je morao prijeći", piše njegova suradnica i književna kolegica, Malkica Dugeč. Tada je Čižek izgovorio, odnosno napisao poznatu rečenicu: "Teže je u duši čovjeka biti slobodan bez domovine, nego biti u domovini bez slobode - to je bio moj najjači dojam, najuvjerljiviji zaključak koji mi se nametnuo u prvim danima vlastite migracije." Zatim je dodao obrazloženje koje vrijedi čuti i ljudima u današnje vrijeme: "U tuđini ostajemo s domovinom nasamo. U domovini, domovina je široka i prostrana u jeziku i običajima, u navikama i prepoznavanjima... U domovini, domovina je svuda. U tuđini, ona je svedena na čovjeka."

Zbog političkog djelovanja među državotvornim hrvatskim izbjeglicama i "gastarbajterima", Jugoslavenska tajna policija (UDBA) otela ga je u Italiji te prisilno vratila u tadašnju Jugoslaviju.

UDBINI SINOV I ROBIJANJE PISCA

O otmiци Čižek osobno svjedoči: "Vozeći se cestom od mjesta Lago di Como prema Milanu, načas smo zastali. Čim smo otvorili vrata automobila, nahrupili su sa

svih strana, izvukli me i pretukli." Tom prilikom su mu slomili ključnu kost, a zatim ga omamili eterom i ugurali u automobil. Odvukli su ga u Sarajevo te uz krvavu torturu osudili ga 18. VII. 1978. na stravičnih 15 godina robovanja. Optužba: "Obaranje vlasti radničke klase i radnih ljudi", "podrivanje ustavom utvrđenoga društveno-ekonomskog uređenja, društveno-političkog sistema i sistema samoupravljanja i vlasti, njihovih izvršnih organa, razbijanje bratstva i jedinstva i protivustavne promjene federativnog uređenja u SFRJ." Tome je dodano kako je "u Njemačkoj radio na omasovljenju emigrantskih organizacija".

VRIJEDAN OPUS MUČENIKA

Vjenceslav Čižek bio je mučen u zeničkome zatvoru. Od fizičkog zlostavljanja, samica, izgladnjivanja i uskraćivanja liječničke pomoći u zatvoru je oslijepio. I nakon toga mučenje se nastavilo. Tako slijep i bolestan prisiljen je bio boraviti više godina u mračnoj, vlažnoj i hladnoj samici, s ciljem da ga se na taj način eliminira. Zabranjeno mu je pisanje pa on izmišlja vlastita mnemotehnička sredstva da bi zapamtio svoje pjesme kako bi ih, ako dočeka slobodu, mogao objaviti. U pjesmi "Bezakonje" Čižek opisuje jeziv oblik torture kojoj je bio izložen - fiktivno odvođenje na strijeljanje.

“Ljekovito trnje” (2000.), a posthumno izlazi Čežekova zbirka pjesama “Sok od kiše” (2001.)...

AUTENTIČNA SVJEDOČANSTVA

Zbornik *Vjenceslav Čížek* donosi priloge koje su o pokojnome pjesniku napisali Malkica Dugeč i Josip Pečarić. Malkica Dugeč bila je njegova prijateljica i suradnica tijekom izgnanstva u Njemačkoj, stoga su njezine riječi autentično svjedočenje, dok je akademik Pečarić njegov suzavičajnik, bokeljski Hrvat i poznati znanstvenik. Malkica Dugeč u uvodnome tekstu “Život i djelo hrvatskog pjesnika Vjenceslava Čížeka” daje uvid u Čížekov književni rad i zaključuje: “Nikada nije mrzio. Nije snivao osvetu. Ljubeci Domovinu svim žarom pravednika nije se klanjao ni dodvoravao moćnicima. Niti pred oštricom noža niti pred bezakonjem nije pao na koljena. Ostao je uspravan čak i u časovima kada je kroz stihove krvopisom pisane riječi snatio uskrsnuće i čitava sebe darovao za vječnost Hrvatske.”

Malkica Dugeč s pravom naziva Čížeka “pjesnikom, filozofom, likovnim umjetnikom, buntovnim sanjarom, samozatajnim borcem za slobodu Hrvatske i za slobodu svakog čovjeka, mučenikom, uznikom, svjedokom još neposvjedočenog vremena”.

Drugi dio zbornika o Vjenceslavu Čížeku donosi tekstove akademika Josipa Pečarića. Pišući o pjesniku on je priložio i tekstove o stradanju Hrvata Boke kotorske u obje Jugoslavije. U uvodnome tekstu “Simbol zaljeva hrvatskih svetaca” akademik piše: “A čini mi se da se kroz njegovu tragičnu sudbinu ogleda i sudbina hrvatskih intelektualaca Boke kotorske. Jer jasno je da je velikosrpska politika u svom osvajanju Boke posebnu pažnju posvetila upravo hrvatskim intelektualcima u Boki. Jasno im je bilo da će lakše uspjeti u svojoj prljavoj nakanu ako hrvatski narod tamo ostane bez svojih intelektualaca. Naravno, u njihovoj državi, kakva je bila Jugoslavija, to i nije bilo teško ostvariti. Tako, na primjer, Kotor poslije Drugog svjetskog

rata bilježi godine i godine, a da se niti jedan svršeni student Hrvat – nije tamo vratio. A ako bi se i vratio, činilo se sve da ode.” Zbornik koji predstavljamo je dobrodošao, štoviše vrlo potreban hrvatskoj književnoj javnosti. Pisac ovih redaka je mišljenja kako je prijeko potrebno saznati što je pjesnik ostavio u vlastitoj pismohrani kako bi se objavila njegova sabrana djela uz temeljitu biobibliografiju, sa svom pratećom fotodokumentarnom građom. Potrebno je stupiti u vezu s gospođom Zorom Trek-Čížek. Ona je bdjela uz supruga sve do njegove smrti 25. studenoga 2000. godine. Umro je u Dortmundu, a na dostojanstven način ispraćen i pokopan u Sinju, mjestu svoje supruge. Kotor je ostao u snovima. ■

ENG *Malkica Dugeč and Josip Pečarić have penned a book about Vjenceslav Čížek, an émigré from Boka Kotorska who fled communist persecution. The book delves into his poetry and testimony of torture and imprisonment by communist authorities. Vjenceslav Čížek and Malkica Dugeč worked together during his German exile, allowing her to present an authentic testimony of the times.*

Iseljenička biblioteka u zagrebačkome AGM-u

Ravnatelj ugledne nakladničke kuće AGM iz Zagreba profesor Stjepan Bekavac, sudjelujući ovih dana na Matičinu *Virtualnom festivalu iseljeničkih knjiga*, predstavio je čitateljstvu biblioteku *Hrvatska iseljenička knjiga*. Nova biblioteka naših autora koji su živjeli i djelovali u emigraciji nastoji ubaštiniti njihova najkvalitetnija izdanja. Pored do sada objavljenih knjiga Luke Brajnovića *Oproštaji i susreti - sjećanja iz rata i izgnanstva* i Pavla Tijana *Proces nastajanja slavenskih naroda i drugi eseji*, iz tiska je upravo izašla i treća knjiga u spomenutoj biblioteci. Riječ je o autobiografskoj knjizi Željka Dučmelića *Četiri mjeseca u raju*. Dučmelić je rođen u Vinkovcima 10. XI. 1919. u trgovačkoj građanskoj obitelji. Umro je u Buenos Airesu 5. XI. 1997., gdje je doselio, nakon izbjegličke drame, u prosincu 1947. U Argentini je radio kao inženjer na izgradnji cesta, mostova i naselja. U slobodno se vrijeme bavio pisanjem poučne proze, pjesa-

Stjepan Bekavac

ma, crtica, eseja, novela i romana na španjolskome i hrvatskom jeziku. Autor u knjizi *Četiri mjeseca u raju* opisuje događaje koji su uslijedili nakon 1945. Knjigu počinje opisom logora u austrijskome mjestu St. Stefan, koji se nalazi četiri kilometra od Wolfsberga. Tu su smješteni ostatci hrvatske vojske i civili među kojima ima mnogo žena, djece i staraca. Svi oni čekaju daljnji rasplet svojih životnih sudbina. Nitko od njih ne zna što mu nosi sutra. Svi očekuju da ih se pošalje u neki izbjeglički logor kako bi odatle krenuli dalje u svijet, daleko od komunističke Jugoslavije. Željko ne zna ništa o bratu i roditeljima – izgubili su vezu u sveopćem kaosu. U faktografskom prikazu autor na dirljiv način unosi svoje strepnje, tjeskobu i strah. Potresna je to proza o ljudskoj patnji, različitim svjetovima i pronalasku mira u domicilnoj sredini. *Četiri mjeseca u raju* je knjiga o *preživljenoj pomrčini* i ostvarenoj slobodi, ističe AGM-ov ravnatelj i urednik Stjepan Bekavac.

Životopis dostojan ekranizacije

Obiteljsko stablo Maje Perfiljeve prožima svojim granama sve strane svijeta. Iz srca Rusije Sankt Peterburga ono se raširilo na krajnji istok nekadašnjeg imperija, u Mongoliju i Kinu. Baka po mami bila je Talijanka koja se udala za Hrvata.

Priredila: Ljerka Galic

Njezine pjesme često svrstavamo u kategoriju klasika, poput poznate *Da sam ja netko* za koju je govorila da je najviše poynosna, a upravo je uz reputaciju i život ove pjesme ona i postala *Netko*.

Zagrebačka pjesnikinja postala je poznata 1970-ih godina svojim tekstovima koje je pisala za glazbu poznatih domaćih pop-skladatelja. Najuspješnije pjesme napisala je za sarajevske pop-velikane - grupu Indexi. Apsolutni vrhunac njezina stvaralaštva jest "Sanjam" i to ponovno u izvedbi Indexa. Ri-

jetko se događa da pjesnik/pjesnikinja u žanru ljubavne pjesme zahvati toliko - osim što je filozofska, "Sanjam" je i trjumf nestvarne erotičnosti.

Pišući u muškome rodu, poetesa je vapila da baš takve ljubavne riječi budu upućenje njoj, da je netko odlučno pozove na bijeg. "Indexi su me učinili pjesnikinjom. Da nije bilo njih, bila bih običan tekstopisac", izjavila je jednom prilikom.

Rođena 1941. u Prčnju kraj Tivta, u Boki kotorskoj, gdje je provela najranije djetinjstvo, školovala se i živjela u Zagrebu. Treba istaknuti kako je ona i u Zagrebu živjela Boku kotorsku. To se moglo uočiti u njezinu stanu na Ribnja-

ku u kojemu je ozračje Boke prisutno na njezinim slikama, a sam stan uređen je na sličan način kao onaj na Pinama u Tivtu u kojemu je svoje prijatelje ljubazno ugošćavala.

OČEVA PUSTOLOVINA

Maja nam je pripovijedala: "Tata je rođen na dalekom istoku Rusije, gdje se nalazilo obiteljsko imanje Mangut, a tamo je bila čak i željeznička stanica (pretpostavljam da je to bila Transsibirska magistrala). Grad u kojem je krenuo u školu zvao se Čita. Tata je bio najstariji, živio je s ocem i još tri mlađa brata i tri male sestre. Na europskom dijelu Rusije revolucija je već uzela maha, dok

Kako je Crvena armija napredovala, 1920. godine nastavnici su odlučili evakuirati kadetski korpus iz Čite i s djecom smo otišli u Vladivostok. U dvije godine nastavnici nisu uspjeli uspostaviti kontakt s roditeljima, a kako se više nije moglo čekati, odlučili su zakupiti brod i otplovili su s cijelom školom u Šangaj.

su se postrojbe ruske garde povlačile prema Vladivostoku gdje je bila stvorena zadnja republika Bijelih. Otac je mog tatu i mlađu braću odveo u Čitu, u kadetski korpus, jer je mislio da će tamo biti sigurnije, a sam je s kćerima otišao u Kinu jer je mama mog oca umrla za vrijeme porođaja najmlađe kćeri.

Godinu i pol dana u kadetskom korpusu zadržali su se u Šangaju i cijelo vrijeme boravili na brodu. Kako je moj tata bio vrlo radoznao dječak, švrljao je po luci i zalazio u malu obućarsku radionicu cipelara Kineza. Kada je Kinez shvatio da je tata jedan mali Rus u nevolji, došao je na brod i htio ga je kupiti s tim da ga posvoji. Nastavnici su se užasnuli i rekli - Bože sačuvaj, mi odgovaramo za ovu djecu, o tome ne može biti ni riječi.

Nikako nisu uspjeli uspostaviti vezu s ocem u Kini. Vjerojatno su profesori pisali roditeljima, ali i roditelje je život razaslao po svijetu. Brod je otplovio u Jadransko more i zaustavio se u Veneciji, gdje su nastavnici čuli da Ruse prima Kraljevina Jugoslavija i da je u Srbiji pravoslavlje. Vjerojatno su pisali Aleksandru Karađorđeviću i on je primio svu tu djecu. Najprije su bili smješteni u Bi-leći (Hercegovina). Tamo su bila djeca donskih Kozaka, a kasnije su svi zajedno prebačeni u Goražde.

Po ukazu kralja Aleksandra bio je primljen u elitnu Pomorsku akademiju u Dubrovniku i kao mladi kadet (najniži čin na brodu) na školskom jedrenjaku uplovio je u luku Tivat, u Boki kotorskoj, gdje je ostao duže vrijeme. Tata je s jedrenjaka vidio lijepu djevojku i zaljubio se u nju do kraja života. Moja majka u to vrijeme imala je samo 12 godina, a njezin otac bio je gradonačelnik.

Mladi Perfiljev strpljivo je čekao da izabranica postane punoljetna i kad je napunila 20 godina došao je u prošnju. Majka je pristala i oni su se vjenčali. Kad je pala Italija, tata sa javio u partizansku mornaricu, a mi smo se preselili u Dubrovnik. Tata je kao pomorski kapetan korvete bio poslan na Vis u General-štab.

Njegova psiha nije izdržala pritisak. Kako je imao oružje, rekao je da bježi

u Rusiju i molio neke ljude pokraj Solina ili Trogira da ga puste prenoćiti, a oni su ga pustili, ali i prijavili. Vidjevši u kakvom je psihičkom stanju, ipak su ga odveli u bolnicu. S mamom smo tatu posjetili na odjelu Psihijatrijske bolnice u Splitu, a zbog njegove bolesti preselili smo se u Zagreb.

Stric Evangel je 1945. sa svojom zaručnicom otišao u Ameriku. Pisao je mom tati i nudio da mu se pridruži. Međutim, moj djed je sakrio pismo i

adresu u kući u Tivtu ispod stolice. Kasnije je netko prao stolice i pronašao pismo. Evangel se dobro snašao, postao je inženjer u Kaliforniji. Kako nije imao djece, htio je nekog od nas posvojiti. Ja nisam htjela ići u Ameriku, a moja starija sestra već se udala. Puno je komunicirao s nekim ruskim svećenikom. Napravio je na obali rijeke kuću u ruskom stilu. Tata je pisala da svi dolaze gledati tu kuću. Ali pet mjeseci nakon što je umro moj tata, došla je vijest da se stric utopio. Ocu i njegovoj braći posvetila sam pjesmu 'Jedna lađa ide svijetom'... 'Jedna lađa ide svijetom, za obalu svoju moli, jedan dječak sa te lađe, u srcu me boli...'.

ŽIVOT NA DVIJE ADRESE

Mama je htjela da budem arhitektica ili doktorica, ali ja sam odabrala književnost. Mama je rekla da će ako ne upišem arhitekturu ili medicinu iznajmiti moju sobu. Upisala sam arhitekturu, položila prvu godinu iako mi to nije ležalo. Posebno sam se mučila s matematikom. Onda mi je došla spasonosna misao. Lijepo sam se ispisala s arhitekture i s istim indeksom prešla na književnost na Filozofskom fakultetu. Mami oko godinu i pol nisam priznala što studiram i dalje sam držala arhitektonske knjige i pribor na stolu. Mama je često putovala, ali jednom se ipak dogodio trenutak istine kad sam slučajno ostavila otvoren indeks. Tata se smijao i rekao - Bravo Majo!

Pri kraju fakulteta, kako sam već pričala, upoznala sam tetu. Bilo je zanimljivo promatrati tatu i tetu Ninu koji se nisu vidjeli 50 godina, od 1920. do 1970. Prvo nisu mogli govoriti kad su vidjeli koliko su slični. Držali su se za

Pitala sam ga potkraj života za tetovažu koja je nalikovala na malu zastavicu. Znala sam da je pomorac i mislila sam da se to dogodilo u mornarici. Odgovorio je da su svu djecu na brodu tetovirali na Cejlonu "da ne zaborave tko su".

Kako tata nije imao roditelje, imao je dvojicu kolega s akademije koji su došli u kuću i rekli mom djedu Iliji: "Naš drug je izabrao vašu kćerku. On je mornarički časnik, ima dobre prihode, ali ne bismo željeli nešto skrivati od vas - on je Rus, pravoslavac, a ima i miješane krvi jer Perfiljevi su se ženili Mongolkama, što se i vidi." To je bilo 1939. i moj djed je rekao: "Ako ga ona želi, ja nisam protiv."

ruke i samo šutjeli. Onda sam zapazila da imaju isto ponašanje, kao da su odrasli u istoj obitelji. Recimo, tata bi nakon jela ustao i rekao 'zahvaljujem' mami ili meni.

Moja starija sestra Asja studirala je u Zagrebu glazbu i komparativnu književnost, ali upoznala je muža, zaljubila se, rodila i on joj je naredio da prekine studij.

Međutim, bilo je to vrijeme 'hipija' i nisu baš imali od čega živjeti. Onda se sestra sjetila da je uvijek voljela oblikovati stvari. Počela je skupljati kamenčiće, raditi nakit od drveta. S vremenom je počela bojiti staklo i kada se skupilo više predmeta, otišla je u Austriju da pokuša to prodati. Ali, jedan čovjek koji je postao novi šef prodaje stajao je sa strane i promatrao situaciju. Sreća da moja sestra ima naviku na svaku stvar napisati svoje ime – Asja. On je to rijetko ime zapamtio i kasnije ju je pronašao jer je nudila svoje stvari i drugim dućanima. Sad već 26 godina u samom centru Beča ima prodajnu galeriju, a živi

u predgrađu s kćerkom, onom koja je studirala u Moskvi, i unučicom.

Najmlađa sestra s mužem i sinom živi u Zagrebu.

DRUGA LJUBAV SLIKARSTVO

Sa slikarstvom sam se upoznala još u djetinjstvu. U Dubrovniku smo stanovali kod Rusa doktora Milnikova, a poznati slikar Hanzen dolazio mu je u posjete. Hanzen je mom tati predavao na Pomorskoj akademiji nacrtanu geometriju.

Nakon fakulteta nisam mogla dobiti posao kao profesorica. Puno godina sam slala molbe, ali ništa od zaposlenja. Sve više sam živjela sebi i pisala pjesme kao stopisac. Onda sam konačno dobila posao u srednjoj tehničkoj školi, predavala sam hrvatski i književnost, ali i dalje sam radila za festivale. U školi sam naučila kako se rade priredbe. Iznenada mi se javila grupa Indeksi iz Sarajeva. Imali su koncert u Zagrebu i pozvali su me da čitam svoje stihove. S Indeksima sam puno surađivala od 1971. godine. Napisala sam za njih

puno tekstova. Druga je priča sa slikanjem. Kad je izbio Domovinski rat, bila sam u Beču kod Asje i sestra je rekla u šali - Majo, ove godine možeš si more samo 'nacrtati'. Otišla sam u drugu sobu, uzela boje i... nacrtala. Onda je sestra imala veliki prijem u dvorcu i naravno uvijek ista ženska priča - što ću obući. Sašila sam joj haljinu od tri svilene marame, a ona mi je pokazala kako se one boje. Rekla je da mi dobro ide jer imam nježnu ruku i jedna boja neprimjetno ulazi u drugu."

Zlatni jubilej pjesme "Bokeljska noć", odnosno pedeseta obljetnica od nastanka i pobjede na Splitskom festivalu, svečano je proslavljena u srpnju 2016. godine u Tivtu. Maja je preminula u Zagrebu 2019. godine. ■

ENG *Zagreb-based poet Maja Perfiljeva found renown in the 1970s as a songwriter for the domestic pop music scene. Her most memorable lyrics were penned for Sarajevo-based local pop-rock icons Indeksi. Her family has geographically extensive branches. From the heart of Russia in Saint Petersburg it spread to the far east of the former empire, to Mongolia and China. Her grandmother on her mother's side was an Italian citizen married to a Croatian. She was born in 1941 in Prčanj near Tivat in the Boka Kotorska region of Montenegro to a Russian father and a mother from Tivat, where she spent her early childhood. Her family relocated to Zagreb where she received formal education. Among her interests was painting.*

Trebala sam se zvati Ana po ruskoj baki, ali kako sam se rodila

1. maja nazvali su me Maja. Prema uredbi rođenje djeteta trebalo je prijaviti, a kako se to dogodilo 1. maja, talijanske vlasti optužile su tatu da je komunist.

Odlazak Joze Lavičke

– barda moravskih Hrvata

Pjesnik i kolekcionar Josef (Joza) Lavička jedan od najistaknutijih moravskih Hrvata preminuo je 31. ožujka 2020. u Beču, gdje je i pokopan u obiteljskom krugu s obzirom na pandemiju koronavirusa

Tekst: **Marijan Lipovac** Foto: **Arhiva**

Josef (Joza) Lavička bio je dobar duh moravskih Hrvata. *Stric Joza*, kako su ga zvali, rođio se 31. siječnja 1933. u Jevišovki koja se tada nazivala Frielištov (češki Frélichov). Kad su nakon dolaska komunista na vlast u Čehoslovačkoj u veljači 1948. započeli progoni i raseljavanje moravskih Hrvata, 15-godišnji Lavička je s obitelji pobjegao u Austriju, preplivavši rijeku Dyje. U Beču je radio kao voditelj poslovnice mesarske tvrtke Trüinkel. Godine 1952. se oženio Magdalenom Karl s kojom je dobio sinove Josefa i Waltera. Kad je 1986. upoznao Petra Tyrana, glavnog urednika *Hrvatskih novina*, tjednika gradišćanskih Hrvata, počeo je objavljivati tekstove o moravskim Hrvatima za koje se tada smatralo da više ne postoje jer su se rasuli diljem Češke, u Austriji i drugim zemljama. Kad je 1991. nakon pada komunizma osnovana Udruga građana hrvatske narodnosti u Češkoj, započelo je održavanje *kiritofa* u Jevišovki među čijim inicijatorima je bio i Lavička koji je nakon više od 40 godina tako ponovno mogao posjetiti rodni kraj. Lavičkinom zaslugom Hrvati u Moravskoj povezali su se sa sunarodnjacima iz Austrije i Slovačke s kojima sačinjavaju etničku skupinu gradišćanskih Hrvata, te je u sklopu kiritofa započelo održavanje mise na hrvatskom jeziku. OKo kulturnog programa se angažiraju Hrvati iz austrijskog Gradišća pa tako godišnja svetkovina moravskih Hrvata postaje događaj od međunarodnog značenja koji okuplja Hrvate iz svih srednjoeuropskih zemalja. Osim izgradnje čvrstih spona između moravskih i gradišćanskih Hrvata, Lavička se angažirao i oko postavljanja spomenika na groblju u Jevišovki na kojem je napisano 120 prezimena Hrvata koji su nekada ondje živjeli.

KOLEKCIONAR, PJSNIK I BLOGER

Lavički je bilo stalo i do obnove moravskohrvatskog folkora koji njeguju ansambli Pálava iz Mikulova i Kolo-Slavuj iz Beča, kojem je Lavička nabavio originalne dijelove moravskohrvatske narodne nošnje. Lavička je ipak najpoznatiji po skupljanju i očuvanju slika bečkog slikara Othmara Ružičke s prizorima iz života moravskih Hrvata koje je izlagao na dvadesetak izložbi, među ostalim 2011. i u HMI u Zagrebu. Kao autentičan svjedok, Lavička je znao prepoznavati i ljude na Ružič-

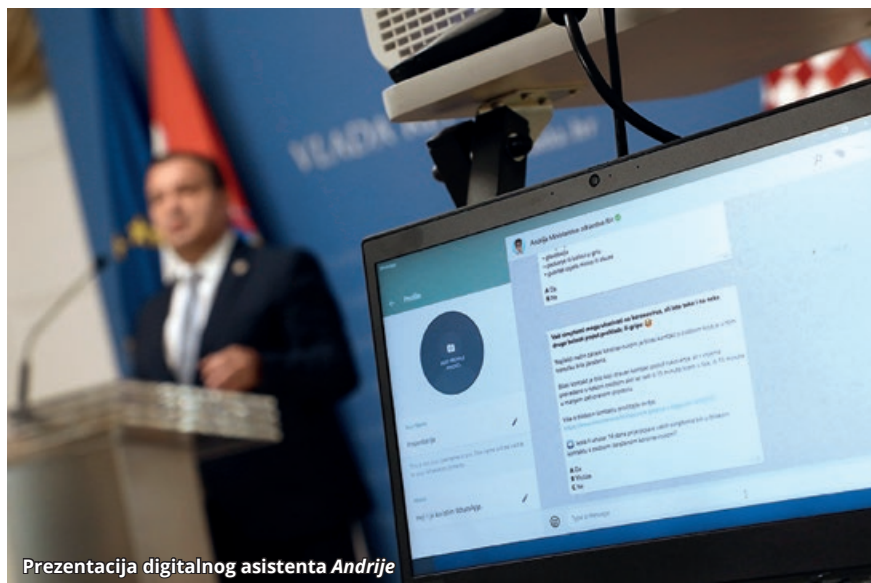

kinim slikama i okolnosti u kojima je pojedina slika nastala.

Joza Lavička bio je i pjesnik te je napisao oko 200 pjesama na moravskohrvatskom narječju i 400 na njemačkom, među njima i *Moravsku hrvatsku himnu* koju je uglazbio župnik iz Gradišća Branko Kornfeind, također redoviti sudionik kiritofa. Lavička je objavio i svoja sjećanja u više knjiga: *Lipo naše selo - Paměti jihomoravského Chorvata* (moravskohrvatski i češki, 2005.), te na njemačkom *Fröllersdorf - Ein idyllische Dorf zwischen Thay und Jaspitz in Südmähren, Enzyklopädie* (2015.), *Josef Lawitschka - Lebensgeschichte eines Fröllersdorfers* i *Josef Lawitschka: Mein Leben von Fröllersdorf bis Wien* (2016.). Pišući o sebi i svojoj obitelji, Lavička je uspio predstaviti i sudbine drugih svojih sunarodnjaka, njihove običaje i tradiciju, oživjevši tako mlađim generacijama svijet koji je nepovratno nestao 1948. S pravom bi ga se stoga moglo nazvati bardom moravskih Hrvata. I u starosti se dobro snalazio s novim tehnologijama pa je imao i vlastitu internetsku stranicu (www.lawitschka.at) na kojoj je objavljivao svoje tekstove i pisao blog. Za svoje zasluge Joza Lavička je dobio nagradu Hrvatskoga centra u Beču „Metron“ za 2012., a 2016. i nagradu Josef Löhner koju mu je dodijelio Südmährerbund, savez iseljenih Nijemaca iz južne Moravske sa sjedištem u Geislingenu u Bavarskoj. ■

Prvi digitalni asistent u borbi protiv koronavirusa

Robot *Andrija* plod je sinergije vodećih hrvatskih tvrtki koje su svoje potencijale nesebično stavile na raspolaganje društvu u borbi protiv bolesti Covid-19

Prezentacija digitalnog asistenta *Andrije*

Andrija

Lik *Andrije* na WhatsAppu

Tekst: **Vesna Kukavica** Foto: **Hina**

Prvi hrvatski digitalni asistent u borbi protiv Covid-19 predstavljen je u Zagrebu u Vladi RH 14. IV. 2020. Uz liječnike i epidemiologe, digitalni *Andrija* dostupan je svim građanima koji s njim mogu komunicirati preko WhatsAppa. Umjetna inteligencija razvijena mu je u suradnji s hrvatskim ICT-tvrtkama koje su svoje ljudske i materijalne potencijale nesebično stavile na raspolaganje društvu u borbi protiv bolesti Covid-19. Usluga se može aktivirati preko poveznice objavljene na internetskoj stranici koronavirus.hr, putem službene stranice <https://andrija.ai/> te na platformi WhatsApp pod imenom *Andrija*.

POSVETA ANDRIJI ŠTAMPARU

Robot je dobio ime po znamenitome Slavoncu međunarodne reputacije Andriji Štamparu (Brodski Drenovac, 1. IX.

1888. – Zagreb, 26. VI. 1958.), hrvatsko-me liječniku, specijalistu higijene i socijalne medicine te dekanu Medicinskoga fakulteta u Zagrebu. Od 1919. Štampar je bio načelnik higijenske službe Ministarstva narodnog zdravlja (Odjeljenje za rasnu, javnu i socijalnu higijenu) u Beogradu, postavio je temelje javnozdravstvenoj službi u Jugoslaviji i osnovao niz socijalno-medicinskih ustanova. Izgrađujući naprednu medicinu, došao je u sukob s komercijaliziranom medicinom, a zbog svoje socijalnodemokratske ideologije postao je nepoćudan vladajućim krugovima – žrtva je *šestojanuarske* diktature. Nakon prisilnog umirovljenja 1931., bio je stručnjak Zdravstvene organizacije Lige naroda u Kini. Zaslužan je za reformu nastave na zagrebačkome Medicinskom fakultetu, za osnivanje Više škole za medicinske sestre te Medicinskoga fakulteta u Rijeci. Izradio je Ustav Svjetske zdravstvene organizacije te je 1948. predsjedao na Prvoj svjetskoj zdravstvenoj skupštini u Žene-

vi. Bio je prvi potpredsjednik Ekonomskog i socijalnog vijeća OUN-a. Njegovo ime nose najuglednije domovinske zdravstvene ustanove te ulice diljem zdravstvenih središta Lijepe Naše, uključujući tek stvorenoga prvog robota u borbi protiv koronavirusa.

“Tako svi vlasnici pametnih telefona uz pomoć *Andrije*ne umjetne inteligencije mogu napraviti samoprocjenu vlastita zdravstvenog stanja”, istaknuo je na predstavljanju ovoga hrvatskog izuma predstojnik Ureda predsjednika Vlade RH Zvonimir Frka-Petešić. Građanima koji posumnjaju da imaju simptome Covid-19 *Andrija* će pomoći utvrditi imaju li razloga za zabrinutost i trebaju li se javiti liječniku obiteljske medicine. “Asistent postavlja korisnicima ista pitanja kao što bi im epidemiolozi postavili u ordinaciji pa od sredine travnja svaki građanin ima izravan pristup vrhunskim zdravstvenim djelatnicima, ali u digitalnome obliku – što će pridonijeti rasterećivanju zdravstvenoga sustava”, zaključio je Frka-Petešić.

VODEĆE HRVATSKE ICT-TVRTKE

Voditelj projekta *Andrija* je Ministarstvo uprave koje provodi digitalizaciju javne uprave, a na kreiranju rješenja radio je tim stručnjaka predvođen epidemiologom prof. dr. sc. Brankom Kolarićem, uz tehničku i informatičku potporu udruže-

nih snaga inovativnih domaćih ICT-tvrtki Mindsmiths, Neos i Oracle Hrvatska, koje su uz Infobip članice Hrvatske udruge za umjetnu inteligenciju CroAI. Sve uključene vrhunske hrvatske tvrtke odlučile su bez naknade velikodušno dati svoj doprinos i zajedno sudjelovati u nacionalnome naporu suzbijanja epidemije koronavirusa, potvrđeno je iz Vlade RH. Mislav Malenica iz udruge CroAI i osnivač AI tvrtke Mindsmiths te Zoran Šegić iz tvrtke Oracle Hrvatska poručili su da je naš robot *Andrija* korak ispred drugih zemalja i jedan od rijetkih savjetnika koji će dati personalizirani savjet.

Tim epidemiologa Branko Kolarić, koji je osmislio ovo digitalno rješenje na temeljima stare Štamparove škole socijalne medicine, poslužio se i aktualnim svjetskim primjerima dobre prakse

svladavanja epidemije poput Singapura i Južne Koreje. Za razliku od liječnika koji tijekom dana mogu riješiti 50-ak poziva, digitalni *Andrija* može paralelno obrađivati desetke tisuća zahtjeva. U slučaju najcrnjeg scenarija i zagušenja telefona u zdravstvenome sustavu asistent može umiriti građane dok čekaju na razgovor s liječnicima u uvjetima pandemije.

ANDRIJA - Y NARAŠTAJA

Ministar zdravstva RH doktor Vili Beroš rekao je da su uz *glavno oružje* ili epidemiološke mjere razmišljali i o drugim alatima kojima žele podići društvenu svijest koja je ključna u borbi protiv epidemije jer će rezultati izostati ako se svi ne drže tih mjera. Ovim projektom preventivci se žele približiti građanima,

Andrija Štampar (1888 - 1958), otac preventive kreator ustava Svjetske zdravstvene organizacije UN-a

posebice Y-naraštaju koji je na digitalnim platformama, kako bi im osnažili što odgovornije ponašanje. *Andrija* ne nudi samo općenite odgovore, već uz edukativnu ulogu i samoprocjenu nudi personificirana rješenja i upućuje korisnike kome se trebaju obratiti, ovisno o njihovu zdravstvenome stanju. Građanima koji to žele robot *Andrija* omogućava da pridonose djelovanju epidemiološke službe slanjem podataka o događajima u njihovu domu. "Bez zajedništva i promišljanja problematike ova borba s epidemijom bila bi daleko lošija nego što je u ovom trenutku", poručio je ministar Beroš.

Autorski tim istaknuo je da je digitalni asistent *Andrija* dobrovoljan i anonimn pa se preko njega ne mogu pratiti građani, a prikupljeni podaci bit će dostupni Ministarstvu zdravstva. ■

Epidemiolog Branko Kolarić, voditelj projekta *Andrija*

Ministar zdravstva Vili Beroš i predsjednik udruge CroAI Mislav Malenica

Andrija: Our First Software Aide in the COVID-19 Campaign

Andrija is our first software leveraged in the crusade against SARS-CoV-2, made available through WhatsApp in Croatia. The software was presented in Zagreb in mid-April by our government. This computerised aide is part of an effort among our epidemiologists and our entire healthcare system to control the breakout of SARS-CoV-2. It is named after the renowned Croatian physician Andrija Štampar (1888-1958), one of the founders of the World Health Organisation at the UN and one of the fathers of preventive medicine.

Using the software people can check for SARS-CoV-2 symptoms and related information. The *Andrija* robot aims to take some of the pressure off the services engaged in preventing the spread of SARS-CoV-2. The *Andrija* system gives epidemiologists some data on the

status and number of possibly infected persons. The project is led by the administration ministry, which is spearheading the overall digitalisation of the public administration. The software was crafted by a team of experts led by epidemiologist Branko Kolarić, with the technical and coding/IT support of the joint forces of local companies Mindsmiths, Neos and Oracle Croatia—they and Infobip are members of the CroAI Croatian artificial intelligence association. All of the Croatian firms on board are not billing these particular efforts as their contribution to the state's measures to clamp down on SARS-CoV-2, the Croatian Government announced. The monitoring software can be activated through the link on the koronavirus.hr site, the site at <https://andrija.ai/>, and on WhatsApp.

Brzo, lako i zanimljivo ovladajte temeljima hrvatskoga jezika
učite kada želite i gdje želite

*A fast, easy and interesting way to learn the basics of Croatian.
Learn when and where you want.*

Sveučilište u
Zagrebu

@ srce

HIT-1

**Prvi sveučilišni on-line tečaj hrvatskoga
kao drugoga i stranoga jezika**

*The first on-line course of Croatian
as second and foreign language*

Jesenski semestar / Autumn semester

7. rujna – 29. studenoga 2020.

(prijave do 28. kolovoza 2020.)

September 7 – November 29, 2020

(application deadline is August 28, 2020)

Proljetni semestar / Spring semester

8. ožujka – 30. svibnja 2021.

(prijave do 26. veljače 2021.)

March 8 – May 30, 2021

(application deadline is February 26, 2021)

- 7 nastavnih cjelina u sustavu MoD (utemeljen na Moodleu)
- 150 nastavnih aktivnosti
- 24 sata online nastave u živo
- iskusni lektori, stručnjaci za hrvatski kao ini jezik
- interaktivan, komunikacijski i individualiziran pristup učenju jezika
- mogućnost stipendije
- 7 learning units in the Moodle-based e-learning system
- 150 learning activities
- 24 hours of real-time communication online
- experienced language instructors, specialists in Croatian as L2
- an interactive, communicative and individual approach to language learning
- the possibility of a scholarship

Pogledajte videopriloge o tečaju na mrežnoj stranici

Look at videos about the course at web page

www.matis.hr

Obavijesti i upisi

additional information and enrollment:

ecroatian@gmail.com

Piše: dr. fra Šimun Šito Ćorić, Švicarska
(sito.coric@gmx.net)

D onedavno je bio uobičajen terapijski pristup čovjeku u nevolji korištenjem triju skupina vidova čovjekovih problema: kognitivnih (osjeti i percepcija, pamćenje i učenje te mišljenje i inteligencija), bihevioralnih (ponašanje) i fizioloških (funkcije organizama). Danas se počinje sve više posvećivati pažnja i četvrtom vidu čovjekovih problema, bolesti duha. Naime, u psihologiji i psihijatriji počelo se opažati ono što se u religijama isticalo od pamtljivijeka: i kad se izliječe ili ublaže psihičke tegobe klijenata, u njima nakon toga može ostati bolest duha, to jest ono nezdravo i zlo ponašanje koje se u religijama naziva "grješno" i "grijehom".

Srećući i imajući redovito u svagdašnjici i terapiji cijeli svoj radni vijek ljude s narušenim međuljudskim odnosima i njihovim posljedicama, ali povremeno i one s raznolikim psihičkim opterećenjima i bolestima te poučavajući tisuće studenata i o tim teškoćama na nekoliko sveučilišta, s vremenom sam se sve više uvjeravao da zdrave i prijateljske odnose među ljudima najčešće opterećuju i razaraju bolesti duha.

Obiteljski i vjerski odgoj i okruženje imaju premali utjecaj na bolesti duha, a češće ljudi nisu ni svjesni tih navedenih svojih duhovnih bolesti. A s malo

Za bolje međuljudske odnose

Bolesti duha još se nije počela poklanjati dovoljna i učinkovita pažnja ni u psihologiji ni u psihijatriji, a ni na području vjerskog odgoja i praktičnog življenja po vjeri. Tim bolestima manje ili više nanosimo štetu jedni drugima, kvarimo međuljudske odnose i od njih bolujemo, ali se od njih najmanje liječimo

više dobrog odgoja, truda i rada na sebi svi bismo mogli sretniji i zadovoljniji ići kroz život i bolje se nositi s nevoljama koje nas snađu.

Sve je više neuropsihijatrijskih istraživanja o reakcijama čovjekova mozga na religioznost i njegove sadržaje. Ako se pomisli da na ovom planetu živi više od sedam milijardi ljudi koji vjeruju u jednoga Boga, a samo pola milijuna onih koji kažu da su ateisti ili agnostici, onda je jasno koliko je važno i znanstveno istraživanje područja religioznosti i njezina utjecaja na svagdanji život, posebice na ponašanje i psihičko zdravlje.

Odavno se u psihologiji ističe da zdrava religioznost pridonosi boljem psihičkom i duhovnom, pa i fizičkom zdravlju: u postizanju većeg stupnja čovjekove zrelosti, u moralnome razvoju i usvajanju nedvojbenih vrijednosti, u zdravim međuljudskim odnosima, u suočavanju sa životnim nevoljama (copying), u smanjenju kriminalnog ponašanja, u psihoterapijskom fenomenu kajanja i opraštanja i na sličnim područjima.

Znakoviti su rezultati i sljedećeg istraživanja. Kad se skenira mozak osvjedočenih vjernika koji istinski mole, primjećuje se da dio mozga koji je odgovoran za emocije i sjećanja postaje posebno aktivan. U isto vrijeme smanjuje se aktivnost u dijelu zvanom *amygdala*, u toj neurološkoj bazi odgovornoj za intenzivne emocije straha, prestrašenosti i užasa. Dakle,

skeniranjem mozga također se može dokazati i potvrditi ono što se u religijskom ozračju oduvijek zna - da autentična molitva, uz sve ostale blagodati, otklanja jaki strah. Nadalje je uočeno, a što je posebice za religiozne ljude važno znati, ali i za istraživače, da istinska molitva, nasuprot one samo vanjske i mehaničke, dodiruje najintimnije slojeve duše te da se ona koja donosi snagu i svekoliki plod sastoji od tri bitna i nužna dijela: traženja i

vječanstva pruža sliku života u kojemu se nižu dobro i zlo, svjetlo i tama, istina i laž, mržnja i ljubav, dok čovjek očituje svagdanju sklonost pogreškama i propustima činjenja dobra. Čovjekova sklonost zlu nekako dotiče i svu prirodu i njezine sile pa uvijek postoji opasnost da ih čovjek upotrijebi na zlo.

U te bolesti duha koje najčešće zagorčavaju i ruše zdrave međuljudske odnose ponajprije se ubrajaju: laž, kleveta, mržnja, zavist, licemjerstvo, izra-

Najnovija istraživanja u neurobiologiji nedvojbeno pokazuju da vjera u Boga utječe na funkcije mozga. Pri tome se pokazuje da osobna religioznost bitno pridonosi sposobnosti i snazi u svladavanju kriznih situacija (Resilienz), a što onda postane povod za rast i razvoj ličnosti. Takva istraživanja pokazuju "da religioznost štiti, daje energiju, budi solidarnost, podiže moral u ljudima, djeluje olakšavajuće u nevoljama, a smrt je za nju samo relativan pojam".

pronalaženja sebe kao početne faze molitve, svijesti o Božjoj blizini i prisutnosti (Bog me čuje i razumije bolje od mene samoga), te time izazvanih molitvenih osjećaja, misli i riječi. U takvom ozračju i svaka dobra želja i pomisao autentična je molitva.

Negativnu dimenziju ljudskog ponašanja, to jest bolesti duha, nalazimo u manjoj ili većoj mjeri u svim ljudima bez obzira na njihovo psihičko zdravlje. Cijela povijest svakog čovjeka i čo-

bljivanje, netolerancija, oholost, osveta, spletke, škrtost, lijenost, zloradost, ogovaranje, neumjerenost u jelu i pilu, nemilosrdnost, nepomirljivost, mobbing i slične ljudske mane i slabosti.

U ova vremena u ljudskoj povijesti jedinstvene pandemije koja je zahvatila cijeli planet, dok smo i silom prilika više okrenuti sebi i svojim najbližima, višestruko će nam biti korisno osobno se pozabaviti i ovim našim opterećenjima. ■

SUSTAV DOMOVINSKE SIGURNOSTI SPREMAN ZA PROTUPOŽARNU SEZONU

Sustav domovinske sigurnosti spreman je za protupožarnu sezonu, ocijenio je potpredsjednik Vlade RH i ministar obrane Damir Krstićević. "Dali smo smjernice koje je potrebno napraviti još u ovih četrdesetak dana prije početka protupožarne sezone. Zajedno smo zaključili da je sustav domovinske sigurnosti spreman za ovogodišnju protupožarnu sezonu, da su naše glavne operativne snage spremne i da će se tim snagama zapovijedati iz Operativnoga vatrogasnog zapovjedništva u Divuljama", rekao je na radnome sastanku sastavnica sustava domovinske sigurnosti održanom u vojarni "Pukovnik Mirko Vučić" u Zemuniku.

U RIJEČKOM BRODOGRADILIŠTU POČELA GRADNJA POLARNOGA KRUZERA

U Brodogradilištu 3. maj svečano je obilježen početak radova na rezanju limova za izgradnju trupa polarnoga kruzera *Eclipse II*, koji se gradi za australsku *Scenic grupu*, a ministar gospodarstva, poduzetništva i obrta Darko Horvat pritom je istaknuo da je to nakon četiri godine prva novogradnja u tom brodogradilištu. Rijec je o prvom od ukupno pet luksuznih putničkih brodova za krstarenja polarnim područjima, svaki kapaciteta 200 putnika, koje *Scenic grupa* želi graditi u 3. maju. Prema planu, kobilica broda trebala bi biti položena do početka ljeta.

DRŽAVNI VRH I PREDSTAVNICI ŠTRADALIH ODALI POČAST ŽRTVAMA JASENOVCA

Državni vrh i izaslanici nacionalnih manjina i antifašista podno spomenika "Kamen cvijet" položili su 22. travnja vijenac i cvijeće u spomen na žrtve ustaškoga logora Jasenovac, na 75. obljetnicu proboja posljednjih zatvorenika. Ove godine na državnoj komemoraciji ponovno je cijeli državni vrh, što nije bio slučaj od 2014. godine, a nazočni su bili i predstavnici nacionalnih manjina i antifašista, koji su od 2016. godine odbijali sudjelovati u državnoj komemoraciji. Zajednički vijenac tako su podno "Kamenog cvijeta" položili predsjednik Republike Zoran Milanović, predsjednik Hrvatskoga sabora Gordan Jandroković te predsjednik Vlade Andrej Plenković.

ZA ZAGREPCĀNE SVIRALI S KROVA AUTOBUSA

Glazbeni sastav *Filmmusicorkestar*, u suradnji s Turističkom zajednicom Grada Zagreba, s krova autobusa, popularnog double-deckera, zaskirao je Zagrepčanima melodije iz kulturnih domaćih filmova 'Tko pjeva zlo ne misli' i 'Samo jednom se ljubi', hitove Gabi Novak, Stjepana Jimmyja Stanića i Arseno Dedića. Svirali su i pjevali Elma Burnić, Željen Klišterka, Admir Ćulumarević i Tihomir Novak. Ruta je krenula sa zagrebačkoga Trga ųrtava fašizma, preko Svaćićeva trga pa sve do Španskog i Mamutice u Travnom. Izne-nađeni građani izašli su na prozore i terase kako bi vidjeli što se događa i poslušali nastup *Filmmusicorkestra*.

PRINC CHARLES DONIRAO ZA OBNOVU ZAGREBA

Britanski princ Charles donirao je u Fond RH za obnovu Zagreba nakon potresa 22. ožujka, a predsjedniku Zoranu Milanoviću izrazio je "duboku potresenost i tugu" zbog ųrtava i štete od potresa, objavilo je britansko veleposlanstvo u RH. "Budući da moja supruga i ja imamo tako drage i posebne uspomene na posjet Hrvatskoj prije četiri godine, neizmerno me šokiralo čuti da je toliko vrijednih povijesnih zgrada u Zagrebu pretrpjelo toliku štetu", navodi princ od Walesa u pismu hrvatskome predsjedniku. U znak priznanja dobrih odnosa između Velike Britanije i Hrvatske, princ Charles donirao je u Vladin Fond za obnovu Zagreba oštećenog u potresu prije nešto više od mjesec dana.

PRVA FAZA POPUŠTANJA MJERA

Prvom fazom popuštanja mjera koja je krenula 27. travnja omogućuje se rad većine trgovina, ali i uslužnih djelatnosti u kojima se ne ostvaruje bliski kontakt, poput krojača, izrade ključeva, postolara. Uvedene su i javne gradske i prigradske linije te brzobrodne linije za otoke koji nisu povezani trajektnim linijama, a omogućuje se i rad knjižnica, muzeja, galerija, antikvarijata i knjižara. Ravnateljica zagrebačke Klinike za infektivne bolesti Alemka Markotić rekla je da ulazak u prvu fazu popuštanja mjera ne znači da ono što je dopušteno moramo koristiti u punim kapacitetima.

FIFINA LJESTVICA - HRVATSKA I DALJE ŠESTA, SAMO JEDNA PROMJENA

Hrvatska nogometna reprezentacija zadržala je šesto mjesto na novoj ljestvici Međunarodne nogometne federacije (FIFA). Na vrhu je i dalje Belgija sa 1.765 bodova, druga je Francuska sa 1.733 boda, a treći Brazil sa 1.712 bodova. Prvi hrvatski protivnik na Europskom prvenstvu iduće godine Engleska je četvrta (1.661), peti je Urugvaj (1.645), dok su "Vatreni" šesti sa 1.642 boda. U TOP 10 su i Portugal (1.639), Španjolska (1.636), Argentina (1.623) i Kolumbija (1.622).

HKS OTKAZAO SVA NATJECANJA BEZ PROGLAŠENJA KOŠARKAŠKIH PRVAKA

ZAGREB, 1. travnja 2020. (Hina) - Sukladno preporuci Stožera civilne zaštite Republike Hrvatske i Ministarstva zdravstva Hrvatski košarkaški savez (HKS) je prvoga dana travnja na elektronskoj sjednici Upravnog odbora donio odluku o prekidu svih natjecanja pod svojom ingerencijom i završetku natjecateljske sezone bez proglašavanja prvaka i poretkta. Istog dana kad je donio odluku o prekidu natjecanja, HKS je Središnjem državnom

uredu za šport (SDUŠ) i Hrvatskom olimpijskom odboru (HOO) uputio molbu za promjenama u Zakonu o sportu, a vezano uz promjenu sustava natjecanja u izvanrednim okolnostima. „Želimo da nam eventualne izmjene u sustavu natjecanja budu lakše i dostupnije kako bi se košarkaški klubovi mogli bolje i kvalitetnije pripremati za iduću sezonu“, pojasnio je srž upućene molbe predsjednik HKS-a Stojan Vranković.

FIBA: KVALIFIKACIJSKI TURNIRI ZA OI ODGOĐENI ZA 2021., EUROBASKET PREBAČEN U 2022.

Kvalifikacijski turnir košarkaša za Olimpijske igre u Splitu bit će održan u terminu između 22. lipnja i 4. srpnja 2021., a EuroBasket za košarkaše koji je trebao biti održan sljedeće godine prebačen je za termin od 1. do 18. rujna 2022., potvrdio je Izvršni odbor Međunarodne košarkaške federacije (FIBA) na sastanku održanom putem video-konferencije. FIBA EuroBasket za košarkašice ostao je u predviđenom terminu od 17. do 27. lipnja 2021.

VLADA OSIGURALA NAKNADE ZA SPORTSKE DJELATNIKE

Za potrebe očuvanja radnih mjesta u sportu Vlada RH je prenamjenom sredstava iz Središnjeg državnog ureda za šport namjenski osigurala 40 milijuna kuna pomoći sportskim klubovima koji za vrijeme epidemije koronavirusa ne mogu djelovati. "Kako bi se dala maksimalna podrška očuvanju radnih mjesta u sektoru športa koji je iznimno značajan za Republiku Hrvatsku, usvojene su mjere financijske pomoći športskim organizacijama. Predviđenim mjerama navedeni dionici će za svoje radnike koji će biti definirani samim pozivom, a koji imaju ugovor o radu, moći zatražiti naknadu za plaće u iznosu do 3.250 kuna za mjesec ožujak te do 4.000 kuna za mjesec travanj i svibanj". kazao je državni tajnik za šport Tomislav Družak naglašavajući da će ovim mjerama biti obuhvaćeno gotovo tri tisuće korisnika. Pored toga redišnji državni ured za šport donio je krajem travnja Odluku o izmjeni Odluke o potpori za očuvanje radnih mjesta u sustavu sporta pogođenih koronavirusom kojom se proširuje popis pravnih osoba u sustavu sporta koje imaju pravo potpore. Sada na prijavu za potporu pravo ostvaruju i udruge sportske rekreacije, koje su registrirane za neku od sportskih djelatnosti poput univerzalnih sportskih škola i drugih korisnih sportsko-rekreativnih aktivnosti za građane. Izmenom Odluke omogućuje se prijava i drugim sportskim udrugama osim do sada obuhvaćenih klubova, sportskih saveza na razini jedinica lokalne i regionalne samouprave te sportskih zajednica.

27. TRAVNJA HRVATSKI SPORTAŠI POČELI S TRENINZIMA

U ponedjeljak 27. travnja, odobren je trening hrvatskim sportašima I. i II. kategorije u pojedinačnim sportovima te seniorskim ekipama koje nastupaju u najvišem stupnju natjecanja. To je omogućeno nakon što je Vlada Republike Hrvatske usvojila Zaključak o mjerama za pokretanje gospodarskih i drugih djelatnosti, a što se odnosi i na sport, u uvjetima epidemije koronavirusa. Središnji državni ured za šport (SDUŠ) objavio je potom preporuku o treninzima, koju je izradio Hrvatski zavod za javno zdravstvo. Njome je propisano na koga se odnosi mogućnost treniranja, koje sve uvjete treba zadovoljiti, na koji način treba voditi evidenciju treninga i točno postupanje za vrijeme, te prije i poslije treninga.

DINAMO POTVRDIO JOVIĆEVIĆA ZA NOVOG TRENERA

Vodstvo hrvatskog nogometnog prvaka Dinama potvrdilo je Igora Jovićevića za novog trenera. Jovićević će za kormilom "modrih" naslijediti Nenada Bjelicu s kojim je klub sredinom travnja raskinuo ugovor. Od ljeta 2017. godine Jovićević je vodio drugu maksimirsku momčad kao i juniore u Uefinoj Ligi prvaka mladih, gdje je plave dvaput uzastopno doveo do četvrtfinala. Ovogodišnji četvrtfinalni dvoboj protiv Benfice

odgođen je zbog pandemije, a u međuvremenu je Jovićević preselio u udarni sastav. Treneru Jovićeviću suradnici će kao članovi stručnog stožera prve momčadi biti pomoćni treneri Damir Krznar i Alen Peternac, trener vratara Sandro Žufić, kondicijski treneri Ivan Štefanić i Stipe Marina, analitičar Vedran Attias te team manager Marko Kuže.

NOGOMET: PRVO KUP 30. SVIBNJA, PRVA LIGA KREĆE 6. LIPNJA

ZAGREB, 6. svibnja 2020. (Hina) - Izvršni odbor Hrvatskog nogometnog saveza donio je odluku kako će utakmicama polufinala Hrvatskog kupa 30. i 31. svibnja biti nastavljena nogometna sezona koja je u ožujku prekinuta zbog epidemije COVID-19. U polufinalu kupa se sastaju Rijeka - Osijek, te Slaven Belupo - Lokomotiva. Natjecanje u Prvoj ligi bilo bi nastavljeno 6. lipnja. Do kraja prvenstva preostalo je deset kola, a to znači da bi zadnje, 36. kolo, bilo 25. srpnja. Sve utakmice bile bi odigrane bez prisustva gledatelja, a kvalifikacije za popunu Prve Lige predviđene su za 2. i 5. kolovoza. Natjecanje Druge HNL neće se nastaviti i trenutna tablica proglašava se konačnom, što znači da je prvo mjesto osvojio Šibenik, druga je Croatia Zmijavci, a treći Orijent 1919.

